

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till religionsfrihetslag och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en ny religionsfrihetslag som skall ersätta gällande religionsfrihetslag från 1922. Vidare föreslås ändringar i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och bokföringslagen.

Genom den nya religionsfrihetslagen tryggas utövandet av religionsfriheten, föreskriven i grundlagen. Lagen innehåller bestämmelser om en särskild form av samfund, ett registrerat religionssamfund, vars syfte är att anordna religionsutövning. De registrerade religionssamfunden skall enligt förslaget ges större autonomi. I lagen ingår även bestämmelser som tillämpas inte bara på de registrerade religionssamfunden utan också på den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet. Sådana på alla religionssamfund tillämpliga bestämmelser är de som gäller medlemskap i religionssamfund, förfarandet vid inträde i och utträde ut ett religionssamfund, ed och försäkran samt tillämpningen av lagen om sammankomster på offentlig religionsutövning.

Religionsfrihetslagen förbjuder inte längre att en person samtidigt hör till flera religionssamfund, utan ärendet skall avgöras enligt varje samfunds egen samfundsordning. Det föreslås att kravet på en betänketid om en månad, när man utträder ur ett samfund, samt kravet på att utträdet anmäls personligen slopas. Barnets religiösa ställning bestäms enligt lagen inte längre automatiskt enligt vårdnadshavarnas religiösa ställning utan barnets inträde i och utträde ur ett religionssamfund skall alltid vara baserat på en särskild viljeförklaring från vårdnadshavarnas sida. Vårdnadshavarna skall i regel besluta gemensamt

om barnets religiösa ställning. Barnets autonomi föreslås utvidgad så, att ett tolvårigt barns religiösa ställning kan ändras endast med barnets eget samtycke.

Syftet med och verksamhetsformerna för att registrerat religionssamfund definieras exaktare i den nya lagen än i den nuvarande. Föreningslagen tillämpas på samfundens organisationsform och förvaltning i den mån inte särdragen i ett religionssamfund kräver annorlunda reglering än föreningar. De största skillnaderna jämfört med föreningar är att beslutanderätten i ett religionssamfund inte förutsätts bli utövad vid samfundsmedlemmarnas möten och att styrelsen i ett samfund kan bestå av en enda medlem. Minst 20 personer krävs som tidigare för att bilda ett samfund. Samfunden föreslås få avsevärt större befogenheter att besluta om hur deras församlingar och andra lokalsamfund skall organiseras. Begränsningarna enligt nu gällande religionsfrihetslag i rätten att äga fastigheter och undervisningsministeriets rätt att låta inspektera samfunden frångås. Bokföringslagen föreslås bli ändrad så att ett registrerat religionssamfund och dess lokala samfund alltid är bokföringsskyldiga.

I lagstiftningen om religionsundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet föreslås vissa ändringar. Förslaget innebär att begreppet konfessionell religionsundervisning i lagen om grundläggande utbildning och i gymnasielagen ersätts med undervisning i elevens egen religion. Förslaget förutsätter inte några ändringar i de gällande innehållen i religionsundervisningen. Också elevernas rättighet och skyldighet att

delta i undervisning i deras egen religion eller i livsåskådningskunskap bibehålls i huvudsak som för närvarande. De elever som inte hör till samma religionssamfund som flertalet av eleverna deltar i undervisningen endast om de särskilt anmäler sig till den. Lärare som undervisar i evangelisk-luthersk eller ortodox religion behöver inte längre vara

medlemmar i respektive kyrka. Därtill föreslås att det i lagen tas in bestämmelser om förfarandet i fråga om rätten att inte delta i religionsutövning i skolan.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2003. Ändringen i bokföringslagen träder dock i kraft tre år efter att religionsfrihetslagen har trätt i kraft, dvs. den 1 augusti 2006.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
ALLMÄN MOTIVERING	5
1. Inledning	5
2. Nuläge.....	5
2.1. Lagstiftning och praxis	5
Historisk bakgrund	5
Religions- och samvetsfrihet som grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter	7
Gällande religionsfrihetslag	9
Religionssamfund och trossamfund.....	9
Bestämmelser om offentlig och enskild utövning av religion	9
Inträde i och utträde ur ett religionssamfund	10
Barns ställning.....	11
Religions- och livsåskådningsundervisning	11
Ed och försäkran.....	13
Begravningsväsendet	13
Registrerade religionssamfund	14
Bildande och registrering av samfund	14
Beslutsfattande och styrelse i ett registrerat religionssamfund	15
Ekonomi inom ett registrerat religionssamfund	15
Församlingarna inom registrerade religionssamfund	15
Upplösning av registrerade religionssamfund.....	16
Registrerade religionssamfunds medlemsregister.....	16
Inspektionsrätt och inskränkningar i rätten för registrerade religionssamfund att äga fastigheter	16
Registret över religionssamfund och publicering av anmälningar i författningssamlingen	16
Religionssamfunden i Finland.....	17
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.....	17
2.3. Bedömning av nuläget.....	20
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	22
3.1. Mål.....	22
3.2. De viktigaste förslagen	23
Den nya religionsfrihetslagens tillämpningsområde	23
Medlemskap i religionssamfund	23
Registrerade religionssamfund	23
Religionsundervisning	25
4. Propositionens verkningar.....	25
4.1. Ekonomiska verkningar	25
4.2. Organisatoriska verkningar och verkningar på personalen	26
4.3. Verkningar på olika medborgargrupperns ställning	26

5.	Beredningen av propositionen.....	26
6.	Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	27
DETALJMOTIVERING		29
1.	Lagförslagets motivering	29
1.1.	Religionsfrihetslagen.....	29
1 kap.	Allmänna bestämmelser	29
2 kap.	De registrerade religionssamfunden.....	37
3 kap.	Särskilda bestämmelser	53
4 kap.	Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.....	53
1.2.	Lagen om grundläggande utbildning	55
1.3.	Gymnasielagen.....	57
1.4.	Bokföringslagen.....	57
1 kap.	Allmänna bestämmelser	57
2.	Ikraftträdelse	58
3.	Lagstiftningsordning	58
LAGFÖRSLAGEN		61
	Religionsfrihetslag.....	61
	om ändring av lagen om grundläggande utbildning	69
	om ändring av gymnasielagen.....	70
	om ändring av 1 kap. 1 § bokföringslagen.....	71
BILAGA		72
PARALLELLTEXTER		72
	om ändring av lagen om grundläggande utbildning	72
	om ändring av gymnasielagen.....	74

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Religions- och samvetsfriheten är grundläggande fri- och rättigheter tryggade i 11 § grundlagen. Närmare bestämmelser om utövning av religionsfriheten ingår huvudsakligen i 1922 års religionsfrihetslag (267/1922). Bestämmelserna omfattar alla religionssamfund och gäller för det första bland annat inträde i och utträde ur religionssamfund samt bestämmande av barnens religiösa ställning. För det andra ingår i lagen bestämmelser om bildande av religionssamfund och samfundens rättsliga ställning. Vidare ingår där enskilda bestämmelser om bland annat religionsundervisning, ed och försäkran samt begravning, avsedda att trygga religionsfriheten.

Under den tid den nuvarande religionsfrihetslagen varit i kraft har bara ett fåtal, förhållandevis små ändringar gjorts i den. Lagen svarar därför inte i alla avseenden mot nuvarande uppfattningar. Också formuleringen av lagen är föråldrad. Även det faktum att Finland sedan religionsfrihetslagen stiftades har anslutit sig till ett flertal internationella människorättskonventioner som också innehåller bestämmelser om religionsfrihet gör det nödvändigt att ompröva lagen. Också Finlands egna bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna har reviderats. De nya bestämmelserna trädde i kraft i början av augusti 1995.

Regeringen föreslår att nu gällande religionsfrihetslag skall ersättas med en helt ny religionsfrihetslag. Syftet med lagen skall vara att trygga utövningen av religionsfriheten förskriften i 11 § grundlagen. Genom lagen skapas framför allt en ram för religiös föreningsfrihet. I lagen bestäms om bildande av registrerade religionssamfund, grunderna för deras verksamhet samt om medlemskap i ett religionssamfund.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Historisk bakgrund

Religionsfrihetens utvecklingshistoria i den västerländska kulturkretsen kan sägas bestå av tre faser. De föregicks av en period då de som hörde till majoriteten hade rätt att bekänna sig till den religion staten gynnade. Principen om "vems område, dess konfession" gällde i många länder ännu efter att den västerländska kristenheten splittrats på 1500-talet. En enhetlig religion enligt regentens val och undersåtarnas gemensamma religionsutövning ansågs nödvändiga för statens fortbestånd.

Ända fram till 1600-talet ansågs religiösa minoriteter utgöra ett hot mot samhällsfreden. De som hörde till en minoritet åtnjöt ingen annan frihet än att kunna försöka flytta från land till land och därigenom undgå diskriminering och direkt förföljelse. Toleransen, ett förstadium till religionsfrihet, växte fram ur den upplysningsfilosofiska jordmånen. Ur den spirade småningom också tanken på staten som ett världsligt samfund, uppbyggt av medborgarna. Trots att toleransen inte genast gav medlemmarna i religiösa minoriteter tillgång till fullständiga medborgerliga rättigheter, fick de i varje fall rätt att finnas till och privat utöva sin religion.

Erkännandet av religiösa minoriteter och strävan att skydda dem på rättslig väg kan betraktas som den första fasen i utvecklingen av religionsfriheten. Minoriteternas rätt att utöva sin religion ingick både i den nationella och internationella rätten. Den garanterades till exempel i många fredsavtal som ingicks i Europa på 1600-, 1700- och 1800-talet. I dem nämndes rätten för nya invånare att utöva sin egen kult trots att den avvek

från regentens tro. Vid behov kunde minoritetsskyddet utsträckas också till andra än de kristna minoritetssamfund.

Kravet på att utvidga religionsfriheten till att omfatta irreligiösa och dem som ville lämna kyrkan eller kämpa mot religionen växte sig allt starkare i slutet av 1700-talet. I de flesta europeiska länder dröjde det dock länge innan helt irreligiösa, ateister och agnostiker, tillerkändes fullständig religionsfrihet och därigenom också fullständiga medborgarliga rättigheter. Denna process, som ägde rum i flera länder främst under senare hälften av 1800-talet och början av 1900-talet, kan betraktas som den andra fasen i utvecklingen av religionsfriheten.

Skyddet av religiösa och åskådningsmässiga minoriteter fick en mer internationell prägel i och med att Nationernas förbund bildades (1919). Syftet att garantera dem som hörde till en minoritet lika behandling som övriga medborgare i staten nåddes visserligen inte fullt ut, men Nationernas förbund skapade en grund för Förenta nationernas (FN) senare åtgärder för att införa allmän och lika religionsfrihet.

Sin tredje och samtidigt sin nuvarande utvecklingsfas har religionsfriheten nått genom FN:s långsiktiga och vittgående arbete för att säkra universella mänskliga rättigheter, ett arbete där allas jämlikhet betonas och all slags diskriminering och ofördragsamhet motarbetas. FN hade bakom sig inte bara Nationernas förbund utan också andra världskriget, som tillintetgjorde otaliga människors grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. De totalitära ideologier som rådde före kriget och som krävde blind underkastelse inför maktapparaterna lämnade i många länder människorna skyddslösa både inför fiendens anfall och förintelsepolitiken i det egna landet.

FN-stadgan (1945) utgår från att de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna tillhörde alla oberoende av ras, kön, ursprung, språk eller religion. För religionsfrihetens vidkommande definierades frågan närmare i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (1948) och i flera senare internationella konventioner. Till den del innehållet i de internationella konventioner Finland ratificerat gäller religions-

friheten relateras det närmare nedan.

FN kan i sin egenskap av universell organisation alltså anses ha spritt internationell medvetenhet om att de mänskliga rättigheterna gäller alla och samtidigt också varaktigt gjort dem till en del av folkrätten. Påpekas kan dock att redan fredsavtalet i Paris (1947), som slöts innan förklaringen om de mänskliga rättigheterna gavs, innehöll ett uttalande där också Finland förband sig att se till de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna kom alla människor utan undantag till del.

I Finland infördes religionsfrihet jämförelsevis sent. Den evangelisk-lutherska och den ortodoxa religionen var de enda religioner som var tillåtna för medborgarna fram till den senare hälften av 1800-talet. Genom 1889 års dissenterförordning utsträcktes religionsfriheten till protestantiska trossamfund utanför den evangelisk-lutherska kyrkan. Judarnas ställning reglerades genom en speciallag 1918.

Efter att Finland blivit självständigt garanterades allmän religionsfrihet i regeringsformen 1919. Enligt 8 § regeringsformen ägde finsk medborgare rättighet till offentlig och enskild religionsövning, så vitt lag eller god sed därigenom ej kränktes. Finsk medborgare hade enligt vad därom särskilt stadgades frihet att utträda ur det religionssamfund han tillhörde samt frihet att ansluta sig till annat religionssamfund. I 9 § regeringsformen föreskrevs att finsk medborgares rättigheter och skyldigheter inte var beroende av vilket religionssamfund han tillhörde eller huruvida han tillhörde något sådant samfund. Beträffande offentliga tjänster och ämbeten gällde dock de om dem i lag stadgade inskränkningar, intill dess i lag annorlunda stadgas. Nya religionssamfund fick enligt 83 § 3 mom. regeringsformen grundas med iakttagande av vad därom i lag stadgas. Angående religionssamfund som fanns innan regeringsformen trädde i kraft gällde enligt 2 mom. vad om dem är eller varder stadgat.

För att principen om religionsfrihet skulle följas i praktiken var det ytterligare nödvändigt att stifta en religionsfrihetslag och en lag om finsk medborgares rätt att utan avseende å sin trosbekännelse nyttjas i landets tjänst (173/1921), förutsatt av 9 § regeringsformen.

Propositionen med förslag till religionsfrihetslag som överlämnades till riksdagen 1920 utgick från förslag från religionsfrihetskommittéer som hade tillsatts 1906 och 1917. Religionsfrihetslagen antogs i grundlagsordning i november 1922 och trädde i kraft i början av 1923.

Religions- och samvetsfrihet som grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter

Bestämmelserna om religions- och samvetsfrihet som grundläggande fri- och rättigheter fick sin nuvarande utformning i samband med revideringen av bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen och trädde i kraft den 1 augusti 1995. De reviderade bestämmelserna överfördes sedermera som sådana till grundlagen som trädde i kraft den 1 mars 2000.

Bestämmelsen om religions- och samvetsfrihet som grundläggande fri- och rättigheter finns i 11 § grundlagen. Bestämmelsen utgör grundvalen för all materiell lagstiftning som gäller religions- och samvetsfrihet. Enligt den allmänna bestämmelsen i 1 mom. har var och en religions- och samvetsfrihet. Samvetsfriheten som avses i bestämmelsen omfattar både religiösa och andra världs- och livs-åskådningar. I 2 mom. preciseras friheten genom en uppräkningslista av de viktigaste uttrycksformerna, dvs. rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse, rätten att höra till ett religiöst samfund, med andra ord religiös föreningsfrihet, samt den viktigaste dimensionen i den s.k. negativa religionsfriheten, rätten att inte höra till ett religiöst samfund. I den sista meningen i bestämmelsen preciseras ytterligare den negativa religionsfriheten genom konstaterandet att ingen är skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning.

I friheten att bekänna sig till och utöva en religion ingår även möjligheten för varje religionssamfund att bestämma om sina egna religiösa riter. I bekännandet och utövandet av en religion enligt 11 § grundlagen har också konfessionell religionsundervisning ansetts ingå. Religionsfriheten har å andra sidan även ansetts förutsätta möjlighet för var och en att få religions- eller livs-åskådnings-

undervisning.

En annan grundläggande fri- och rättighet som hänger samman med religions- och samvetsfriheten är förbudet mot diskriminering på grund av religion eller övertygelse i 6 § 2 mom. grundlagen. Bestämmelsen har bland annat ansetts innebära att det allmänna skall behandla alla religionssamfund och världsåskådningar lika. Också yttrandefriheten i 12 §, mötes- och föreningsfriheten i 13 § och rätten att på grund av övertygelse befrias från deltagande i landets militära försvar i 127 § grundlagen är av väsentlig betydelse då religions- och samvetsfriheten genomförs i praktiken.

Bestämmelserna om religions- och samvetsfrihet i 11 § grundlagen avviker från bestämmelserna om religionsfrihet i regeringsformen före reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna såtillvida att de nya bestämmelserna inte bara gäller religiösa övertygelser utan också andra världs- och livs-åskådningar. I enlighet med de principer som allmänt följdes vid reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna tillämpas dessutom gällande bestämmelser på alla som omfattas av Finlands jurisdiktion oberoende av medborgarskap, inte bara på finska medborgare.

I grundlagens bestämmelser om religions- och samvetsfrihet ingår inte längre bestämmelsen i 8 § regeringsformen om att lag och god sed inte får kränkas vid utövning av religion. När bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna reviderades 1995 ansågs bestämmelsen onödig, eftersom religions- och samvetsfrihet inte annars heller på något sätt kan utövas så att någons mänskovärde eller andra grundläggande fri- och rättigheter kränks eller någon sådan verksamhet bedrivs som strider mot rättsordningen.

Reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna ansågs inte innebära någon ändring i förhållandet mellan staten och kyrkan. Reformen gjorde inte heller några ingrepp i förhållandet mellan staten och andra religionssamfund. Enligt propositionen om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) gjorde reformen inte heller några ingrepp i religionssamfundens möjlighet att ta ut skatter och medlemsavgif-

ter av sina medlemmar.

Den nya grundlagen innehåller inga särbestämmelser om andra religionssamfund än den evangelisk-lutherska kyrkan motsvarande dem som ingick i 83 § 2 och 3 mom. regeringsformen. Det ansågs inte vara nödvändigt att ta in någon bestämmelse om rätten att bilda nya samfund i grundlagen, eftersom 13 § grundlagen innefattar grundande av religiösa samfund (GrUB 10/1998 rd).

Bestämmelser om religions- och samvetsfrihet ingår också i flera av de internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna som Finland har ratificerat. Till dem hör först och främst konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, dvs. Europarådets människorättskonvention (FördrS 19/1990), som i sin 9 artikel föreskriver att envar skall ha rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra utöva sin religion eller tro offentligt eller enskilt genom gudstjänst, undervisning, andaktsövningar och iakttagande av religiösa sedvänjor. Enligt 2 punkten i artikeln får envars frihet att utöva sin religion eller tro bli föremål för endast sådana inskränkningar som är angivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den allmänna säkerheten, upprätthållandet av allmän ordning, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller skyddandet av andra personers fri- och rättigheter. I 2 artikeln i tilläggsprotokoll nr 1 till konventionen föreskrivs att staten vid utövandet av den verksamhet den kan påtaga sig i fråga om uppfostran och undervisning skall respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

I den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) ingår bestämmelser om tanke-, religions- och samvetsfrihet i 18 artikeln. I nära samband med tryggandet av religions- och samvetsfriheten står även 26 artikeln om förbud mot diskriminering och 27 artikeln om rättigheterna för etniska, religiösa och språkliga minoriteter.

Enligt 14 artikeln i konventionen om bar-

nets rättigheter (FördrS 60/1991) skall konventionsstaterna respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Vidare skall de fördragsslutande parterna respektera föräldrarnas och vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt. I 13 artikeln i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976) sägs att de fördragsslutande parterna förpliktar sig att respektera föräldrars och, i förekommande fall, förmyndares frihet att tillförsäkra sina barn den religiösa och moraliska uppfostran, som står i överensstämmelse med deras egen övertygelse.

Det är klart att religionsfrihet aldrig genomförs i ett vakuum. Friheten att höra till eller inte höra till ett religionssamfund samt rätten att bekänna sig till och utöva sin religion eller sin livsåskådning är alltid nära förbundna med den sociokulturella miljön. Det är då naturligt att också sådana grundläggande fri- och rättigheter som yttrandefriheten och mötes- och föreningsfriheten inverkar på regleringen av religionsfriheten. Ur en levande demokratisk synpunkt är det självfallet så att religionsfriheten är starkast i samhällen där såväl alla de grundläggande friheterna och de mänskliga rättigheterna som deras ständiga inbördes växelverkan erkänns.

Religionsfrihetens möjligheter att existera i praktiken kan också påverkas av statens och kyrkans inbördes förhållande eller, i ett bredare perspektiv, av statens förhållande till religion och religioner. I den västerländska kulturkretsen har två basmodeller varit rådande och är det än i dag. De europeiska demokratierna utgår i allmänhet från att statens och kyrkans relationer inte som sådana reglerar den enskildas religionsfrihet. Friheten skall tryggas oberoende av statens och kyrkans förhållande. I Förenta staterna däremot anses det att den enskildas religionsfrihet tryggas genom att alla kyrkor och trossamfund har ställningen av s.k. frikyrkor i sitt förhållande till staten.

De grundläggande värderingarna i ett västerländskt demokratiskt samhälle anses ofta innefatta pluralism, tolerans och vidsynthet. På samma värdegrund vilar i väsentlig grad

även respekten för minoriteternas rättigheter. Då många minoritetsgrupper med en annan religion än majoritetsbefolkningen ofta också är etniska minoriteter eller rasminoriteter, bidrar tryggheten av minoriteternas religionsfrihet till att förebygga även rasistisk intolerans och diskriminering.

Många forskare anser att erkännandet av alla medborgares lika rätt till religionsfrihet är viktigt för att ett demokratiskt samhälle skall kunna fungera. Ett ovillkorligt erkännande av religionsfriheten innebär dock inte att det är tillåtet att med hänvisning till den utföra handlingar som kränker människovärdet och klart strider mot rättsordningen. Att någon hör eller inte hör till ett religionssamfund får inte heller leda till att han eller hon diskrimineras när det gäller andra medborgerliga rättigheter och skyldigheter.

Religionsfriheten är inte bara en grundläggande fri- och rättighet för varje enskild individ. Den utgör också en del av grunden för hela religionspolitiken i samhället. Fastän religionsfriheten alltid är något personligt, är den inte enbart en enskild individs privatsak utan också en sociokulturell värdering och rättighet. Kyrkornas och andra religiösa samsamfundets verksamhet är därför i samhällelig mening baserad på den religionsfrihet de åtnjuter. Religionsfrihetens samsamfundsdimension är i många fall en väsentlig faktor såtillvida att det är just den som i sista hand skapar förutsättningar och skydd för en fullständig religionsfrihet för den enskilda individen.

Gällande religionsfrihetslag

Närmare bestämmelser om utövning av religionsfriheten finns i religionsfrihetslagen av 1922. I 1 kap. ingår bestämmelser om allmänna frågor gällande samtliga religionssamfund och religionsutövning i allmänhet. I 2 kap. bestäms om stiftande av registrerade religionssamfund och deras rättsliga ställning. Bestämmelserna i 2 kap. tillämpas inte på den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet utan deras organisation regleras i kyrkolagen (1054/1993) och lagen om ortodoxa kyrkosamfundet (521/1969) samt i andra specialförfattningar om dessa kyrkor.

Religionssamfund och trossamfund

Med religionssamfund avses enligt 2 § den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och andra religionssamfund som har registrerats enligt 2 kap. i lagen. Vid sidan av begreppet religionssamfund används i religionsfrihetslagen i vissa sammanhang även begreppet trossamfund. Begreppet trossamfund används bl.a. i bestämmelserna om religionsundervisning i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen. Av 2 § religionsfrihetslagen framgår att den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och andra religionssamfund som registrerats enligt 2 kap. i lagen är trossamfund. Lagen anger dock inte vilka andra samfund som räknas som trossamfund. Begreppet trossamfund används i många sammanhang som en synonym till begreppet religionssamfund. Begreppet trossamfund kom in i religionsfrihetslagen till följd av ett utlåtande från högsta domstolen om förslaget till religionsfrihetslag. I utlåtandet hänvisade högsta domstolen till begreppet trossamfund som i strafflagen (39/1889) används i en vidare bemärkelse än begreppet religionssamfund.

I praktiken har endast den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och religionssamfund registrerade enligt religionsfrihetslagen betraktats som religionssamfund ur religionsfrihetslagens och utbildningslagstiftningens perspektiv. Till denna praxis har det växande antalet religiösa samfund registrerade enligt religionsfrihetslagen bidragit. De flesta stora världsreligioner utövas i dagens Finland inom ramen för registrerade religionssamfund. Begreppen trossamfund och religionssamfund har följaktligen blivit praktiskt taget synonyma i praktiken.

Bestämmelser om offentlig och enskild utövning av religion

I 1 § religionsfrihetslagen föreskrivs i enlighet med 8 § regeringsformen, som gällde innan grundlagen trädde i kraft, att religion får utövas offentligt och enskilt i Finland, om inte lag eller god sed kränks.

Enligt förarbetena till religionsfrihetslagen

avses med enskild religionsutövning slutna tillställningar, som inte kan anses allmänna i den mening som avses i lagen om sammankomster. Som enskild religionsutövning betraktas till exempel husandakter och andra tillställningar dit bara personligen inbjudna eller medlemmar i ett särskilt samfund äger tillträde. Annan religionsutövning är offentlig.

I lagens 3 §, som reviderades i samband med reformen av lagstiftningen om sammankomster 1999, anges att bestämmelserna om allmänna sammankomster i lagen om sammankomster (530/1999) skall tillämpas på tillställningar anordnade för offentlig religionsutövning. Lagen om sammankomster tillämpas på sådana tillställningar om de inte är typiska för religionssamfundets verksamhet och ordnas för offentlig religionsutövning i samfundets egna eller med dem jämförbara lokaler. Enligt 4 § 1 mom. religionsfrihetslagen är envar berättigad att föranstalta enskild religionsutövning. I 2 § föreskrivs att enskild religionsutövning som kränker lag eller god sed skall bestraffas med böter. Straffbestämelsen är inte längre tillämplig i praktiken.

Inträde i och utträde ur ett religionssamfund

I 5—7 § religionsfrihetslagen bestäms om inträde i och utträde ur religionssamfund. Också dessa bestämmelser gäller alla religionssamfund den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet inbegripna.

Enligt 5 § 1 mom. religionsfrihetslagen är den som har fyllt aderton år berättigad att inträda i ett trossamfund vars ordning medger det. Ett religionssamfund kan alltså uppställa begränsningar för medlemskap i samfundet för dem som fyllt aderton år. Villkoren för inträde i ett religionssamfund bestäms i samfundets samfundsordning och, om frågan gäller evangelisk-lutherska kyrkan eller ortodoxa kyrkosamfundet, i lagstiftningen om dem. Lagen innehåller inga särskilda bestämmelser om andra villkor för inträde eller om inträdesförfarandet, eftersom religionssamfunden har ansetts ha rätt att ställa villkor för inträde i samfundet enligt sin egen lärouppfattning.

Religionsfrihetslagen 5 § 2 och 3 mom. gäller utträde ur ett religionssamfund. Anmä-

lan om utträde skall göras personligen aningen till den församling eller det samfund personen i fråga ämnar utträda ur eller till förenaren av det befolkningsregister han eller hon ämnar övergå till.

Bestämmelserna om utträde ur ett religionssamfund har nyligen ändrats till följd av folkbokföringsreformen. Sedan början av oktober 1999 har den aktuella folkbokföringen varit baserad på statens befolkningsdatasystem, som också evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet upprätthåller och utnyttjar både i sin egen verksamhet och då de sköter myndighetsuppgifter som särskilt ålagts dem, såsom informationstjänst och undersökning av äktenskapshinder. Inom den aktuella folkbokföringen är församlingarna inom evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet inte längre fristående registerförare vid sidan av magistraten. Enligt tidigare bestämmelser kunde en person som anslöt sig till den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet samtidigt utträda ur ett annat religionssamfund. Förordningen om verkställighet av religionsfrihetslagen (334/1922) ändrades dock den 1 oktober 1999 så att en anmälan om utträde ur ett religionssamfund endast kan göras till samfundet i fråga eller till magistraten. Förfarandet vid utträde och inträde är härigenom detsamma oberoende av samfund. Vidare slopades bestämmelserna i förordningen om att anmälan om utträde skall göras under tjänstetid och till vissa bestämda tjänsteinnehavare.

Anmälan om utträde ur ett religionssamfund skall göras personligen. Då religionsfrihetslagen stiftades ansågs detta krav kunna hindra massuppvigling till utträde. Skriftliga anmälningar ansågs kunna medföra risk för sammanblandning av personer med samma namn i synnerhet i stora församlingar. Att utträdet måste anmälas personligen motiverades även med att det är fråga om ett steg som kräver så allvarligt övervägande att det måste tas personligen. Religionssamfunden måste, ansågs det, ges möjlighet att sprida sin egen information och utöva sin undervisning. Enligt en förfrågan som Befolkningsregistercentralen gjorde hos magistraterna i september 1999 har man i praktiken inte hållit alltför hårt på kravet på personliga anmälningar om

utträde.

Den som gjort en anmälan om utträde anses ha utträtt då en månad förflutit från det anmälan gjordes. Om den som gjort anmälan återkallar den inom denna tid, förfaller utträdet. Tanken bakom bestämmelsen var att hindra oöverlagda beslut om utträde.

Enligt 5 § 5 mom. religionsfrihetslagen får ingen höra till flera än ett trossamfund samtidigt. Bestämmelsen bygger på religionsfrihetslagens uppfattning om religiösa övertygelsers natur. En religiös övertygelse som någon anammat som livsåskådning har ansetts utesluta andra religiösa övertygelser. Enligt 3 § förordningen angående verkställighet av religionsfrihetslagen skall en person, när han eller hon inträder i ett religionssamfund, samtidigt avge en skriftlig försäkran om att han eller hon inte är medlem i något sådant religionssamfund som avses i religionsfrihetslagen.

Barns ställning

I 6 § 1 mom. religionsfrihetslagen föreskrivs att den som inte fyllt aderton år hör till samma trossamfund som hans föräldrar. Om föräldrarna inte hör till något trossamfund, hör inte barnen heller till något trossamfund. Enligt 7 § kan dock den som fyllt femton år utträda ur eller inträda i ett trossamfund, om förmyndaren samtycker därtill. Den som fyllt femton år följer inte heller utan sitt samtycke sina förmyndare då de utträder ur eller inträder i ett trossamfund. I fall där föräldrarna hör till skilda religionssamfund eller någondera av dem inte hör till något religionssamfund eller där barnen uppfostras av någon annan än sina föräldrar bestäms barnens religiösa ställning utifrån 6 § 2—5 mom. religionsfrihetslagen. I regel följer barnen sin mor, om inte föräldrarna kommer överens om något annat.

Trots att barnens religiösa ställning enligt religionsfrihetslagen bestäms utifrån föräldrarnas ställning, upptas ett nyfött barn i praktiken inte automatiskt i ett religionssamfund. Religionsfrihetslagen har i praktiken tolkats så att samfundets egen ordning är av avgörande betydelse även för ett minderårigt barns anslutning till samfundet. Magistraten, som har hand om folkbokföringen, inför ett

barn som medlem i ett religionssamfund först när den fått en anmälan om saken. Om ingen anmälan görs, har magistraternas praxis varierat.

Religions- och livsåskådningsundervisning

Enligt 8 § religionsfrihetslagen skall en elev på yrkande av målsman befrias från religionsundervisningen i en läroanstalt, om eleven hör till ett annat trossamfund än det enligt vars lära undervisningen meddelas. Likaså skall eleven på yrkande av målsman befrias från religionsundervisningen om han eller hon inte hör till något trossamfund.

Formuleringen av 8 § religionsfrihetslagen är föråldrad. Den talar om av staten eller kommunen upprätthållen eller understödd folkskola, elementarläroverk eller annan undervisningsanstalt. Religionsundervisningen som avses i paragrafen anordnas i dag enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) när frågan gäller grundläggande utbildning och enligt gymnasielagen (629/1998) när frågan gäller gymnasieutbildning.

I 13 § lagen om grundläggande utbildning och 9 § gymnasielagen bestäms på enahanda grunder om utgångspunkterna för hur undervisningen i religion och livsåskådningskunskap skall ordnas i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. Bestämmelser om undervisningens innehåll ingår för den grundläggande utbildningens vidkommande i 11 § lagen om grundläggande utbildning och för gymnasiets del i 7 § gymnasielagen. Enligt lag skall i lärokursen ingå undervisning i religion eller åskådningskunskap. Statsrådet beslutar om undervisningens omfattning då det fastställer timfördelningen inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. Målen för och innehållet i undervisningen bestäms å sin sida i grunderna för läroplanen, fastställda av Utbildningsstyrelsen.

Den som ordnar grundläggande utbildning och gymnasieutbildning skall meddela religionsundervisning enligt trosbekännelsen i det religionssamfund som flertalet av kommunens eller en annan utbildningsanordnares elever tillhör. I praktiken innebär detta att undervisning enligt den evangelisk-lutherska

läran ges i all grundläggande utbildning och gymnasieutbildning som kommunerna anordnar.

Om minst tre elever som hör till den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet med stöd av 8 § religionsfrihetslagen har befriats från religionsundervisningen enligt trosbekännelsen i det religions-samfund som flertalet av eleverna tillhör, skall för dem utan särskild ansökan ordnas religionsundervisning enligt deras egen trosbekännelse. I praktiken innebär detta skyldighet att ordna ortodox religionsundervisning för minst tre elever som hör till det ortodoxa kyrkosamfundet.

Utbildningsanordnaren är skyldig att ordna religionsundervisning enligt elevernas egen trosbekännelse också för andra än dem som hör till den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet. Skyldigheten uppkommer om minst tre vårdnadshavare för elever som hör till samma religions-samfund och har befriats från religionsundervisning kräver det. Utbildningsanordnaren är sålunda inte skyldig att på eget initiativ utreda behovet av sådan undervisning. Religionsundervisning skall under ovan nämnda förutsättningar ordnas enligt trosbekännelsen i ett religions-samfund registrerat i enlighet med religionsfrihetslagen. Däremot behöver religionsundervisning inte ordnas enligt läroren i andra registrerade eller oregistrerade religions-samfund.

Om en elev inte hör till något religions-samfund och har befriats från religionsundervisning så som religionsfrihetslagen föreskriver, skall han eller hon undervisas i livsåskådningskunskap. Utbildningsanordnaren är skyldig att på eget initiativ anordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns sammanlagt minst tre elever i utbildningsanordnarens läroanstalter som har befriats från religionsundervisning och inte hör till något religions-samfund.

I samtliga ovanstående fall räknas treelevsgränsen särskilt för varje skolform. Skyldigheten att ordna undervisning räknas alltså ut separat för den grundläggande utbildningen och gymnasiet. Den grundläggande utbildningen betraktas då som en helhet som omfattar alla årsklasser.

För att bli befriad från religionsundervis-

ningen enligt det religions-samfund som flertalet av eleverna tillhör krävs alltid att eleven i enlighet med 8 § religionsfrihetslagen på yrkande av vårdnadshavaren särskilt befrias från undervisningen. Om vårdnadshavaren inte yrkar på befrielse från religionsundervisningen deltar eleven oberoende av sitt religions-samfund i religionsundervisningen enligt elevflertalets religions-samfund, dvs. i praktiken i undervisning i den evangelisk-lutherska religionen. Elever som hör till ett religions-samfund kan däremot inte delta i undervisningen i livsåskådningskunskap. Med avvikelse från detta får dock 18 år fyllda elever som läser den grundläggande utbildningens lärokurs och elever som börjar sin gymnasieutbildning efter att de fyllt 18 själva välja om de vill ha undervisning i religion eller livsåskådningskunskap.

I 6 § förordningen angående verkställighet av religionsfrihetslagen kan vårdnadshavaren personligen eller skriftligen anhålla om befrielse från religionsundervisningen hos läroanstaltens rektor. Samtidigt skall vårdnadshavaren uppvisa ett intyg som visar vilket trossamfund eleven hör till eller Befolkningsregistercentralens intyg på att eleven inte hör till något trossamfund.

I 5 § förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) bestäms om ordnande av ersättande undervisning för elever som inte deltar i undervisningen i religion eller livsåskådningskunskap. En elev som befriats från religionsundervisning meddelas inte undervisning i religion eller livsåskådningskunskap till exempel i fall där utbildningsanordnaren varken är skyldig att ordna undervisning i religion enligt elevens egen trosbekännelse eller undervisning i livsåskådningskunskap, på grund av att det finns färre än tre elever som hör till samma religions-samfund eller inte hör till något trossamfund alls eller på grund av att vårdnadshavarna för elever som hör till ett religions-samfund inte yrkar på religionsundervisning enligt sin trosbekännelse. De elever som deltar i annan religionsundervisning enligt deras egen tro än den som skolan ordnar eller som redan från tidigare till någon del kan anses inneha kunskaper som motsvarar lärokursen, kan på vårdnadshavarens begäran befrias från ersättande undervisning.

Bestämmelser om en lärares behörighet att meddela undervisning i religion ingår dels i förordningen om behörighet för personal inom undervisningsväsendet (986/1998), dels i lagen om finsk medborgares rätt att, utan avseende å sin trosbekännelse, nyttjas i landets tjänst. Enligt lagen får undervisning i den evangelisk-lutherska läran inte meddelas av den som inte tillhör den evangelisk-lutherska kyrkan eller ett fristående evangelisk-lutherskt samfund. I analogi med detta får den som inte hör till det ortodoxa kyrkosamfundet inte meddela ortodox religionsundervisning. Undervisningsministeriet kan dock också i dessa fall bevilja dispens i fråga om att meddela religionsundervisning efter att ha hört domkapitlet, om det gäller undervisning i den evangelisk-lutherska läran, och ortodoxa biskopskonferensen, om det gäller undervisning i den ortodoxa läran.

Lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen som trädde i kraft i början av 1999 ändrade inte innehållet i de tidigare bestämmelserna om religionsundervisningen i den grundläggande utbildningen och gymnasiet. Vid beredningen av den nya utbildningslagstiftningen utgick man från att bestämmelserna uppfyllde kraven i 1995 års reform av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Ed och försäkran

I 9 § religionsfrihetslagen ingår bestämmelser om ed och försäkran på heder och samvete. Den som tillhör ett trossamfund kan enligt eget val avlägga ed eller avge en försäkran på heder och samvete, om det inte är särskilt stadgat att avgivande av försäkran är den enda formen för förpliktelse. Den som inte tillhör något trossamfund skall avge försäkran på heder och samvete. Angående ed eller försäkran som krävs av den som är anställd hos den evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet eller något annat religionssamfund gäller vad som särskilt stadgas eller bestäms därom.

En ed är religiös till sin natur, medan en försäkran på heder och samvete är neutral i förhållande till den berörda personens religiösa övertygelse. Syftet med eden och försäkran är att förstärka skyldigheten för personen i fråga att hålla sig till sanningen och

betona hans eller hennes ansvar för de uppgifter han eller hon tilldelats. Bestämmelser om när en ed skall avläggas eller försäkran avges samt om formuläret för eden och försäkran finns i olika författningar beroende på kontexten, dock inte i religionsfrihetslagen.

Religionsfrihetslagens 9 § fick sin nuvarande utformning i början av 1987. Samtidigt trädde också lagen om tillämpning av stadgandena om ed (1051/1986) i kraft. Genom den undanröjdes diskrepanserna mellan 9 § religionsfrihetslagen och bestämmelserna om ed och försäkran i ett flertal andra lagar utan att bestämmelserna om varje särskild ed och försäkran behövde ändras samtidigt.

Begravningsväsendet

Upprätthållandet av begravningsplatser har i Finland sedan gammalt hört till den evangelisk-lutherska och den ortodoxa kyrkan. I och med att religionsfriheten utvidgades blev det nödvändigt att sörja för begravningsplatser av dem som hörde till andra kyrkosamfund än dessa två. I gällande religionsfrihetslag bestäms om begravningsplatser av dem som inte hör till kyrkan i 10 §.

Enligt 10 § 1 mom. religionsfrihetslagen får begravningsplats, som inte är avsedd att tillhöra en evangelisk-luthersk eller ortodox församling, samt enskilt gravställe ävensom likbränningsanstalt, dvs. krematorium, med vederbörligt tillstånd inrättas. Närmare bestämmelser om tillståndsförfarandet ingår i 7 § förordningen angående verkställighet av religionsfrihetslagen. I samband med länsstyrelsereformen ändrades bestämmelsen i början av 1999 så att länsstyrelserna numera är tillståndsmyndigheter, inte undervisningsministeriet såsom tidigare. Enligt 10 § 2 mom. religionsfrihetslagen skall den som vid sin död inte tillhör evangelisk-lutherska kyrkan anvisas en gravplats på en evangelisk-luthersk begravningsplats om inget annat gravställe finns att tillgå.

Om ett avsevärt antal personer som inte är församlingsmedlemmar är bosatta på en evangelisk-luthersk församlings område kan statsrådet enligt 10 § 4 mom. religionsfrihetslagen på anhållan av församlingen ålägga dem att inrätta en särskild begravningsplats. Bestämmelsen har inte tillämpats i praktiken.

Bestämmelser om begravningsväsendet finns inte bara i religionsfrihetslagen utan också i flera andra lagar. I 9 kap. Hälso-skyddslagen (763/1994) och 7 kap. Hälso-skyddsförordningen (1280/1994) finns bestämmelser om hindrande av sanitära olägenheter på grund av begravning. I kyrkolagen och kyrkoordningen (1055/1993) ingår en del bestämmelser om den evangelisk-lutherska kyrkans begravningsplatser. Lagen och förordningen (179/1970) om ortodoxa kyrkosamfundet innehåller å sin sida vissa bestämmelser om den ortodoxa kyrkans begravningsplatser.

Registrerade religionssamfund

I Finland utgör de registrerade religionssamfundet en alldeles egen samfundstyp. Om stiftande av religionssamfund och deras rättsliga ställning bestäms i 2 kap. religionsfrihetslagen. När ett religionssamfund har införts i registret över religiösa samfund får det status som juridisk person, vilket innebär att det kan förvärva egendom, ingå förbindelser samt uppträda som part vid domstol och inför andra myndigheter. Bestämmelsen följer i detta avseende den princip som även i övrigt iaktas inom finsk samfunds rätt. Enligt den får ett samfund rättsförmåga när det har införts i ett register över samfund av en viss typ fört av myndigheterna.

Registrering som religionssamfund är dock inget villkor för rätten att bekänna sig till eller utöva en religion. För utövande av religion kan ett samfund registrera sig även t.ex. som en ideell förening enligt föreningslagen (503/1989), och religion kan utövas utan registrering som juridisk person.

Följden av att ett samfund registreras som religionssamfund är att de elever och studerande som hör till samfundet under de villkor som föreskrivs i 13 § 3 mom. lagen om grundläggande utbildning och 9 § 3 mom. gymnasielagen har rätt att i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen få undervisning i religion enligt deras egen trosbekännelse. Ett registrerat religionssamfund kan med stöd av 14 § äktenskapslagen (234/1929) beviljas rätt att viga förlovade till äktenskap. En registrering som religionssamfund har verkningar även i beskatt-

ningshänseende. Religionssamfundet och deras församlingar samt bl.a. deras pensionsanstalter, -stiftelser och -kassor är enligt 21 § inkomstskattelagen (1535/1992) delvis befriade från skatt så att de betalar samfundsskatt bara i enlighet med kommunens samfundsskatteandel, medan allmännyttiga samfund betalar skatt till 29 procent. I 17 kap. 11 § strafflagen är hindrande av religionsutövning av ett sådant religionssamfund som avses i religionsfrihetslagen kriminaliserat.

Ett registrerat religionssamfund har som syfte att offentligt utöva religion. Detta anges i definitionen av begreppet registrerade religionssamfund i 2 § religionsfrihetslagen. Lagen ger ingen närmare definition av vad som avses med religionsutövning och någon rättspraxis i saken finns inte heller.

Bildande och registrering av samfund

För att registrera ett religionssamfund skall enligt 13 § religionsfrihetslagen en ansökan om att det bildats undertecknas av minst 20 personer bosatta i Finland och lämnas till undervisningsministeriet. I praktiken har personer under 18 år inte godkänts som grundare, eftersom deras självbestämmanderätt i religiösa frågor är begränsad. I ansökan om att samfundet bildats skall ingå en redogörelse för samfundets trosbekännelse och formen för dess religionsutövning samt samfundets ordningen.

Enligt 13 § religionsfrihetslagen skall de som undertecknat ansökan förklara sig inträda i samfundet. De har dock inte enbart på basis av ansökan införts i befolkningsdatasystemet som medlemmar i samfundet. I praktiken har inte alltid ansökan om att grundarna har anslutit sig till det nya samfundet gjorts hos magistraten, och i befolkningsdatasystemet har de följaktligen inte antecknats som medlemmar i samfundet. Vissa religiösa samfund, en del av dem nybildade, saknar därför helt medlemmar enligt Befolkningsregistercentralens uppgifter.

I 16 § religionsfrihetslagen föreskrivs att undervisningsministeriet skall godkänna att ett religionssamfund införts i registret om samfundets samfundsordning är utarbetad enligt religionsfrihetslagen, om samfundets trosbekännelse och formen för dess religi-

onsutövning inte strider mot lag och god sed och om samfundet och den därtill hörande församlingens styrelse uppfyller villkoren enligt 15 § i lagen.

Endast i några få fall har undervisningsministeriet förkastat en anmälan om bildande av ett samfund. Det kan då ha berott på att samfundets verksamhet inte har betraktas som religionsutövning eller på att redogörelsen för samfundets trosbekännelse eller formen för dess religionsutövning saknats eller på att anmälan har varit allmänt bristfällig eller oklar och samfundet inte trots uppmaning lämnat in de utredningar som saknats.

Beslutsfattande och styrelse i ett registrerat religionsamfund

Religionsfrihetslagens bestämmelser om organisationsformen och styrelsen för ett registrerat religionsamfund är mycket knapphändiga. Samfunden har sålunda mycket fria händer när det gäller att bestämma om dessa frågor i deras samfundsordningar. Vilka krav som ställs på samfundets organisationsform och styrelse framgår främst av lagens 14 § som fastställer minimiinnehållet i samfundsordningen.

Enligt 14 § religionsfrihetslagen skall ett samfund ha en styrelse med en eller flera medlemmar. Vilka krav styrelsemedlemmarna skall uppfylla anges i 15 §. En person som står under förmyndarskap kan inte vara medlem i styrelsen. Flertalet av styrelsemedlemmarna skall vara finska medborgare, om inte undervisningsministeriet beviljar tillstånd att avvika från detta på den grund att flertalet av samfundets medlemmar består av andra än finska medborgare. I 22 § föreskrivs att styrelsen är skyldig att enligt lag och samfundsordningen omsorgsfullt handha samfundets angelägenheter samt att företräda samfundet. I samfundsordningen kan styrelsemedlemmarna eller andra befullmäktigas att handla för samfundet.

Religionsfrihetslagen innehåller inga bestämmelser om hur beslutsfattandet i samfunden skall organiseras. Lagen kräver inte att beslutanderätten utövas av samfundets medlemmar vid möten eller på något annat sätt, utan den tillåter också att hierarkiskt uppbyggda samfund bildas. Detta motiveras

des i 1917 års religionsfrihetskommittés förslag med att organisationsformen inom ett religionsamfund kan stå i mycket nära förbindelse med dess religiösa betraktelsesätt och att någon annan lösning hade gjort det svårt för vissa religionsamfund att organisera sig som registrerade religionsamfund. I 14 § religionsfrihetslagen ingår dock ett stadgande om vilka bestämmelser gällande möten samfundsordningen skall innehålla, i de fall där beslutanderätten i samfundet utövas av mötena. I praktiken är det i flertalet registrerade religionsamfund mötena som utövar samfundets beslutanderätt.

Om ett beslut fattat av ett samfundsmöte inte tillkommit i behörig ordning eller annars strider mot lag eller samfundsordningen kan det klandras i enlighet med 28 § religionsfrihetslagen.

Ekonomi inom ett registrerat religionsamfund

I samfundsordningen för registrerade religionsamfund skall medlemmarnas skyldighet att betala avgifter till samfundet fastställas. Enligt 27 § 3 mom. kan avgifterna utmätas utan dom eller utslag i den ordning som bestäms om indrivning av skatter i utmätningens väg. Möjligheten har dock utnyttjats i mycket liten utsträckning i praktiken. Undervisningsministeriet riktade i februari 2000 en förfrågan om saken till samtliga registrerade religionsamfund. Bland de 23 samfund som besvarade den uppgav bara ett att det drev in sina avgifter genom utmätning.

Enligt 14 § religionsfrihetslagen skall i samfundsordningen vidare ingå bestämmelser om förvaltningen av samfundets egendom och om granskning av förvaltningen. Några andra bestämmelser om ekonomiförvaltningen innehåller religionsfrihetslagen inte. Samfundet är inte bokföringsskyldigt om det inte bedriver affärs- eller yrkesverksamhet.

Församlingarna inom registrerade religionsamfund

Ett registrerat religionsamfund kan ha lokala samfund, som kallas församlingar. Också församlingarna har rättsförmåga och de införs i registret över religionsamfund. På för-

samlingarna tillämpas i enlighet med 31 § religionsfrihetslagen i stor utsträckning samma bestämmelser som på samfunden. Förhållandet mellan samfundet och församlingarna skall regleras i samfundets samfundsordning, som också skall innehålla bestämmelser om församlingarnas organisationsform. Religionsfrihetslagen känner inte till alternativet att församlingarna har var sin samfundsordning.

Upplösning av registrerade religionssamfund

Samfundsordningen skall innehålla bestämmelser om hur samfundet upplöses och om vad som skall ske med dess medel när samfundet upphör att existera. Enligt 30 § religionsfrihetslagen kan en domstol på yrkan av en allmän åklagare eller en samfundsmedlem förklara ett samfund upplöst eller tilldela samfundets styrelse varning, om samfundet handlat i strid med lag eller god sed eller mot sitt ändamål. I fråga om vad som skall beaktas då ett samfund upplöses eller annars upphör gäller vad som bestäms om föreningar. Till exempel på avslutande av verksamheten efter att samfundet förklarats upplöst och på likvidationsåtgärder tillämpas bestämmelserna i 7 och 8 kap. föreningslagen.

Registrerade religionssamfunds medlemsregister

I 23 § religionsfrihetslagen föreskrivs att styrelsen i ett religionssamfund skall föra register över samfundets medlemmar och deras barn. Om flera församlingar hör till samfundet, skall i första hand varje församlings styrelse föra registren. Religionssamfunden förde befolkningsregister över sina medlemmar fram till 1971. Sedan dess har de statliga myndigheterna sört för bokföringen av befolkningen med undantag av medlemmarna i den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet. I början av oktober 1999 överfördes folkbokföringen också av dessa till de statliga myndigheterna. Numera regleras religionssamfundens medlemsregister i lagen om trossamfundens medlemsregister (614/1998).

Enligt 24 § religionsfrihetslagen omfattas den som skall föra medlemsförteckningen eller lämna ut uppgifter ur dem av det skydd

och det ansvar som gäller för tjänstemän när han eller hon utövar denna syssla.

Inspektionsrätt och inskränkningar i rätten för registrerade religionssamfund att äga fastigheter

I 17 § religionsfrihetslagen föreskrivs att undervisningsministeriet har rätt att när det anser det behövt låta inspektera religionssamfund genom en därtill utsedd person. Bestämmelsen innebär endast rätt för undervisningsministeriet att låta inspektera religionssamfund registrerade enligt religionsfrihetslagen, inte den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet, vars verksamhet regleras i deras egna lagar. Med rätten att låta inspektera religionssamfund hänger också samman bestämmelsen i 23 § 1 mom. religionsfrihetslagen om att religionssamfundens styrelse skall föra de förteckningar statsrådet bestämmer och avlämna på dem grundade uppgifter. Inspektionsrätten har inte tillämpats en enda gång i praktiken.

Enligt 26 § religionsfrihetslagen får ett religionssamfund som registrerats enligt 2 kap. religionsfrihetslagen inte utan tillstånd av statsrådet anskaffa eller besitta annan fastighet i landet än jordområden som behövs för en kyrka, prästgård, skola, välgörenhetsanstalt och begravningsplats. I praktiken har inga ansökningar om tillstånd att skaffa eller äga annan egendom än ovanstående avslagits under de senaste decennierna.

Registret över religionssamfund och publicering av anmälningar i författningssamlingen

Undervisningsministeriet bestämmer om införande av samfund i registret över religionssamfund samt om anteckning i registret av ändringar i samfundens trosbekännelse, religionsutövningsform och samfundsordning. I övrigt har registerföringen skötts av Befolkningsregistercentralen sedan 1993. Nya medlemmar i samfundens styrelse och ändringar i församlingarna anmäls direkt till Befolkningsregistercentralen.

Enligt 21 § religionsfrihetslagen skall religionssamfundens anmälningar som godkänts för inregistrering offentliggöras så som undervisningsministeriet bestämmer. I 13 § för-

ordningen om verkställighet av religionsfrihetslagen föreskrivs att utredningar beträffande trossamfunds trosbekännelse och formen för dess offentliga religionsutövning ävensom den antagna samfundsordningen i behövlig utsträckning skall publiceras i författningssamlingen.

Religionssamfunden i Finland

I slutet av 1999 hörde ca 85,2 procent av Finlands befolkning till den evangelisk-lutherska kyrkan. Till det ortodoxa kyrkosamfundet hörde ca 1,1 procent, till andra religionssamfund sammanlagt ca 1,0 procent och ca 12,6 procent av befolkningen hörde inte till något trossamfund. I den sistnämnda gruppen ingick också de som hörde till religionssamfund som inte utövar sin verksamhet i form av registrerade religionssamfund.

För närvarande finns 50 registrerade religionssamfund i Finland. Medlemsantalet i dessa varierar stort. Enligt Befolkningsregistercentralens uppgifter hade det största samfundet cirka 18 600 medlemmar i april 1999. Sju samfund hade fler än 1 000 medlemmar och 16 hade färre än 20. För nio av dem hade inga medlemmar alls antecknats. Det sammanlagda medlemsantalet i de registrerade religionssamfunden var 55 104.

En del av de samfund som utövar religiös verksamhet har inte organiserat sig som registrerade religionssamfund utan till exempel som ideella föreningar. Den största gruppen har bestått av pingströrelsens församlingar, som hade 49 000 döpta medlemmar 1999 och sammanlagt 55 000 medlemmar barnen inbegripna. För närvarande organiserar pingströrelsen sig emellertid till religionssamfund. I början av år 2002 lämnades anmälningar in till undervisningsministeriet om bildandet av två religionssamfund som hör till pingströrelsen.

Den utländska befolkningen i Finland har ökat kraftigt i Finland i synnerhet sedan början av 1990-talet. År 1980 var cirka 12 000 utlänningar bosatta i Finland, 1990 cirka 21 000 och i slutet av 2001 närmare 99 000. I takt med inflyttningen och internationaliseringen har Finland blivit ett mera mångkulturellt land också i religiös mening. Ändringarna ger dock inte nödvändigtvis direkt utslag i

medlemsantalet i de registrerade religionssamfunden. Bland exempelvis de muslimska invandrarna finns det många som inte har anslutit sig till de registrerade religionssamfunden i Finland. De muslimska religionssamfunden har nämligen bara 1 100 medlemmar allt som allt, medan antalet muslimer i landet kan antas vara avsevärt större utgående från de i landet bosatta utlänningarnas nationalitet.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Bland annat historiska faktorer och det religiösa spektret i vart och ett land har lett till att lagstiftningen om religionssamfund har kommit att bli mycket olika i olika länder. I det följande granskas huvuddragen i regleringen av religionssamfund i de övriga nordiska länderna, Tyskland och Frankrike.

I Sverige reformerades förhållandet mellan den evangelisk-lutherska kyrkan och staten i början av 2000 genom att staten och kyrkan skildes åt och kyrkan fick status av självständig juridisk person. I sammanhanget stiftades en lag om trossamfund (lag om trossamfund 1998:1593), varigenom en ny associationsform skapades, det registrerade trossamfundet. Också Svenska kyrkan räknas som ett registrerat trossamfund, men en separat lag har givits om den (lag om Svenska kyrkan 1998:1591) och bara en del av bestämmelserna om registrerade trossamfund tillämpas därför på den.

Ett trossamfund kan verka också i någon annan associationsform, till exempel som en förening. Föreningarnas rättsförmåga grundar sig varken i Sverige eller i de andra skandinaviska länderna på registrering, utan den beror på hur fast organiserade föreningarna är och på innehållet i deras regler. Som ett trossamfund betraktas vilken som helst gemenskap för religiös verksamhet, där det ingår att anordna gudstjänst. Gudstjänster skall enligt förarbetena i detta sammanhang förstås i vid bemärkelse, så att det till exempel inbegriper gemensam bön eller meditation (prop. 1997/98:116).

Förutsättningen för registrering av ett trossamfund är att samfundet har regler med be-

stämmelser om samfundets ändamål och hur det fattas beslut i samfundet. Vidare skall samfundet ha en styrelse eller motsvarande organ. Förutsättningarna motsvarar förutsättningarna för föreningars rättsförmåga. Lagen innehåller inga närmare bestämmelser om samfundets organisationsform och förvaltning eller om vilka krav som kan ställas på dess regler. Självständiga organisatoriska delar av registrerade trossamfund får registreras på samma villkor som samfunden.

Trossamfunden i Sverige kan under vissa förutsättningar få statsunderstöd för sin verksamhet och de avgifter som debiteras av medlemmarna kan inkasseras av statens skattemyndigheter i samband med skatteuppbåringen. Landets regering beslutar om vilka som ingår i den krets som får statsunderstöd och bistånd med inkasseringen av medlemsavgifter. Om fördelningen av statsbidragen mellan trossamfunden beslutar en särskild nämnd, som består av alla de trossamfund som är berättigade till statsbidrag.

I lagen om trossamfund ingår inte bestämmelser om inträde i eller utträde ur samfund. Det är trossamfundens egen sak att fastställa regler för medlemskap i dem. I fråga om rätten att utträda bestäms dock att inget avtal som ingåtts eller löfte som getts i ett trossamfund i fråga om utträde är bindande.

För personliga angelägenheter gällande barn under 18 år svarar vårdnadshavarna, som sålunda också bestämmer om barnens religiösa ställning. Barn som har fyllt 12 år kan dock inträda i eller utträda ur ett trossamfund endast med eget samtycke.

I den svenska grundskolan och de svenska gymnasierna undervisas alla elever i en gemensam konfessionslös religionslära.

I den *norska* grundlagen från 1814, som är mycket knapphändig i fråga om bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna, ingår i alla fall en bestämmelse om religionsfrihet. Grundlagen anger dock den evangelisk-lutherska religionen som statens officiella religion, och de invånare som bekänner sig till den är skyldiga att uppfostra sina barn i den. Den norska kyrkan är en statskyrka som leds av landets regering. Merparten av kyrkans utgifter betalas av statliga och kommunala medel. Någon särskild kyrkoskatt finns inte.

Även i Norge bereds för närvarande en reform av förhållandet mellan stat och kyrka. Riktlinjerna för reformen är uppdragna i ett betänkande, som gavs i mars 2002 av en kommitté som kyrkorådet tillsatt. Enligt betänkandet skall den norska kyrkan få en mer självständig ställning. Målsättningen är en religionspolitik som främjar likställdheten mellan religions- och livsåskådningssamfund och som aktivt stöder samfundens verksamhet.

Inte heller i Norge behöver ett religions-samfund vara registrerat i ett register fört av myndigheterna för att äga rättsförmåga. Ett religions-samfund kan dock frivilligt registrera sig, om inte dess religion strider mot lag eller god sed. Lagen innehåller inga närmare bestämmelser om villkoren för registrering. Registreringen för med sig vissa förmåner, såsom vigselrätt och möjlighet att inrätta en egen begravningsplats. Religions-samfunden kan oberoende av om de registrerats eller inte få ekonomiskt stöd av staten och kommunerna. Stödets storlek beror på medlemsantalet i samfunden. Andra åskådningssamfund kan få motsvarande stöd.

I Norge beslutar 15 år fyllda barn själva om sin religiösa ställning. Barn som fyllt 12 år skall i mån av möjlighet höras inför beslut om inträde i eller utträde ur ett religions-samfund. Om barnets båda föräldrar hör till samma samfund, antecknas också barnet efter födseln som medlem i samfundet. Om bara den ena föräldern är medlem i norska kyrkan, antecknas barnet efter födseln som medlem i den, om inte föräldrarna anmäler något annat. I andra fall där föräldrarna hör till olika samfund bestäms barnets religiösa ställning efter födseln i enlighet med vad föräldrarna kommit överens om. Föräldrarna kan tillsammans besluta om att ett barn under 15 år skall inträda i eller utträda ur ett religions-samfund. Om båda föräldrarna är medlemmar av norska kyrkan, hör deras barn under 15 år dock alltid till den.

Religionsundervisningen i Norge reformerades 1997 genom att ett för alla elever gemensamt läroämne, "kristendom samt religions- och livsåskådningssamfund", infördes. Under vissa förutsättningar kan partiell befrielse från läroämnet beviljas och gäller då de delar av ämnet som innehåller deltagande i gudstjänster, bön eller liknande religiös verk-

samhet. I övrigt är läroämnet gemensamt för alla.

Enligt *dansk* grundlag är den evangelisk-lutherska kyrkan landets nationella kyrka. Det finns inga lagar om religionssamfund och den lagstiftning som finns om folkkyrkan består av bestämmelser om vissa specialfrågor. Övriga religionssamfund är i allmänhet organiserade som föreningar.

Ca 80 procent av kyrkans utgifter finansieras i Danmark med en kyrkoskatt. Därtill får kyrkan stöd av staten för vissa utgifter. Andra religiösa samfund har inte rätt till ekonomiskt stöd av staten.

År 1849 började i Danmark iaktas en praxis där ministeriet för kyrkliga ärenden officiellt erkände vissa religionssamfund. De erkända samfunden kunde bland annat beviljas rätt att förrätta vigslar. Denna praxis frångicks 1969 då en ny äktenskapslag gjorde det möjligt att bevilja också icke-erkända religionssamfund vigselrätt. Numera blir ett religionssamfund officiellt erkänt när någon av dess präster beviljas vigselrätt. Enligt förarbetena till äktenskapslagen betraktas ett samfund vars främsta syfte är att förrätta gudstjänst (kult) i enlighet med detaljerade läror och riter som ett religionssamfund. En sakkunnig nämnd med fyra medlemmar bistår ministeriet för kyrkliga ärenden vid bedömningen av om det är fråga om ett religionssamfund eller inte. För att vigselrätt skall beviljas krävs bland annat att samfundets lära eller verksamhet inte strider mot allmän moral eller ordning.

Bestämmelserna om inträde i och utträde ur ett religionssamfund gäller i Danmark enbart folkkyrkan. Om icke 18 år fyllda barns inträde i och utträde ur kyrkan beslutar vårdnadshavarna. Om barnet har fyllt 15 krävs hans eller hennes samtycke.

I de danska skolorna ges undervisning i religionskunskap, som barnen kan befrias från på föräldrarnas begäran.

På *Island* är den evangelisk-lutherska kyrkan statskyrka och staten är skyldig att stödja och skydda den. Den evangelisk-lutherska kyrkan är ett självständigt religionssamfund trots sina fasta band till staten.

Lagen om registrerade religionssamfund (lög um skráð trúfelög 1999 nr. 108) reviderades på *Island* i början av 2000. Inte heller

på *Island* krävs det att ett religionssamfund skall vara registrerat för att det skall äga rättsförmåga, och oregistrerade religionssamfunds verksamhet begränsas inte på något sätt. Ett religionssamfund kan dock registrera sig officiellt för att få en erkänd ställning. Villkoret för registrering är att det är fråga om ett samfund som utövar en religion eller en tro med religiösa eller kulturella rötter i mänsklighetens religioner. Dessutom skall samfundet uppfylla vissa krav på stabilitet och aktivitet för att få registrera sig. Ett registrerat religionssamfund skall också lämna vissa uppgifter som behövs för tillsynen över det till justitie- och kyrkoministeriet. Samfundet får en viss på medlemsantalet baserad del av intäkterna från kyrkoskatten.

På *Island* beslutar den förälder som är vårdnadshavare om ett barn under 16 år skall inträda i eller utträda ur ett registrerat religionssamfund. Om båda föräldrarna är vårdnadshavare, beslutar de gemensamt om saken. Barn som fyllt 12 år skall dock höras. Ett barn anses efter sin födsel höra till samma religionssamfund som sin mor, om inte vårdnadshavarna beslutar något annat.

Den *tyska* grundlagen skiljer åt kyrkan och staten. Stora, etablerade trossamfund kan få status av ett offentligt samfund om deras regler och medlemsantal garanterar organisationens varaktighet. Varje delstat fattar sina egna beslut om offentligt ställning, och praxis varierar från den ena staten till den andra. Övriga religionssamfund ställning bestäms enligt privaträttsliga normer och de är i allmänhet registrerade som icke-vinstgivande föreningar. Offentligt ställning samfund kan ta ut skatt av sina medlemmar via det statliga skattesystemet och de samarbetar i många frågor med staten.

I merparten av delstaterna anordnas i de offentliga skolorna religionsundervisning enligt barnens religion för de barn som hör till trossamfund med offentligt ställning. Befrielse från undervisningen fås på begäran.

I *Frankrike* regleras religionssamfundens ställning i 1905 års lag om separation av kyrkorna och staten. Genom lagen upphävdes den katolska kyrkans och vissa protestantiska kyrkors särställning och staten blev religiöst sett neutral. De viktigaste utgångspunkterna är dels religionsfrihet, dels att staten varken

erkänner eller ger ekonomiskt stöd åt något religionssamfund.

Religionssamfund kan i Frankrike organisera sig antingen som föreningar (association) eller som religionssamfund (association culturelle). På religionssamfund tillämpas dels föreningslagen, dels särskilda bestämmelser i 1905 års lag som föreskriver vissa begränsningar och särskilda krav. Samfundet skall vara grundade för att stödja finansieringen, upprätthållandet och utövningen av religionen och dess uteslutande syfte skall vara att utöva religion. Syftet får inte strida mot den allmänna ordningen (ordre public). Religionssamfund har i skattehänseende en fördelaktigare ställning än vanliga föreningar och ställningen som religionssamfund är därför eftertraktad. Kraven som skall uppfyllas för att ett samfund skall bli registrerat som religionssamfund har emellertid i praktiken tillämpats mycket strikt av myndigheter och domstolar, och framför allt många nya religiösa sammanslutningar fungerar som föreningar.

2.3. Bedömning av nuläget

Gällande religionsfrihetslag är nästan 80 år gammal. Under hela den tiden har lagen i huvudsak bevarat sin ursprungliga form. Endast ett fåtal jämförelsevis små justeringar har gjorts. Lagen är därför föråldrad både till struktur och skrivning och uppfyller inte heller lagtekniskt sett moderna krav.

Dessutom är miljön där religionsfriheten i dag genomförs annorlunda än då den nuvarande religionsfrihetslagen stiftades. Den religionspolitiska situationen har förändrats och Finland har internationaliserats och därigenom blivit ett mer mångkulturellt land också i religiöst hänseende.

Sedan religionsfrihetslagen stiftades har Finland även anslutit sig till många internationella konventioner om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I dem ingår ofta bestämmelser om religionsfrihet. Också Finlands egna bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna reviderades den 1 augusti 1995 och deras bestämmelser om religionsfrihet omformulerades i sammanhanget. Också re-

ligionsfrihetslagen måste ses över utifrån utvecklingen inom området för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Då religionsfrihetslagen stiftades fokuserades debatten om religionsfrihet på den enskildas rätt att utträda ur och inträda i ett religionssamfund eller stanna helt utanför alla religiösa institutioner. I de internationella konventioner som är bindande för Finland och i bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna har perspektivet vidgats sedan dess och fokus läggs i dag på den enskildas rätt att bekänna sig till och utöva religion i enlighet med sin egen övertygelse samt på lika behandling av alla religiösa riktningar. Utöver religionsfrihetens negativa dimension har således även dess positiva dimension framhävts.

Den nu gällande religionsfrihetslagstiftningens struktur, begrepp och föråldrade skrivning gör den svår att tillämpa. I religionsfrihetslagen används till exempel begreppen religionssamfund och trossamfund parallellt både som synonymer och i olika betydelser.

I religionsfrihetslagen avspeglas de uppfattningar om förhållandet mellan religionssamfundet och staten som rådde då lagen stiftades. Utifrån detta kan det ifrågasättas om det alltjämt är statens uppgift att i lagstiftningen ta ställning till om någon samtidigt skall få vara medlem i fler än ett religionssamfund. Religionsfrihetslagen ger även staten i vissa avseenden onödigt vidsträckt befogenheter när det gäller att inskränka och utöva tillsyn över registrerade trossamfunds verksamhet. Det finns inte längre något skäl vare sig för begränsningarna i ett registrerat religionssamfunds fastighetsinnehav eller för undervisningsministeriets rätt att låta inspektera religionssamfund.

Religionsfrihetslagens bestämmelser om minderårigas religiösa ställning utgår från att barns religiösa ställning automatiskt följer föräldrarnas ställning. I praktiken krävs dock såväl i lagstiftningen om den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet som i de registrerade religionssamfundens samfundsordningar att anslutningen till ett samfund sker på föräldrarnas initiativ i enlighet med vissa bestämda ritualer, till exempel i den evangelisk-lutherska kyrkan ge-

nom dopet. Bestämmelserna i gällande religionsfrihetslag har i praktiken inte heller alltid följts. Dessutom kräver religionssamfundens autonomi att de själva kan fastställa villkoren för medlemskap i dem.

Barn under 15 år har enligt religionsfrihetslagen ingen talan i fråga om sin religiösa ställning, utan den bestäms direkt enligt föräldrarnas ställning. I detta hänseende släpar religionsfrihetslagen efter utvecklingen inom den övriga lagstiftningen under de senaste decennierna. Den allmänna trenden där har varit att ge omyndiga ökad talan i personliga frågor.

Utträdet ur ett religionssamfund försvåras onödigt av kravet på att anmälan om utträde görs personligen. Kravet kan inte längre motiveras med risken för sammanblandning av personer. Så gott som alla förvaltningsåtgärder kan numera vidtas skriftligen eller genom ombud. Det finns inte heller längre skäl för betänketiden på en månad i samband med utträde. Möjligheten att utträda ur ett religionssamfund är en del av den religions- och samsvetsfrihet som grundlagen garanterar, och utträdet får därför inte göras onödigt svårt.

När bestämmelserna i religionsfrihetslagen om religionssamfundens organisationsform utarbetades, följdes i många avseenden de förslag som ledde till 1919 års föreningslag (1/1919). I fråga om vissa enskildheter hänvisar religionsfrihetslagen direkt till lagstiftningen om föreningar. Sedan religionsfrihetslagen gavs har föreningslagstiftningen totalreviderats. Bestämmelserna om religionssamfundens organisationsform har inte ändrats på samma sätt som den övriga samfundslagstiftningen, utan de kvarstår i allt väsentligt i sin ursprungliga form. Jämfört med föreningslagen innehåller bestämmelserna därför onödiga överlappningar och sådana avvikelser som inte kan motiveras med religionssamfundens särbehov. Regleringen av beslutsfattandet och förvaltningen är avsevärt knapphändigare än i föreningslagen och religionssamfundens samfundsordningar måste därför innehålla bestämmelser om många sådana saker som för föreningarnas del regleras i föreningslagen.

För en del religionssamfund har religionsfrihetslagens bestämmelser om förhållandet mellan registrerade religionssamfund och de-

ras församlingar varit alltför begränsande. Lagen utgår från en samfundscentrerad modell, där ett religionssamfund har en enda samfundsordning med bestämmelser som också gäller församlingarnas organisationsform. En församlingscenterad modell där organisationsformen för varje församling fastställs i församlingens egna regler är inte möjlig enligt nu gällande lag. Detta har i praktiken hindrat en del religionssamfund att organisera sig som registrerade religionssamfund.

Också kravet på att en utredning om samfundets trosbekännelse måste bifogas anmälan om inrättande av ett samfund har varit ett problem för vissa samfund. Alla religionssamfund bygger inte sin verksamhet på en trosbekännelse eller också vill man inte registrera en trosbekännelse utom de heliga skrifterna.

Kravet på att lag och god sed skall iakttas för att ett religionssamfund skall få registreras överensstämmer inte med skrivningen av den nya lagstiftningen. Religionssamfund avsedda för verksamhet som strider mot rättsordningen kan självfallet inte registreras. Den myndighet som skall godkänna registreringen ges prövningsrätt i och med att den tar ställning till om verksamheten är i enlighet med god sed. I praktiken är dock begreppet god sed vagt och alltför subjektivt i ett pluralistiskt samhälle.

Ur religionsfrihetssynpunkt kan det inte anses motiverat att en elev i den grundläggande utbildningen eller gymnasiet eller elevens vårdnadshavare särskilt skall söka befrielse från undervisningen i den religion som elevmajoriteten omfattar (i praktiken undervisningen i evangelisk-luthersk religion), om han eller hon inte hör till samma religionssamfund som flertalet av eleverna. Bestämmelserna om konfessionell religionsundervisning i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen svarar inte heller längre mot innehållet i läroplanerna och praxis i undervisningen. Som ett missförhållande måste även betraktas det faktum att gällande lagstiftning om den grundläggande utbildningen och gymnasiet i vissa fall lämnar elever och studerande som hör till minoritetsreligionerna helt utan livsåskådningsundervisning. Då religionsundervisningen är baserad på lag

och läroplaner uppgjorda med stöd av den kan gällande lagstiftning också kritiserar i det hänseendet att den kräver att lärare som undervisar i evangelisk-luthersk eller ortodox religion måste vara medlemmar i respektive kyrka. Det finns inga bestämmelser i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen om deltagande i gudstjänster, andra religiösa evenemang och övriga förrättningar och ceremonier, som bör betraktas som religionsutövning och som ordnas i samband med skolverksamheten. Den rätt en elev eller studerande har att vägra delta i sådan verksamhet, när den strider mot hans eller hennes samvete, kommer i dagens läge således helt an på en direkt tillämpning av 11 § grundlagen. Detta kan anses som problematiskt med hänsyn till strävan efter klarhet och tydlighet i regleringen.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål

Det övergripande målet för förslaget är att trygga utövningen av den grundlagsfästa religionsfriheten och skapa förutsättningar för att den skall kunna genomföras i praktiken. Ett särskilt syfte med förslaget är att skapa en ram för religiös föreningsfrihet inom religionsfriheten.

Förslaget avser att reformera lagstiftningen om utövning av religionsfrihet och dels ge den ett innehåll som överensstämmer med nutida uppfattningar, dels modernisera den både i fråga om lagstiftningsteknik och skrivning. Avsikten är samtidigt att omstrukturera lagstiftningen så att bestämmelserna om utövning av religionsfrihet i olika sammanhang såvitt möjligt ingår i den lagstiftning som är relevant i respektive sammanhang.

Förslaget ger de registrerade religionssamfundet större självständig, av staten oavhängig beslutanderätt. Regleringen av de registrerade religionssamfundens organisationsform luckras upp för att inte ogrundat göra det svårare för dem att organisera sig som registrerade religionssamfund. Samtidigt är det meningen att mera övergripande hän-

syn skall tas till olika behov att reglera samfundens förvaltning och organisationsform. Ambitionen är även att samordna den samfundsrettsliga regleringen med föreningslagstiftningen i de frågor där religionssamfundens särdrag inte ger upphov till regleringsbehov som avviker från föreningarnas. Avsikten är att all reglering som onödigt inskränker religionssamfundets verksamhet skall upphävas. Å andra sidan är syftet att säkra myndigheternas möjligheter att ingripa i religionssamfundets verksamhet om den kränker människovärdet eller andra grundläggande fri- och rättigheter eller om den annars strider mot rättsordningens grunder.

Den viktigaste utgångspunkten för förslaget är att det allmänna skall behandla alla religionssamfundet lika. Vid valet av lagstiftningslösningar har ambitionen dock varit att ta hänsyn till de registrerade religionssamfundets annorlunda juridiska ställning jämfört med den evangelisk-lutherska och den ortodoxa kyrkan. Bestämmelser om dem finns i speciallagar om vardera kyrkan. Grundlagen innehåller dessutom bestämmelser om den evangelisk-lutherska kyrkan.

Regleringen av medlemskap i religionssamfund har bland sina främsta mål att stärka samfundets autonomi, samordna praxis vid olika magistrater och upphäva de bestämmelser som gjort det omotiverat svårt att utträda ur ett samfund. I bestämmelserna om barns religiösa ställning har utgångspunkten varit att stödja familjens religiösa enhet, att garantera en varaktig religiös ställning för barnen och barnens medbestämmanderätt samt att skydda minderåriga.

Vidare syftar förslaget till att modernisera lagstiftningen om religionsundervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasiet för att den bättre skall överensstämma med bestämmelserna i grundlagen om religions- och samvetsfrihet. Ett annat mål är att förbättra elevernas möjligheter till religionsundervisning enligt sin egen tro eller till undervisning i livsåskådningskunskap i de fall där religionsundervisning inte anordnas enligt deras tro. Förslaget syftar också till att klargöra bestämmelserna om sådana evenemang och ceremonier i samband med en skolas verksamhet som bör betraktas som religionsutövning.

3.2. De viktigaste förslagen

Den nya religionsfrihetslagens tillämpningsområde

Regeringen föreslår att en ny religionsfrihetslag skall stiftas för att ersätta den nuvarande religionsfrihetslagen från 1922. I lagen tas in bestämmelser som behövs för att trygga religionsfriheten och som gäller en fråga som inte har en naturlig plats i sammanhanget i någon annan lagstiftning. Lagen innehåller för det första bestämmelser som gäller alla religionssamfund. Där definieras bland annat vad som avses med religionssamfund och fastställs den allmänna ramen för medlemskap i ett sådant. I lagen ingår också bestämmelser om bildande av ett registrerat religionssamfund och grunderna för verksamheten.

I gällande religionsfrihetslag finns vissa enstaka bestämmelser om frågor som egentligen materiellt sett regleras i de lagar som gäller var och en av dessa frågor. Sådana är bestämmelserna om elevers deltagande i religionsundervisningen, ed och försäkran, inrättande av begravningsplatser och begravning, kyrkoskatt samt vigslar. Enligt förslaget bör dessa bestämmelser såvitt möjligt flyttas över till respektive lagar.

Som religionssamfund räknas enligt förslaget såsom tidigare den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och de registrerade religionssamfundet. Begreppet trossamfund, som gällande religionsfrihetslag använder i en vidare bemärkelse än religionssamfund, skall enligt förslaget inte längre användas.

Medlemskap i religionssamfund

Religionssamfundet skall själva få avgöra villkoren för inträde i dem. I fråga om den evangelisk-lutherska och den ortodoxa kyrkan fastställs villkoren i lagarna om dessa kyrkor och författningar med stöd av dem. Religionssamfundets självbestämmanderätt stärks genom att de själva får avgöra om en medlem i ett samfund samtidigt kan vara medlem i ett annat religionssamfund.

Ett minderårigt barns religiösa ställning skall enligt förslaget inte längre automatiskt

följa vårdnadshavarnas ställning, utan barnets vårdnadshavare skall besluta om barnets inträde i och utträde ur ett religionssamfund. Genom ändringen förenhetligas magistraternas praxis och förstärks dels samfundens rätt att själva bestämma om villkoren för medlemskap i dem, dels vårdnadshavarnas rätt att bestämma om barnets religiösa ställning.

Utgångspunkten är att vårdnadshavarna gemensamt beslutar om barnets religiösa ställning. Om vårdnadshavarna inte når enighet i frågan skall barnets mor, som även är vårdnadshavare, inom ett år från barnets födsel emellertid ensam kunna besluta om barnets anslutning till ett religionssamfund.

Eftersom den som skall besluta om sin religiösa ställning har ansetts behöva extra gott omdöme och stor mogenhet skall enligt förslaget en person självständigt kunna besluta om sin religiösa ställning först efter att han eller hon fyllt 18 år och med vårdnadshavarens samtycke efter att han eller hon fyllt 15 år. I dessa hänseenden förblir åldersgränserna oförändrade. För att trygga varaktigheten i barnens religiösa ställning och barnens medbestämmanderätt föreslås att barn under 15 år skall ges större rätt att komma till tals genom att 12 år fyllda barns religiösa ställning endast kan ändras med barnets samtycke.

Bestämmelserna om utträde ur ett religionssamfund föreslås ändrade genom att kravet på personligen gjorda anmälningar om utträde frångås och betänketiden på en månad i samband med utträde slopas. Nu gällande bestämmelser har i dessa avseenden ansetts omotiverat försvåra utträdet ur ett religionssamfund. En anmälan om utträde skall enligt förslaget kunna göras skriftligen till samfundet eller magistraten. Utträdet träder i kraft så snart samfundet eller magistraten fått anmälan om saken.

Registrerade religionssamfund

Registrerade religionssamfund utgör enligt förslaget en egen särskild samfundsform på samma sätt som nu. Ett religionssamfund får rättsförmåga när det har införts i registret över religionssamfund. Syftet med och verksamhetsformerna för ett registrerat religionssamfund definieras mer exakt än tidigare. Gränsen mellan registrerade religionssam-

fund och andra samfundsformer blir härigenom klarare. Bestämmelsen anger också att samfundet kan basera sin verksamhet inte bara på trosbekännelsen utan också på skrifter eller andra särskilt angivna inarbetade grunder för verksamheten som betraktas som heliga. I bestämmelsen anges uttryckligen att ett religionssamfund skall uppfylla sitt ändamål med iakttagande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Detta gör det möjligt att vägra ett samfund vars verksamhetsformer är kränkande för människovärdet eller andra grundläggande fri- och rättigheter rätt att registrera sig.

I bestämmelserna om organisationsformen för registrerade religionssamfund försöker förslaget undvika överlappningar med föreningslagen och sådana avvikelser från föreningslagen som inte beror på religionssamfundens särdrag. Föreningslagen tillämpas därför i stor utsträckning på registrerade religionssamfund med stöd av hänvisningsbestämmelser i religionsfrihetslagen. Religionssamfundet har dock i vissa avseenden en mycket annorlunda karaktär än ideella föreningar. I de fall då det av denna anledning är skäl att införa bestämmelser om religionssamfundets organisationsform som avviker från bestämmelserna om föreningar, regleras den fråga som kräver avvikande bestämmelser helt och hållet i religionsfrihetslagen.

Den största skillnaden jämfört med föreningar är att organisationsformen för ett registrerat samfund inte nödvändigtvis behöver bygga på demokratiska principer. I religionssamfundets trosbegrepp ingår i vissa fall krav som även gäller samfundets organisationsform. Demokratiska principer är därför inte tillämpliga som grund för alla religionssamfundets organisationsform. Om föreningslagen som sådan skulle tillämpas på religionssamfundet kunde det utgöra ett hinder för vissa religionssamfund att registrera sig som religionssamfund. Sålunda kan enligt förslaget också i fortsättningen religionssamfundets samfundsordning fritt regleras utövningen av beslutanderätten i religionssamfundet, medan föreningslagen föreskriver att det i första hand är medlemmarna som har beslutanderätt i föreningarna. Av samma orsaker är bestämmelserna om religionssamfundets

organisationsform i allmänhet dispositiva.

Den föreslagna lagen kräver alltså inte heller framgent att det skall vara medlemmarna i ett registrerat samfund som vid sina möten utövar beslutanderätten i samfundet. Samfundet skall ha en styrelse. Styrelsen i ett religionssamfund kan som tidigare bestå av en enda medlem, medan styrelsen i en förening har minst tre medlemmar. I samfundets samfundsordning kan fritt bestämmas hur styrelsen skall tillsättas.

Organisationsformen och förvaltningen för registrerade lokalsamfund inom ett religionssamfund skall kunna fastställas även i lokalsamfundets egna lokala stadgar, i stället för eller vid sidan av samfundets samfundsordning. Genom ändringen har man velat göra förhållandet mellan religionssamfundet och deras lokala samfund smidigare.

Förutsättningen för att ett religionssamfund skall kunna registreras har ansetts vara att det skall ha ett tillräckligt brett stöd för sin verksamhet och att det på så sätt finns tillräckliga förutsättningar för samfundets verksamhet. Ett religionssamfund kan sålunda såsom tidigare bildas av minst 20 personer. De som är med om att bilda samfundet antecknas i befolkningsdatasystemet som medlemmar däri direkt utifrån anmälan om att samfundet bildats.

Till stiftelseurkunden för ett religionssamfund bör fogas samfundets samfundsordning. Med en samfundsordning avses en handling som innehåller i stiftelseurkunden för iakttagelse fastställda bestämmelser om samfundets ändamål, verksamhetsformer och organisationsform. Inga särskilda utredningar om samfundets trosbekännelse och former för offentlig religionsutövning skall längre utfärdas. I samfundsordningen skall däremot finnas en bestämmelse om samfundets ändamål och verksamhetsformer och i den skall också ingå en bestämmelse om trosbekännelsen eller andra specificerade verksamhetsgrunder och formerna för samfundets religionsutövning. Minimiinnehållet i samfundsordningen är något mer omfattande än föreningsreglerna, eftersom själva lagen innehåller något mer kortfattade bestämmelser om organisationsformen än föreningslagen.

I registret över religionssamfund bör inte sådana samfund stå kvar som i praktiken har

upphört med sin verksamhet. Patent- och registerstyrelsen skall därför kunna avföra de samfund ur registret över religionssamfund om vilka inga anmälningar gjorts till registret över religionssamfund under de senaste tio åren, förutsatt att det inte visas att samfundet fortfarande utövar verksamhet. Bestämmelserna om upplösning, varning och tillfälligt verksamhetsförbud motsvarar i huvudsak bestämmelserna i föreningslagen.

Upprätthållandet av registret över religionssamfund skall överföras från undervisningsministeriet och Befolkningsregistercentralen till Patent- och registerstyrelsen. Enligt förslaget skall en sakkunnig nämnd tillsättas i anslutning till undervisningsministeriet med uppgift att yttra sig om huruvida ändamålet och verksamhetsformen för ett religionssamfund som anmälts för inskrivning i registret över religionssamfund överensstämmer med bestämmelserna i religionsfrihetslagen om religionssamfunds ändamål. Detta gör det möjligt att i högre grad än tidigare utnyttja sakkunskap vid bedömningen av religionsiteten i ett samfunds verksamhet.

Religionsundervisning

Regeringen föreslår att bestämmelserna om undervisning i religion och livsåskådningskunskap i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen skall reglera alla aspekter av deltagande i religionsundervisning. Uttrycket "undervisning enligt deras egen trosbekännelse" i nu gällande lag ersätts med "undervisning i deras egen religion", vilket bättre beskriver undervisningens nuvarande innehåll och sättet att ordna den.

Förslaget förutsätter inte några ändringar i de gällande innehållen i religionsundervisningen. Också elevernas rättighet och skyldighet att delta i undervisning i deras egen religion eller i livsåskådningskunskap bibehålls i huvudsak som för närvarande. Lärare som undervisar i evangelisk-luthersk eller ortodox religion behöver inte längre vara medlemmar i respektive kyrka.

De elever som inte hör till samma religionssamfund som flertalet av eleverna befrias inte längre särskilt från undervisning i flertalets religion, utan de elever som inte hör till religionssamfundet deltar i undervisningen

endast om de särskilt anmäler sig till den. Samtidigt skall vissa mindre ändringar göras i bestämmelserna om undervisning i religion och livsåskådningskunskap. Också de som hör till ett religionssamfund skall få rätt att delta i undervisningen i livsåskådningskunskap då religionsundervisning i deras religion inte ordnas. Även elever och studerande som inte hör till något religionssamfund men vars religiösa åskådning är uppenbar utifrån deras uppfostran och kulturbakgrund ges bättre möjligheter till undervisning i sin egen religion.

Det föreslås därtill att lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen kompletteras med uttryckliga bestämmelser om deltagande i gudstjänster samt andra tillfällen och förrättningar som bör anses som religionsutövning och som ingår i skolans verksamhet. Avsikten är att trygga rättigheten enligt grundlagens 11 § att inte vara skyldig att ta del i religionsutövning.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Gällande religionsfrihetslag har ansetts innehålla bestämmelser som ogrundat gör det svårare för vissa religionssamfund att registrera sig som registrerade religionssamfund. Den föreslagna religionsfrihetslagen försöker undanröja dessa hinder för registrering.

Förslaget sänker sålunda tröskeln för samfund som i dag utövar religiös verksamhet i någon annan samfundsform att registrera sig som religionssamfund. Detta kan leda till ett större antal religioner i vilka de som anordnar religionsundervisning inom ramen för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen är skyldiga att ordna undervisning. Härigenom kan förslaget indirekt medföra ökade religionsundervisningskostnader för kommunerna och andra som tillhandahåller grundläggande utbildning och gymnasieutbildning. På detta stadium är det dock omöjligt att förutspå i vilken mån förslaget ökar antalet samfund som registrerar sig som registrerade religionssamfund och i vilken omfattning medlemmarna i de nya samfunden vill ha undervisning i sin egen re-

ligion. Det går därför inte att exakt ange vilka merkostnaderna kommer att bli. Sannolikt kommer de dock att vara små.

Det är meningen att inom ramarna för statsbudgeten öka antalet ambulerande lärare i ortodox religion. Behovet av ambulerande religionslärare kommer att utredas särskilt. Vilka kostnader arrangemangen föranleder staten är svårt att bedöma i det här skedet. I alla händelser blir de små.

Också det om religionssamfundens godkänner att medlemmarna har möjlighet att höra till flera samfund samtidigt kan leda till en liten ökning av behovet att ordna undervisning i olika religioner. Till dylika situationer ansluter sig rätten att välja vilken religionsundervisning en elev eller studerande deltar i.

4.2. Organisatoriska verkningar och verkningar på personalen

Förslaget underlättar utträdet ur religionssamfund och klarlägger bestämmelserna om hur minderåriga barns religiösa ställning bestäms. Förslaget samordnar praxis i magistraterna i dessa hänseenden.

Upprätthållandet av registret över religionssamfund överförs från undervisningsministeriet och Befolkningsregistercentralen till Patent- och registerstyrelsen. Med beaktande av att antalet religionssamfund är jämförelsevis litet och att det antal registeranmälningar och begäran om utdrag ur registret över religionssamfund, som årligen behandlas, är litet, kommer ändringen inte att ha personalkonsekvenser. En sakkunnig nämnd tillsätts i anslutning till undervisningsministeriet med uppgift att avge utlåtanden när det gäller att bedöma den religiösa karaktären hos ett samfund som ansöker om registrering.

Förslaget om att lärare i evangelisk-luthersk eller ortodox religion inte längre behöver vara medlemmar i respektive kyrkor undanröjer behovet att bevilja dem som inte hör till kyrkan dispens för att arbeta som religionslärare. Också arbetet med att behandla dessa dispenser vid undervisningsministeriet samt vid domkapitlet och det ortodoxa biskopsmötet, som avger utlåtanden i dessa frågor, faller bort.

4.3. Verkningar på olika medborgargrupperns ställning

Förslaget har framför allt konsekvenser för de religiösa minoriteterna i Finland. De förbättrade möjligheterna att fritt arrangera förhållandet mellan ett registrerat religionssamfund och dess lokalsamfund samt sloandet av kravet på anmälan av trosbekännelsen undanröjer hinder för vissa religionssamfund att registrera sig som registrerade religionssamfund. Villkoren för registrerade religionssamfund förbättras genom att vissa omotiverade begränsningar av religionssamfundens verksamhet slopas.

Ändringarna som föreslås i bestämmelserna om religionsundervisningen förbättrar möjligheterna för dem som hör till små religionssamfund att få livsåskådningsundervisning, eftersom en elev som hör till en religion i vilken undervisning inte ordnas kan delta i undervisning i livsåskådningskunskap. En elev i grundskolan eller gymnasiet som inte hör till något religionssamfund kan delta i den religionsundervisning som uppenbarligen överensstämmer med hans eller hennes religiösa åskådning. Bestämmelsen utvidgar möjligheterna att få undervisning i den egna religionen och gör praxis i olika kommuner enhetligare.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen bottnar i det kommittébetänkande (kommittébetänkande 2001:1) som religionsfrihetskommittén har gett. Religionsfrihetskommittén tillsattes av statsrådet den 1 oktober 1998. Medlemmar i kommittén var sakkunniga och företrädare för förvaltningen. Dessutom kallades personer som företrädde finansministeriet, utrikesministeriet, den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet, olika religionssamfund och fritänkare in som sakkunniga i kommittén.

Religionsfrihetskommittén lämnade sitt delbetänkande den 27 september 1999 (kommittébetänkande 1999:5). Utlåtande om delbetänkandet begärdes av 130 instanser. En sammanfattning av utlåtandena om delbetänkande har publicerats (undervisningsministeriet, konsoliderade utlåtanden, mars 2000).

Religionsfrihetskommittén lämnade sitt slutbetänkande den 28 februari 2001. Betänkandet var utformat som en regeringsproposition och innehöll förslag till religionsfrihetslag och vissa lagar som har samband med den samt lag om begravningsväsendet. Utlåtanden om betänkandet begärdes av totalt 147 instanser. Bl.a. begärdes utlåtande av alla ministerier, flera andra statliga myndigheter, alla religionssamfund, vissa kommuner, samtliga partier som är företrädare i riksdagen samt många organisationer. En sammanfattning av utlåtandena om betänkandet har publicerats (undervisningsministeriet, konsoliderade utlåtanden, september 2001). Den största delen av remissinstanserna ansåg att inriktningen i förslaget allmänt taget är riktig. I utlåtandena framfördes emellertid avvikande ståndpunkter i fråga om många enskildheter i kommitténs förslag.

Förhandlingar om olika synpunkter på traditionen med böndagsplakatet har förts med republikens president, justitiekanslern vid statsrådet och de instanser som är företrädare i böndagsarbetsgruppen.

Beredningen av propositionen har därefter fortsatt som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet. Vid den fortsatta beredningen har anmärkningarna i utlåtandena om olika enskildheter i lagförslaget beaktats i mån av möjlighet.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Samtidigt med denna proposition föreslås en lag om begravningsväsendet som avser att främja genomförandet av religions- och samsvetsfrihet inom begravningsväsendet samt att trygga beaktandet av pietetssynpunkter i samband med hedrandet av en avlidens minne. Enligt förslaget tas därför inte i den nya religionsfrihetslagen in bestämmelserna i 10 § i nu gällande religionsfrihetslag om tillstånd som krävs för att inrätta en begravningsplats, ett enskilt gravställe och krematorium, om den evangelisk-lutherska kyrkans skyldighet att upplåta en gravplats också åt någon som inte hör till den evangelisk-lutherska kyrkan, om förargelseväckande el-

ler anstötligt beteendes straffbarhet och om statsrådets behörighet att på anhållan av församlingen ålägga dem som inte hör till församlingen att inrätta en egen begravningsplats. I det fall att beslut fattas om att lagen om begravningsväsendet skall ges före den föreslagna religionsfrihetslagen, måste 10 § i gällande religionsfrihetslag samtidigt upphävas.

Den föreslagna religionsfrihetslagen innehåller inte något förbud mot att tillhöra flera religionssamfund samtidigt. Förbudet mot medlemskap i flera än ett samfund, föreskrivet i 5 § 5 mom. i den religionsfrihetslag som föreslås bli upphävd, skall dock med stöd av förslaget till 31 § 3 mom. religionsfrihetslagen tillämpas under fem år från det att denna lag träder i kraft. Under denna tid kan behövliga bestämmelser och föreskrifter om eventuella förbud mot eller inskränkningar i rätten att samtidigt höra till andra religionssamfund tas in i lagstiftningen om evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet samt i de registrerade religionssamfundens samfundsordningar.

I december 2001 tillsatte finansministeriet en arbetsgrupp, vars uppgift var att utreda frågan och göra förslag om ersättande av församlingarnas samfundsskatteandel med ett i lag bestämt system för statsunderstöd. Enligt uppdraget skulle arbetsgruppen beakta de synpunkter som anknyter till den föreslagna nya lagstiftningen om religionsfrihet och begravningsväsendet. Arbetsgruppen skulle ta ställning till hur man kunde förverkliga ett eventuellt statsunderstöd till registrerade religionssamfund. I sitt betänkande som arbetsgruppen lämnade i maj 2002 har den föreslagit att samfundsskatteandelen till de evangelisk-lutherska församlingarna ersätts med lagstadgat statsbidrag. Till stöd för registrerade religionssamfund föreslog arbetsgruppen statsunderstöd enligt prövning som i första hand dimensioneras och fördelas utifrån samfundets medlemsantal.

I Finland har staten av tradition årligen utfärdat ett plakat om fyra tacksägelse-, bot- och böndagar, dvs. det s.k. böndagsplakatet. Under självständighetstiden har böndagsplakatet utfärdats av statsrådet fram till 1931 och därefter av republikens president. Det finns inga bestämmelser om böndagar eller

böndagsplakatet, utan detta baserar sig på en århundraden gammal praxis. Böndagsplakatet har av tradition publicerats i Finlands Författningssamling. Sedan senare hälften av 1980-talet har plakatet beretts av en arbetsgrupp som undervisningsministeriet har tillsatt. I arbetsgruppen har, utöver undervisningsministeriet, den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet, Suomen vapaan kristillisyyden neuvosto och Ekumeniska rådet i Finland varit representerade.

Ändringar i den nuvarande traditionen med böndagsplakatet har framförts i olika sammanhang. År 1977 motiverade kyrka och stat-kommittén sitt ställningstagande för ett slopande av denna tradition särskilt med uppgiftsfördelningen mellan kyrkan och staten (kommittébetänkande 1977:21). Religionsfrihetskommittén ansåg därtill böndagsplakatets innehåll med uppmaningen att delta i gudstjänster under böndagen och fördjupa sig i "den kristna trons eviga sanningar", som riktas till alla medborgare, kan upplevas som kränkande i icke-kristna kretsar även om iakttagandet av uppmaningen är en fråga som avgörs av envar genom personlig prövning.

Enligt religionsfrihetskommitténs uppfattning skulle, eftersom det för närvarande inte finns bestämmelser om utfärdandet av böndagsplakatet, en ändring av denna tradition inte kräva några författningsändringar. Justitiekanslern vid statsrådet ansåg emellertid i sitt utlåtande om kommittébetänkandet att en århundraden gammal sedvanerätt som ligger

bakom böndagsplakatet utgör en rättsgrund som kan jämföras med lag på det sätt som avses i 57 § grundlagen. Det vore enligt justitiekanslerns utlåtande korrekt att offentliggöra en ändring av en så lång tradition med en uttrycklig bestämmelse i religionsfrihetslagen, t.ex. i ikraftträdelsebestämmelserna. Om detta inte anses möjligt borde frågan åtminstone nämnas i motiveringsdelen.

I den fortsatta beredningen av religionsfrihetslagstiftningen har det kommit fram grunder för att bevara den gamla månghundraåriga traditionen, som kan anses stödja folkmajoritetens övertygelse. Särskilt de kyrkliga instanser som deltar i beredningen av böndagsplakatet har fört fram önskemål hos staten om att den gamla traditionen måtte fortsätta. Motiveringen har bl.a. varit att plakatet betonar betydelsen av rättvisa och kärlek till nästan, som vardera är en gemensam angelägenhet för staten och kyrkorna att tillgodose.

Enligt förslaget kvarstår utfärdandet av böndagsplakatet som ett tjänsteuppdrag för republikens president. Om traditionen med böndagsplakatet fortsätter i nuvarande form är det likväl motiverat att överväga en uppluckring av plakatets nuvarande förpliktande ordalydelse samt behovet att publicera plakatet i Finlands Författningssamling. Det föreslås att plakatet alltjämt bereds i en arbetsgrupp som tillsätts av undervisningsministeriet. Presidenten beslutar med stöd av grundlagens 58 § 3 mom. 3 punkten om utfärdande av plakatet utan behandling vid statsrådets allmänna sammanträde.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagets motivering

1.1. Religionsfrihetslagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens syfte.* Enligt paragrafen är syftet med religionsfrihetslagen att trygga att den religionsfrihet som föreskrivs i 11 § grundlagen kan utövas. I lagen finns därtill bestämmelser om att bilda registrerade religionssamfund och om grunderna för verksamheten, exempelvis om samfundens förvaltning. Om förvaltningen av och verksamheten i den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet föreskrivs i kyrkolagen respektive lagen om det ortodoxa kyrkosamfundet samt i de författningar på lägre normnivå som getts med stöd av dem.

Den föreslagna religionsfrihetslagen reglerar inte alla de aspekter som inverkar på utövandet av religionsfriheten och som förutsätter lagstiftning. Sådana bestämmelser om utövandet av religionsfriheten som är nödvändiga och som inte naturligt passar in de sammanhang som regleras av andra lagar har införts i denna lag. Utgångspunkten är att den princip om religionsfrihet som regleras i grundlagen beaktas vid beredningen av all sådan lagstiftning som kan ha betydelse för utövandet av religionsfriheten. Exempel på sådan lagstiftning är lagstiftningen om utbildning, arbetslagstiftningen, hälsovårdslagstiftningen samt lagstiftningen om värnplikt och civiltjänstgöring.

Bestämmelserna om enskilda specialfrågor som finns i den nuvarande religionsfrihetslagen flyttas i mån av möjlighet till den lagstiftning som bestämmelserna har ett sakligt samband med. Regleringen av deltagandet i religionsundervisningen sker i sin helhet i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen, närmare bestämt i dessa lagars bestämmelser om undervisning i religion och livsåskådningskunskap. I religionsfrihetslagen kvarstår till denna del endast en hänvisningsbestämmelse. Bestämmelserna om begravningsväsendet i den nuvarande religionsfrihetslagen ersätts av lagen om begravningsväsendet, om vilken en särskild regeringsproposition avläts. Bestämmelserna om beskattning och vigsel till äktenskap i religionsfrihetslagen har för sin del förlorat sin praktiska betydelse eftersom dessa frågor regleras tillräckligt i annan lagstiftning. Där emot är det inte ändamålsenligt att flytta bestämmelserna om ed och försäkran till annan lagstiftning eftersom det finns flera tiotal bestämmelser om ed och försäkran i olika lagar och förordningar och att ändra dem alla är inte ändamålsenligt.

Enligt lagen skall ett registrerat religionssamfund även i fortsättningen vara en särskild privaträttslig form av ett rättssubjekt. I den finska samfundsretten är utgångspunkten den, att ett samfund får rättshandlingsförmåga i och med att en myndighet med stöd av lag antecknar samfundet i registret för denna samfundstyp. Den föreslagna religionsfrihetslagen innehåller, precis som i detta nu, bestämmelserna om registrerade religionssamfund. Religionsfrihetslagen skapar en lagstiftningsram för att bilda ett religionssamfund och för dess verksamhet. Specialregleringen av registrerade religionssamfund uttrycker samtidigt statens vilja att behandla olika religionssamfund jämlikt. Den evangelisk-lutherska kyrkans och det ortodoxa kyrkosamfundets verksamheter regleras i de speciallagar som gäller dessa kyrkor.

Religionssamfunden har särskilda regleringsbehov som avviker från regleringsbehovet av exempelvis de ideella föreningar som avses i föreningslagen. Lärouppfattningarna i ett religionssamfund kan medföra krav på formen för dess organisation. I praktiken utesluter medlemskapet i ett särskilt religionssamfund i allmänhet möjligheten att samtidigt höra till andra religionssamfund på grund av att den religiösa åskådningen avviker från andra övertygelser. Den föreslagna religionsfrihetslagen innehåller dock inte ett förbud mot att höra till flera religionssamfund samtidigt. Tillhörigheten i ett religionssamfund skapar den grund som behövs för att få undervisning i den egna religionen i den grundläggande utbildningen och gymnasiet. Ett religionssamfund som är registrerat kan

även beviljas rätt att viga till äktenskap enligt äktenskapslagen.

Den nya religionsfrihetslagen tillämpas till alla delar på registrerade religionssamfund. Däremot tillämpas lagen endast delvis på den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet. Paragrafens andra moment innehåller ett klarläggande stadgande om vilka bestämmelser som tillämpas på dessa kyrkor.

2 §. *Religionssamfund.* Paragrafen definierar ett religionssamfund. Med ett religionssamfund avses den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och ett religionssamfund som registrerats så som föreskrivs i lagens 2 kap. Till denna del motsvarar definitionen den definition av ett religionssamfund som finns i den gällande religionsfrihetslagen.

I den nya religionsfrihetslagen används inte begreppet trossamfund vid sidan av religionssamfund. Trossamfund är ett begrepp som finns i den gällande religionsfrihetslagen och i de finska versionerna av lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och vissa andra lagar. Begreppet har varit tolkningsbart. Det är vidare än begreppet religionssamfund men den nuvarande lagstiftningen definierar på intet sätt vilka andra samfund än den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och registrerade religionssamfund skulle kunna vara trossamfund. I religionsfrihetslagens och utbildningslagstiftningens tolkningspraxis har begreppen religionssamfund och trossamfund ansetts jämförbara. Att avstå från begreppet trossamfund klarlägger lagstiftningen utan att ändra den stadgade tolkningen av lagstiftningen.

3 §. *Medlemskap i ett religionssamfund.* I paragrafen regleras på vilka grunder och hur ett medlemskap i ett religionssamfund bestäms. Paragrafen skall tillämpas på alla religionssamfund som definieras i lagen, dvs. på den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och på registrerade religionssamfund.

I paragrafens första moment noteras religionsfrihetsprincipen. Var och en har rätt att besluta om sin religiösa ställning genom att inträda i eller utträda ur ett religionssamfund. Bestämmelsen uttrycker individens rättighet att besluta om sin religiösa tillhörighet. Var

och en kan, om han eller hon så vill, inträda i ett sådant religionssamfund som godkänner honom eller henne som medlem. Å andra sidan kan ingen mot sin vilja förpliktas att inträda i ett religionssamfund eller hindras från att utträda ur ett religionssamfund.

I paragrafens 1 mom. framgår även principen om att ett religionssamfund har rätt att besluta om det antar en person till medlem. För den evangelisk-lutherska kyrkans del bestäms förutsättningarna för medlemskap i 1 kap. 3 § kyrkolagen och 1 kap. 3 § kyrkoordningen. Om inträdande i det ortodoxa kyrkosamfundet bestäms i 2 § 1 mom. lagen om det ortodoxa kyrkosamfundet samt 1 och 2 § förordningen om det ortodoxa kyrkosamfundet. Vad gäller registrerade religionssamfund kan förutsättningarna för medlemskap regleras i samfundsordningen. Detta är emellertid inte nödvändigt, utan ett registrerat religionssamfund kan besluta om att anta en medlem även särskilt för varje enskilt fall. I lagens 10 § 1 mom. 3 punkten förutsätts endast att samfundsordningen innehåller en bestämmelse om i vilken ordning antagandet av en person som medlem sker. Medlemskap i ett registrerat religionssamfund är inte en rätt som kan genomdrivas genom talan ens för dem som motsvarar förutsättningarna för medlemskap, så som de definieras i samfundsordningen. Godkännandet av en person som medlem hör till samfundets autonomi.

I paragrafens 2 mom. regleras ett minderårigt barns religiösa ställning. Utgångspunkten för bestämmelsen är att ett beslut om barnets religiösa ställning hör till området för vårdnaden på samma sätt som barnets vård, fostran, boende och andra personliga angelägenheter i allmänhet. I den mån som denna lag inte reglerar frågan på annat sätt iakttas lagen angående barns vårdnad och umgängesrätt (361/1983).

Utgångspunkten för den föreslagna bestämmelsen avviker från gällande religionsfrihetslag såtillvida, att barnets religiösa ställning inte automatiskt bestäms enligt hans eller hennes föräldrars religiösa ställning. En ändring av barnets religiösa ställning baserar sig i stället alltid på en uttrycklig viljeförklaring given av vårdnadshavarna. Om vårdnadshavarna inte uttryckligen ansluter barnets till något religionssamfund efter barnets

födelse, antecknas barnet i befolkningsdatasystemet utan uppgift om medlemskap i ett religions-samfund.

I praktiken förutsätter lagstiftningen om evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet och samfundsordningarna för många registrerade religions-samfund redan nu, att upptagandet i samfundet sker genom en religiös förrättning eller annars med iakttagande av särskilda förfaringssätt. Exempelvis upptas ett barn som medlem i den evangelisk-lutherska kyrkan genom dopet.

I den gällande religionsfrihetslagen beaktas inte heller att trosuppfattningarna i vissa religions-samfund kan leda till begränsningar i barns medlemskap i samfundet, t.ex. så, att en person kan antas som medlem i samfundet först när personen uppnått en sådan ålder som anses vara en förutsättning för tillräcklig mognad för ett personligt beslut om tro. En tillämpning enligt ordalydelsen i den gällande religionsfrihetslagen skulle också begränsa samfundens rätt att bestämma om förutsättningarna för medlemskap i samfundet i fråga om minderåriga barn.

I praktiken antecknar magistraterna redan nu ett barn som medlem i ett religions-samfund först efter att magistraten tagit emot ett meddelande om det. Meddelandet i fråga görs på en blankett för uppgifter om barnet, som lämnas in till magistraten, och som tar upp barnets namn, modersmål och eventuella anslutning till ett religions-samfund. I de fall som föräldrar, som hör till något religions-samfund, returnerar blanketten utan anteckning om barnets inträde i religions-samfundet varierar magistraternas praxis. En del av magistraterna inför barnet då omedelbart i befolkningsdatasystemet utan uppgift om medlemskap i ett religions-samfund. Andra magistrater gör så först efter att särskilt ha bett om information från föräldrarna eller religions-samfundet. I praktiken ansluts barn således inte heller nu automatiskt till det religions-samfund som hans eller hennes föräldrar hör till.

Huvudregeln skall vara att barnets vårdnadshavare tillsammans fattar ett beslut om barnets religiösa ställning. Detta motsvarar utgångspunkten i lagen angående barns vårdnad och umgängesrätt, d.v.s. samarbete mellan vårdnadshavarna. För att vårdnadshavar-

nas oenighet om barnets religiösa ställning inte automatiskt skall leda till att barnets religiösa ställning förblir en öppen fråga, har man i bestämmelsen tagit in ett andrahandsalternativ. Alternativet gäller de tillfällen då vårdnadshavarna inte når ett avtal om barnets religiösa ställning efter barnets födelse. I dessa fall kan barnets mor, som är barnets vårdnadshavare, ensam besluta om barnets anslutning till ett religions-samfund, om hon så önskar. Liknande presumtioner som favoriserar modern finns även i gällande religionsfrihetslag och i namnlagen (694/1985), enligt vilken barnets släktnamn sammanfaller med moderns om föräldrarna inte inom en bestämd tid har meddelat vilkendera föräldrarnas släktnamn barnet skall ha.

Barnets mor skall då göra en anmälan om barnets inträde till samfundet i fråga inom ett år från barnets födelse. Undantagsbestämmelsen gäller endast de situationer efter barnets födelse där ett avgörande om barnets religiösa ställning inte har fattats. Alla senare ändringar i barnets religiösa ställning görs däremot av vårdnadshavarna genom ett gemensamt beslut.

I paragrafens 2 mom. finns i den sista satsen ett förtydligande omnämnande om en s.k. arbetsfördelningsvårdnad enligt 9 § 3 mom. lagen angående barns vårdnad och umgängesrätt. Enligt denna bestämmelse kan en domstol besluta om uppgiftsfördelningen mellan vårdnadshavarna t.ex. så, att rätten att besluta om barnets religiösa ställning anförtros endera vårdnadshavaren eller vissa vårdnadshavare. I de fall som domstolen har beslutat om uppgiftsfördelningen mellan vårdnadshavarna på detta sätt skall rätten att bestämma om barnets religiösa tillhörighet följa domstolsbeslutet.

Enligt religionsfrihetskommitténs förslag skulle frågan om ett barns religiösa ställning, när vårdnadshavarna inte uppnår samförstånd i saken, avgöras av den vårdnadshavare ensam hos vilken barnet bor, om vårdnadshavarna bor åtskilt. Att binda beslutanderätten till barnets boställe är emellertid problematiskt därför att barnets boende hos en viss vårdnadshavare kan bero på en rent faktisk situation, såsom självsvåldigt förfarande av vårdnadshavaren i fråga. Barnets boställe kan dessutom variera t.ex. så, att han eller hon

bor turvis hos vardera vårdnadshavaren. I vissa fall kan det även anses förenligt med barnets fördel att anförtro beslutanderätten om ett barns religiösa ställning till en vårdnadshavare, hos vilken barnet inte bor, vilket inte hade varit möjligt enligt kommitténs förslag.

Med avvikelse från religionsfrihetskommitténs betänkande föreslås inte någon begränsning i denna proposition i fråga om till vilket religionssamfund vårdnadshavarna kan ansluta barnet. Enligt kommitténs förslag hade barnet som utgångspunkt kunnat anslutas endast till ett sådant samfund till vilken vårdnadshavarna eller endera vårdnadshavaren hör. Enligt kommitténs förslag hade man kunnat avvika från denna utgångspunkt om det hade tryggat barnets möjlighet att få en religiös fostran som motsvarar hans eller hennes tidigare fostran eller om barnet stadigvarande bor annanstans än hos sin vårdnadshavare. I sista hand skulle bedömningen av huruvida förutsättningarna för dessa undantagsbestämmelser uppfylls ha fallit på magistraten. I praktiken är magistratens möjlighet att utreda exempelvis innehållet i barnets tidigare religiösa fostran emellertid mycket begränsade. Man kan också räkna med att barnets vårdnadshavare i den här sortens situationer har bättre möjligheter än magistraten att bedöma om barnets anslutning till samfundet, med avvikelse från vårdnadshavarnas ställning, i det särskilda fallet mot-svarar barnets fördel.

När vårdnadshavarna beslutar om barnets religiösa ställning eller överväger om de skall ge sitt samtycke till en ändring av sitt femtonåriga barns religiösa ställning får de vägledning i sina överväganden av 1 § lagen angående barns vårdnad och umgängesrätt och dess bestämmelser om målsättningen med barnets vårdnad. Utgångspunkten skall således vara att trygga barnets balanserade utveckling och välmående i enlighet med barnets individuella behov och önskemål. Att ansluta barnet till ett religionssamfund till vilket barnet inte har naturlig anknytning kan i allmänhet inte anses vara förenligt med dessa målsättningar.

En person kan självständigt besluta om sin religiösa ställning efter att vårdnaden har upphört, d.v.s. efter att ha fyllt 18 år eller

därförinnan ingått äktenskap. Åldersgränsen för den religiösa självbestämmanderätten skall sålunda som huvudregel vara densamma som i gällande religionsfrihetslag, d.v.s. 18 år. Denna åldersgräns har ansetts motiverad på den grund att när en person väljer att höra till ett religionssamfund eller att stanna utanför religionssamfundet fattar han eller hon ett helhetsbetonat beslut om sin världs-åskådning. Av individen förutsätter detta djupare överväganden och större mognad än vad som är sedvanligt. Även tryggheten av enhetlighet i familjens åskådning förordar den föreslagna åldersgränsen.

Religionsfriheten i grundlagen, liksom de andra grundläggande rättigheterna, gäller även minderåriga. I regeringspropositionen om 1995 års reform av de grundläggande rättigheterna konstateras att grundlagsskyddet inte som utgångspunkt är beroende av en persons ålder. Med reformeringen av de grundläggande rättigheterna avsåg man dock inte att ändra rättsordningens bestämmelser om rättshandlingsförmåga. För en omyndigs del handlar det om vem som kan använda talarätten angående en grundläggande rättighet. Riksdagens grundlagsutskott har exempelvis vid tolkningen av regeringsformens tidigare bestämmelse om religionsfrihet konstaterat att religionsfriheten inte beror på medborgarens ålder, men för en ung minderårigs del utövas denna frihet i praktiken inte av individen själv, utan av hans eller hennes föräldrar eller förmyndare (GrU 12/1982 rd). Vidare har man konstaterat att närmare bestämmelser om utövande av de grundläggande rättigheterna kan utfärdas i lag. Sådana lagar kan även innehålla bestämmelser av ordningsnatur, vilka har betydelse för minderåriga. Begränsningar i form av åldersgränser måste emellertid kunna motiveras på ett godtagbart sätt med hänsyn till de grundläggande rättigheterna och att utesluta en minderårig helt från tillämpningsområdet för de grundläggande rättigheterna är inte tillåtet. Också internationella avtal om barns ställning som binder Finland, såsom konventionen om barnets rättigheter, konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt första tilläggsprotokollet i Europarådets människorättskonvention, erkänner föräldrarnas och de legala vårdnadshavarnas rätt att

för sina barn trygga en religiös fostran som motsvarar deras åskådning.

Enligt paragrafens 3 mom. skall även en person som inte fyllt aderton år emellertid ha en begränsad rätt att delta i beslutsfattandet om sin religiösa ställning så som föreskrivs i 2 mom. i paragrafen. Ett barn, som fyllt femton år, skall med vårdnadshavarnas samtycke själv kunna inträda i ett religionssamfund eller utträda ur det. Denna åldersgräns motsvarar åldersgränsen i den gällande religionsfrihetslagen. Ett samtycke krävs av alla vårdnadshavare, om annat inte följer av 5 § lagen angående barns vårdnad och umgängesrätt och dess bestämmelser om vårdnadshavarnas samarbete. Samtycket skall ges skriftligt.

Den religiösa ställningen för ett barn, som fyllt tolv år, skall kunna ändras endast med barnets eget skriftliga samtycke. Med denna bestämmelse önskar man säkerställa att barnet har rätt att delta i beslutsfattandet om sin religiösa ställning på ett sätt som motsvarar barnets ålder och utvecklingsnivå. Man önskar även trygga kontinuiteten i barnets religiösa eller övriga åskådningsbetonade fostran. Ett barn, som fyllt tolv år, kan i allmänhet anses ha uppnått en sådan mognad och utvecklingsnivå att det inte är motiverat att kunna ändra hans eller hennes religiösa ställning utan barnets eget samtycke. Den föreslagna åldersgränsen är densamma som vid exempelvis beslut om verkställighet av ett beslut om barnets vårdnad och umgängesrätt. Ett sådant beslut får inte verkställas mot ett tolvårigt barns vilja.

I paragrafens 4 mom. konstateras för klarhets skull att förutsättningarna för medlemskap i ett religionssamfund kan regleras i lagstiftningen om evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet eller bestämmas i samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund. I paragrafen nämns särskilt om möjligheten att bestämma eller föreskriva att personen i fråga inte samtidigt är medlem av något annat samfund. Detta har ansetts nödvändig eftersom den föreslagna religionsfrihetslagen inte, i motsats till 5 § 5 mom. i den gällande religionsfrihetslagen, innehåller ett förbud mot att samtidigt vara medlem i flera religionssamfund. Om samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund förbjuder en medlem att samtidigt

höra till ett annat religionssamfund innebär det, att medlemmen ansluter sig till ett annat religionssamfund, en sådan grund att utesluta medlemmen från samfundet som avses i 28 § 1 mom. 3 punkten eftersom han eller hon inte längre uppfyller förutsättningarna för medlemskap så som de regleras i samfundsordningen.

Förbudet i gällande religionsfrihetslag mot att samtidigt höra till flera religionssamfund har inte tagits in i den nya religionsfrihetslagen eftersom den grundar sig på en kategorisk uppfattning om den religiösa övertygelsernas natur. Förbudet kan i vissa fall begränsa utövningen av religionsfriheten. Det är förenligt med principen om religionsfrihet och religionssamfundens autonomi att religionssamfundet själva bestämmer sitt förhållningssätt till sina medlemmars möjlighet samtidigt hör till andra religionssamfund.

Då ett religionssamfund beslutar under vilka förutsättningar medlemmarna kan höra till andra religionssamfund kan samfundet begränsa sina medlemmars möjlighet att samtidigt höra till vissa andra religionssamfund, eller till andra religionssamfund av särskilda slag.

I praktiken kommer de flesta religionssamfund sannolikt även i fortsättningen att förbjuda sina medlemmar att samtidigt höra till andra religionssamfund. Eftersom förbudet i detta nu grundar sig direkt på religionsfrihetslagen innehåller inte lagstiftningen om den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet bestämmelser och föreskrifter om förbudet i fråga, inte heller samfundsordningarna för de registrerade religionssamfundet. Av detta skäl föreslås i 29 § 2 mom. att 5 § 5 mom. i den gällande religionsfrihetslagen, vilken innehåller ett förbud att höra till flera än ett religionssamfund, skall tillämpas under fem år från det att den nya religionsfrihetslagen träder i kraft. Religionssamfundet kan således inom den föreskrivna tiden ta ställning till sina medlemmars möjlighet att samtidigt höra till andra religionssamfund. Inom denna tid kan de ändringar som är nödvändiga göras i lagstiftningen och i samfundsordningarna för registrerade religionssamfund.

Möjligheten att en person samtidigt hör till flera religionssamfund förutsätter ändringar i

vissa av befolkningsdatasystemets tillämpningar och statistikföringen över religiös tillhörighet.

4 §. *Förfarandet vid inträde i och utträde ur ett samfund.* Paragrafen reglerar förfarandet för inträde i ett religionssamfund och utträde ur det. Paragrafen tillämpas på alla religionsamfund som avses i 2 §. Enligt 1 mom. inträder man i ett religionsamfund genom att meddela samfundet om det. Bestämmelsen motsvarar till denna del gällande lagstiftning. Anslutningen av en person som medlem av ett religionsamfund är en fråga som besluts av samfundet enligt den lagstiftning som gäller för samfundet eller, för registrerade religionsamfunds del, samfundsordningen. Bl.a. reglerar lagstiftningen om samfundet eller samfundsordningen för det registrerade religionsamfundet frågan om vilket organ inom samfundet eller lokalsamfundet som beslutar om upptagandet av en person som medlem, hur medlemsantagandet skall ske samt till vilket organ inom samfundet eller lokalsamfundet det meddelande som avses i paragrafens 1 mom. skall ges.

I paragrafens 2 mom. regleras förfarandet för utträde ur ett religionsamfund. Om rätten att utträda ur ett religionsamfund bestäms i grundlagens 11 § om religions- och samvetsfrihet. Till denna frihet hör bl.a. rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Rätten att utträda ur ett religionsamfund är således en väsentlig del av den religionsfrihet som grundlagen föreskriver. Man kan inte ställa villkor för utträdet i en vanlig lag eller i religionsamfundens egna interna stadgar.

Enligt 2 mom. sker ett utträde ur ett religionsamfund genom en skriftlig anmälan om utträde till samfundet i fråga eller till magistraten. Eftersom rätten att utträda ur ett religionsamfund är en väsentlig del av den i grundlagen tryggade religionsfriheten får det förfarande för utträde som bestäms i lag inte grundlöst försvåra ett utträde ur ett religionsamfund. Av detta skäl föreslås inte att paragrafen inkluderar bestämmelserna i gällande lagstiftning om skyldighet att personligen meddela om utträde eller om en prövotid på en månad före utträdet träder i kraft. Kravet på en personlig anmälan om utträde kan inte längre motiveras med ett behov att säkerstäl-

la att anmälan om utträde grundar sig på personens fasta personliga övervägande, undvikande av sammanblandning av personidentiteter eller andra krav som hänför sig till anmälnans trovärdighet. Så gott som alla förvaltningsärenden kan numera skötas skriftligt eller genom ombud. Naturligtvis hindrar den föreslagna bestämmelsen inte att en anmälan om utträde i fortsättningen kan lämnas personligen. Paragrafen möjliggör att ett utträde sker elektroniskt via datakommunikation.

En person skall anses ha utträtt den dag då samfundet eller magistraten har tagit emot anmälan om utträde. En anmälan om utträde som har sänts med postens eller ett buds förmedling följer huvudregeln i lagen om översändande av handlingar (74/1954). Det innebär att sändningen sker på avsändarens eget ansvar. I den fortsatta beredningen har man avstått från religionsfrihetskommitténs förslag, enligt vilket utträdet skulle träda i kraft senast den sjunde dagen efter att anmälan om utträdet har postats p.g.a. de bevisningsproblem som anknyter till detta. Man har även önskat göra förfarandet för utträdet så enkelt och klart som möjligt. Eftersom den exakta tidpunkten för utträdet ikraftträdande emellertid kan vara synnerligen viktig för individen t.ex. på grund av omständigheter som har med kyrkobeskattningen eller skyldigheten att betala medlemsavgifter att göra, bestäms i paragrafens 4 mom. att magistraten skall lämna en bekräftelse på utträdet ur ett religionsamfund till den som utträtt.

En anmälan om utträde kan, på samma sätt som för närvarande, göras till vilken magistrat som helst. Den magistrat som har tagit emot en anmälan om utträde skall med stöd av 5 mom. i paragrafen vidarebefordra anmälan för registrering till den magistrat inom vars verksamhetsområde personen har sin hemkommun eller folkbokföringskommun.

I paragrafens 3 mom. bestäms om ett förfarande som säkerställer att alla uppgifter om inträde i och utträde ur ett religionsamfund kommer till befolkningsdatasystemet. Enligt förslaget förpliktas religionsamfundet att genast meddela till befolkningsdatasystemet om personer som inträtt i respektive utträtt ur samfundet. Paragrafen reglerar vilken information samfundet skall ge. Meddelandet skall innehålla personens släktnamn och för-

namn, personbeteckning eller födelsetid samt tidpunkten för inträdet i samfundet eller utträdet ur det. Dessa personuppgifter är nödvändiga basuppgifter för identifiering av en person. I regel skall personbeteckningen meddelas till befolkningsdatasystemet. Födelsetiden kan meddelas om personen inte har en finsk personbeteckning eller om religionssamfundet inte känner till det. Uppgifterna om tidpunkten för inträde respektive utträde behövs för att upprätthålla befolkningsdatasystemet.

Registeransvarig för ett religionssamfunds medlemsregister kan, enligt 2 § lagen om trossamfundens medlemsregister (614/1998), vara religionssamfundet, dess församlingar eller organ, som ålagts att sköta registerföringen. Om registerföringen enligt denna lag har anförtrotts exempelvis ett lokalsamfund inom religionssamfundet skall lokalsamfundet ta hand om det informationsutbyte med magistraten som avses i denna paragraf. I ett registrerat religionssamfund ansvarar emellertid styrelsen i sista hand för att informationen sköts. Styrelsen har det allmänna ansvaret för skötseln av samfundets angelägenheter. Informationsskyldigheten förstärks av ett bötesstraff i lagens 30 §.

Enligt bestämmelsen kan en anmälan till befolkningsdatasystemet på samma sätt som för närvarande göras skriftligen eller genom datakommunikation eller annars i maskinläsbar form. Enligt 8 § 2 mom. befolkningsdatalagen (507/1993) beviljar magistraten tillstånd för att uppgifterna anmäls för registrering via datakommunikation eller i annan maskinläsbar form, om anmälningarna begränsar sig till uppgifter från dess ämbetsdistrikt. I annat fall ger Befolkningsregistercentralen tillståndet efter att den har hört de magistrater som saken gäller.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om ett förfarande som säkerställer å ena sidan att den person som gjort en anmälan om utträde får en bekräftelse på det och å andra sidan det, att religionssamfundet får information om de personer som har meddelat till magistraten att de utträder ur samfundet. Den behöriga magistraten för de uppgifter som bestäms i detta moment är den magistrat inom vars verksamhetsområde personen har sin hemkommun eller folkbokföringskommun enligt

lagen om hemkommun. Den behöriga magistraten skall utan dröjsmål föra in anmälan om inträde eller utträde i befolkningsdatasystemet. Enligt 4 § 3 mom. befolkningsdatalagen registreras uppgifterna om tillhörighet i ett trossamfund i befolkningsdatasystemet för behöriga trossamfunds och i 25 § 6 mom. befolkningsdatalagen nämnda myndigheters bruk.

Den behöriga magistraten skall lämna en bekräftelse på utträdet till den som utträtt ur religionssamfundet. Med detta önskar man säkerställa att personen i fråga på ett pålitligt sätt får uppgift om att hans eller hennes anmälan om utträde har trätt i kraft. Ett motsvarande meddelande skickas för närvarande exempelvis i samband med en flyttningsanmälan. Bestämmelsen förutsätter till denna del att befolkningsdatasystemets anmälningsssystem utvecklas. Den behöriga magistraten skall dessutom meddela religionssamfundet om de personer som har gjort en anmälan om utträde till magistraten.

I 5 mom. i paragrafen bestäms om informationsförandet mellan magistraterna när en anmälan om utträde har lämnats till någon annan än den i 4 mom. avsedda behöriga magistraten. I 6 mom. bestäms att de uppgifter som i paragrafen föreskrivs för magistraten i landskapet Åland sköts av länsstyrelsen.

5 §. *Ed och försäkran.* Paragrafens innehåll motsvarar i huvudsak de gällande bestämmelserna om ed och försäkran i religionsfrihetslagen samt i lagen om tillämpning av stadgandena om ed. Samtidigt föreslås att sistnämnda lag upphävs. Paragrafen innehåller inte en bestämmelse som motsvarar 9 § 3 mom. i gällande religionsfrihetslag enligt vilken vad som särskilt stadgas eller bestäms skall iakttas då en ed eller försäkran krävs av den som är anställd hos den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet eller något annat religionssamfund. En sådan bestämmelse behövs inte eftersom det inte längre finns särskilda bestämmelser i lagstiftningen om ed eller försäkran för dem som är anställda hos religionssamfund.

Med en ed avser paragrafen en religiös ed, som man svär med åberopande av Gud. En försäkran avges med åberopande av heder och samvete. En försäkran är neutral i förhållande till personens religiösa övertygelse.

Genom eden respektive försäkran på heder och samvete strävar man till att stärka individens skyldighet att hålla sig till sanningen och till att understryka hans eller hennes ansvar i skötseln av uppgifter som anförtrots henne eller honom. I rättegångar har edens och försäkran betydelse framhävts genom att de åtföljs av straffrättsliga följder för den som bryter mot eden eller försäkran.

Ed och försäkran på heder och samvete används för olika behov som den offentliga makten har. Ed och försäkran finns av olika slag av vilka de mest kända är tjänsteed och -försäkran, domared och -försäkran, krigsmannaed och -försäkran samt vittnesed och -försäkran. Flera specialbestämmelser om ed och försäkran hänför sig på samma sätt som vittneseden och -försäkran till rättegångs- eller förvaltningsförfarandet. Vid vilka tillfällen man skall avlägga en ed eller en försäkran på heder och samvete och formen för eden eller försäkran är frågor som är reglerade i olika lagar och förordningar om det sammanhang där de tillämpas och dessa frågor regleras inte i religionsfrihetslagen. T.ex. regleras tjänsteed och -försäkran samt domared och -försäkran i förordningen om tjänsteed och tjänsteförsäkran samt domared och domarförsäkran (1183/1987). Om vittnesed bestäms i rättegångsbalken.

Enligt paragrafen kan den som hör till ett religionssamfund och som med stöd av lag eller förordning är skyldig att avlägga en ed eller avge en försäkran på heder och samvete efter eget val antingen avlägga eden eller avge försäkran. Om en försäkran har föreskrivits som den enda formen för förpliktelse skall dock även den som hör till ett religionssamfund avge en försäkran. Eftersom en ed är religiös avger den, som inte hör till ett religionsamfund, alltid en försäkran på heder och samvete. Den föreslagna bestämmelsen, som motsvarar gällande lagstiftning, tar jämligt i betraktande dels edsinstitutets tradition, dels grundlagens krav på religions- och samsamfundetsfrihet.

I 28 § värnpliktslagen (452/1950) bestäms om avläggande av krigsmannaed och avgivande av krigsmannaförsäkran. På grund av försvarsmaktens särdrag är det ändamålsenligt att avläggandet av krigsmannaed och avgivandet av krigsmannaförsäkran kan regle-

ras med avvikelse från ovan nämnda princip. Därför har i 1 mom. tagits in en hänvisningsbestämmelse enligt vilken det på krigsmannaed och krigsmannaförsäkran tillämpas vad som bestäms i värnpliktslagen. Eventuella förslag till ändringar av värnpliktslagen kommer att beredas separat.

6 §. *Religionsundervisning*. Om rätten att få religionsundervisning bestäms särskilt enligt denna paragraf. Paragrafen ger uttryck för principen att rätten till religionsundervisning ingår som en väsentlig del i religionsfriheten. Samtidigt är paragrafen en teknisk hänvisning till annan lagstiftning. Om rätten att få religionsundervisning bestäms numera i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen. En elev i grundutbildningen och en studerande i gymnasiet har rätt att få religionsundervisning och skyldighet att delta i religionsundervisningen under de förutsättningar som bestäms i nämnda lagar.

Denna framställning innehåller förslag till ändring av bestämmelserna om religionsundervisning i 13 § lagen om grundutbildning och 9 § gymnasielagen. Dessa ändringar beror bl.a. på att förslaget till ny religionsfrihetslag inte inkluderar en bestämmelse som motsvarar den gällande religionsfrihetslagens 8 § som handlar om befrielse från religionsundervisningen. Bestämmelserna om befrielse från religionsundervisningen passar dåligt till grundlagens bestämmelse om religionsfrihet. De ger ett intryck av att eleven har en skyldighet att delta i den religionsundervisning som läroinrättningen erbjuder, oberoende av elevens egen religiösa åskådning, om han eller hon inte har befriats från denna skyldighet. Det är förenligt med principen om religionsfrihet att ingen ens som utgångspunkt antas delta i en sådan religionsundervisning som inte motsvarar personens egen religiösa åskådning. Enligt gällande religionsfrihetslag skall en elev som hör till ett annat trossamfund än det trossamfund som flertalet elever hör till, eller som inte hör till något trossamfund överhuvudtaget, befrias från den religionsundervisning som ges åt flertalet elever. Den som svarar för och erbjuder utbildningen har således inte provningsrätt i denna fråga. Sålunda ändrar förslaget inte i praktiken elevernas och studerandenas rättsställning jämfört med deras nuvarande rätts-

liga ställning. Förslagets syfte är att modernisera skrivsättet i lagstiftningen så att det bättre än förut motsvarar grundlagens bestämmelser om religions- och samvetsfrihet.

Det föreslås även att nya paragrafer införs i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen. Dessa paragrafer skall behandla elevens eller den studerandes rätt att inte delta i religionsutövning som ordnas i samband med skolans verksamhet.

2 kap. De registrerade religionssamfundet.

7 §. *Ett registrerat religionssamfunds syfte och verksamhetsformer.* Ett registrerat religionssamfund är en form av ett självständigt och särskilt rättssubjekt på samma sätt som en registrerad förening, ett aktiebolag, ett andelslag eller en stiftelse. Det föreslås att den nya religionsfrihetslagen reglerar de registrerade religionssamfundet. I religionsfrihetslagen skapas en lagstiftningsram för bildande av religionssamfund och för deras verksamhet.

Rätten att bekänna och utöva en religion eller rätten att ge uttryck för en övertygelse är inte i och för sig beroende av om det samfund som företräder denna åskådning är registrerat som religionssamfund eller inte. En registrering som religionssamfund inverkar dock bl.a. på rätten att få religionsundervisning. Registreringen har också inverkan på beskattningen, det straffrättsliga skyddet och möjligheten att söka vigselrätt. I detta perspektiv har samfundets syfte och verksamhetsformer en viktig ställning.

Paragrafen definierar ett registrerat religionssamfunds syfte och verksamhetsformer. Samfundet kan registreras som ett religionssamfund endast om dess syfte och verksamhetsformer är förenliga med denna paragraf. På basis av paragrafen kan ett registrerat religionssamfund särskiljas från andra former av sammanslutningar.

Enligt paragrafens 1 mom. är syftet med ett registrerat religionssamfund att ordna och stödja den individuella, gruppbaseade samt offentliga verksamhet som hör till bekännandet och utövandet av religion och som baserar sig på trosbekännelsen, skrifter som betraktas som heliga eller på andra sådana sär-

skilt angivna inarbetade grunder för verksamheten som betraktas som heliga. Grunderna för det registrerade samfundets verksamhet skall vara specificerade, inarbetade och betraktas som heliga i samfundet.

13 § 2 mom. i gällande religionsfrihetslag föreskriver att till en anmälan om bildandet av ett religiöst samfund skall bifogas en redogörelse över samfundets trosbekännelse och formen för dess offentliga religionsutövning. Kravet på trosbekännelse har för vissa religiösa samfunds del utgjort ett hinder för registrering som religiöst samfund enligt religionsfrihetslagen eftersom en trosbekännelse inte har ansetts förenlig med principerna för samfundets religiösa verksamhet. Verksamheten i alla religionssamfund grundar sig inte på en trosbekännelse eller så vill man inte nedteckna en trosbekännelse utanför de heliga skrifterna. Det föreslagna syftet för ett religionssamfund förutsätter inte att verksamheten baserar sig på en trosbekännelse. Det räcker med att man på ett annat sätt tillräckligt kan specificera de inarbetade verksamhetsgrunder som betraktas som heliga. Trosbekännelsen skulle trots det nämnas som en form av en inarbetad verksamhetsgrund i 1 mom. Som ett annat exempel nämns heliga skrifter i lagen.

Enligt 1 mom. framgår det registrerade religionssamfundets syfte i den individuella, gruppbaseade och offentliga verksamhet som hör till bekännandet och utövandet av en religion. Med verksamhet som hör till bekännande och utövande av religion avses verksamhet i rituell form, t.ex. i form av gudstjänster eller andra religiösa ceremonier.

Definitionen i bestämmelsen täcker inte all sådan verksamhet som skyddas av den i grundlagens 11 § föreskrivna religions- och samvetsfriheten. I fråga om andra världsåskådningsmässiga inriktningar än de som motsvarar definitionen i 1 mom. uppfylls föreningsfriheten i möjligheten att organisera sig t.ex. som en ideell förening enligt föreningslagen.

Enligt 2 mom. skall samfundet genomföra sitt ändamål med respekt för de grundläggande rättigheterna och för de mänskliga rättigheterna. Däremot föreslås inte att den nya religionsfrihetslagen skulle inkludera en bestämmelse som motsvarar den gällande reli-

gionsfrihetslagens 1 §, enligt vilken religion får utövas privat eller offentligt i Finland om lag och god sed inte kränks. Det finns inte skäl att särskilt nämna skyldigheten att följa lag. Som juridiskt begrepp är god sed för sin del för värdebundet och tolkningsbart.

Kravet på att följa lag och god sed fanns före år 1995 i regeringsformens 8 § om religionsfrihet. Hänvisningen till lag och god sed lämnades bort vid reformen av bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i enlighet med det skrivsätt man anammade i denna reform. I regeringspropositionen till reformen av de grundläggande rättigheterna konstateras att detta dock inte betyder att man med åberopande av religions- och samvetsfriheten kunde bedriva verksamheter som kränker människovärdet eller andra grundläggande rättigheter eller som strider mot grunderna för rättsordningen. Bestämmelsen om en grundläggande rättighet och frihet kan därmed inte under några som helst omständigheter berättiga lemlästning av människoindivider, oberoende av ett eventuellt samband mellan en sådan åtgärd och någon religiös inriktning. Detsamma gäller även månggifte, som inte är förenligt med den finska rättsordningen (RP 309/1993 rd).

Utgående från denna grund preciserar den föreslagna paragrafens andra moment kravet på att utnyttja religionsfriheten med respekt för andra grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter såsom mötes- och föreningsfrihet, rätten till personlig frihet och integritet och yttrandefrihet.

Enligt paragrafens 3 mom. är ett religiöst samfundets syfte inte att sträva efter ekonomisk vinst eller att i övrigt i huvudsak bedriva ekonomisk verksamhet. Ett registrerat religionssamfundets syfte är att ordna och stödja verksamhet i anslutning till religionsbekännelse och -utövning, inte att medföra ekonomisk vinning till sina medlemmar eller stiftare. Paragrafens 3 mom. förbjuder dock inte ekonomisk verksamhet inom det religiösa samfundet. Enligt lagens 28 § 1 mom. 1 punkt tillämpas 5 § föreningslagen om registrerade föreningar ekonomiska verksamhet på ett religionssamfund. Således kan ett registrerat religionssamfund idka sådan näringsverksamhet eller förvärvsverksamhet som bestämts i enlighet med 10 § i samfundets

samfundsordning eller som annars direkt hänför sig till samfundets syfte eller som skall anses ha ringa ekonomisk betydelse. Det är inte motiverat att begränsa registrerade religionssamfundets ekonomiska verksamhet mer än i föreningslagen avsedda föreningsars.

Enligt 3 mom. får samfundets verksamhet inte vara av den arten att det inte enligt föreningslagen är möjligt att grunda en förening för att bedriva en sådan verksamhet eller sådan, att en förening kan grundas endast med tillstånd. I 3 § föreningslagen bestäms om föreningar som är förbjudna och i 4 § om föreningar som är beroende av tillstånd. Därmed kan ett religionssamfund inte organiseras militärt och det kan inte ordna verksamhet till vilken övning i användningen av skjutvapen ingår.

I praktiken kan det uppstå sådana situationer där verksamheten i och syftet för ett samfund, som ansöker om att bli registrerat som ett religionssamfund, kan vara svårt att särskilja från andra samfund vilkas grund är en särskild övertygelse eller en särskild världsåskådning. I dessa frågor är bestämningen av samfundets natur alltid en fråga om tolkning. Av detta skäl föreslås bestämmelsen i lagens 23 § om en sakkunnig nämnd som tillsätts för en mandatperiod om fyra år. Nämndens uppgift är att ge Patent- och registerstyrelsen utlåtanden om huruvida syftet och verksamhetsformerna för ett religionssamfund motsvarar denna paragraf.

Syftet och verksamhetsformerna för ett religionssamfund preciseras i samfundsordningens bestämmelser om syftet och verksamhetsformer. Vid sidan av dessa bestämmelser får man närmare information om samfundets syfte och verksamhetsformer från de skrifter som samfundet betraktar som heliga eller från andra särskilt angivna grunder för verksamheten. I de fall då samfundet är en del av en internationell religiös rörelse som styr dess verksamhet kan man vid bedömningen av dess syfte och verksamhetsformer även beakta de bindande bestämmelser, instruktioner och inarbetad praxis som allmänt följs inom rörelsen.

8 §. *Bildande av ett registrerat religionssamfund.* I paragrafen bestäms vem som kan bilda ett registrerat religionssamfund. Enligt

paragrafen kan ett registrerat religionssamfund bildas av minst 20 personer som har fyllt 18 år. Paragrafens 1 mom. motsvarar gällande religionsfrihetslag och dess fastställda tolkningspraxis. I den gällande religionsfrihetslagen förutsätts inte direkt någon särskild minimiålder för stiftarna. Ålderskravet anses emellertid följa av det att en person självständigt får besluta om sin religiösa ställning först då han eller hon fyllt 18 år. Kravet på minst 20 stiftande medlemmar är motiverat av det faktum att verksamhetens art och de särskilda rättsverkningar som följer av registreringen förutsätter att religionssamfundets stabilitet är större än exempelvis en registrerad förening. Å andra sidan har man inte ansett det ändamålsenligt att höja antalet stiftande medlemmar från det nuvarande eftersom det kunde tolkas som en begränsning av utövandet av religionsfriheten.

9 §. *Stiftelseurkund*. En stiftelseurkund skall uppgöras över bildandet av ett registrerat religionssamfund. Stiftelseurkunden skall undertecknas av de stiftare som avses i 8 §. Till urkunden skall fogas en samfundsordning för samfundet. Samfundsordningens innehåll regleras i 10 §. Den föreslagna bestämmelsen om stiftelseurkunden motsvarar till sitt innehåll föreningslagens bestämmelser om den stiftelseurkund som krävs vid bildandet av en registrerad förening.

10 §. *Samfundsordning*. Paragrafen reglerar minimiinnehållet i ett registrerat religionssamfunds samfundsordning. Samfundsordningen skall bifogas till stiftelseurkunden och inlämnas tillsammans med stiftelseurkunden till Patent- och registerstyrelsen i samband med samfundets grundanmälan. Samfundsordningen skall finnas i registret över religionssamfund så att den som så önskar skall kunna bekanta sig med den. Paragrafen motsvarar i många avseenden gällande bestämmelser om ett religionssamfunds samfundsordning och föreningslagens bestämmelser om en registrerad förenings stadga.

Enligt 1 mom. 1 punkten skall samfundet ha sin hemort i Finland. Bestämmelsen motsvarar den gällande religionsfrihetslagen och föreningslagen. Enligt 1 mom. 2 punkten skall samfundsordningen innehålla samfundets syfte och verksamhetsformer enligt 7 §. Med detta säkerställs att var och en har möj-

lighet att få vetskap om samfundets syfte och verksamhetens art. Grunderna för verksamhetsformerna i ett religionssamfund skall vara öppna. Medlemmarna har rätt att förutsätta att samfundets förvaltning sker enligt det syfte och de verksamhetsformer som samfundsordningen föreskriver. Då Patent- och registerstyrelsen behandlar samfundets ansökan om registrering skall myndigheten, efter att ha fått det sakkunnigutlåtande som avses i 23 §, bedöma huruvida syftet och verksamhetsformerna för religionssamfundet motsvarar förutsättningarna i 7 § och om samfundet sålunda kan registreras som ett religionssamfund i registret över religionssamfund.

Enligt paragrafens 1 mom. 3 punkt skall samfundsordningen ange i vilken ordning en person kan upptas som medlem i samfundet. Minimikravet är att man i samfundsordningen fastställer vilket organ som fattar beslut om godkännande av en person som medlem. I samfundsordningen kan även bestämmas om förutsättningar för medlemskap, men detta är inte nödvändigt enligt paragrafen.

Enligt 1 mom. 4 punkten skall samfundsordningen reglera vilka organ och vilka personer som utövar beslutanderätten i vart och ett ärende i samfundet. Enligt lagens 12 § skall varje registrerat religionssamfund ha en styrelse och styrelsen en ordförande. I 12 § bestäms även styrelsens uppgifter. Däremot reglerar samfundsordningen eventuella övriga organ och beslutsfattare samt omfattningen av beslutanderätten i det registrerat religionssamfund.

Enligt 2 mom. i paragrafen skall samfundsordningen innehålla bestämmelser om hur och inom vilken tid samfundsmötet skall sammankallas i det fall att beslutanderätten hör till samfundsmötet. I motsats till registrerade föreningar har alla registrerade religionssamfund inte ett samfundsmöte, där samfundets beslutanderätt utövas av medlemmarna. Enligt den föreslagna lagen förutsätts inte heller i fortsättningen att ett religionssamfund har ett samfundsmöte. När beslutanderätten i samfundet utövas av samfundsmötet tillämpas med stöd av 28 § 2 mom. i denna lag föreningslagens bestämmelser om föreningsmötet i stor utsträckning på samfundsmötets beslutanderätt och be-

slutsfattande, såvida samfundsordningen inte föreskriver något annat. Föreningslagen innehåller emellertid inte en bestämmelse om hur och inom vilken tid mötet skall sammanställas, utan denna fråga skall enligt 8 § 8 punkten föreningslagen fastställas i föreningsstadgarna. I de fall som samfundsmötet utövar beslutanderätten i samfundet är det skäl att inta motsvarande bestämmelser i samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund.

Paragrafens 1 mom. 5 punkt innehåller, liksom föreningslagen, en skyldighet att inta föreskrifter om antalet medlemmar i samfundets styrelse och revisorer eller minimi- och maximiantalet samt deras mandatperiod i samfundsordningen. Momentets 6 punkt föreskriver att samfundsordningen skall innehålla bestämmelser om samfundets räkenskapsperiod, fastställandet av bokslutet och beviljandet av ansvarsfrihet.

Paragrafens 1 mom. 7—9 punkten föreskriver om skyldighet att i samfundsordningen nämna skyldigheten att betala medlemsavgift och andra avgifter till samfundet, förfarandet när samfundsordningen ändras och samfundet upplöses, samt hur medlen skall användas när samfundet upplöses. Bestämmelsen om avgifter som skall betalas till samfundet förutsätter givetvis inte att samfundet skall debitera avgifter av sina medlemmar. I samfundsordningen kan även bestämmas att medlemmarna inte är skyldiga att betala avgifter till samfundet.

11 §. *Medlemmar och medlemsregister.* En enskild person kan vara medlem av ett registrerat religionssamfund enligt paragrafens 1 mom. Sammanslutningar och stiftelser kan således inte vara medlemmar i ett religionssamfund, till skillnad från föreningar. Detta motsvarar den gällande religionsfrihetslagen. Man har strävat till att beakta de behov som anknyter till samfundens struktur i och med regleringen av lokalsamfund.

Paragrafens 2 mom. reglerar samfundets skyldighet att föra register över sina medlemmar. Om ett registrerat religionssamfunds medlemsförteckning, dess innehåll, om att föra förteckningen och överlåta uppgifter från det bestäms särskilt i lagen om trossamfundens medlemsförteckningar. Enligt denna lag förs förteckningen av samfundet, sam-

fundets församling eller ett organ i samfundet som i lagstiftningen eller i samfundsordningen getts i uppgift att föra förteckningen. Sålunda kan ansvaret för förteckningen i ett registrerat religionssamfund till skillnad från nuläget falla på något annat organ än styrelsen. För den evangelisk-lutherska kyrkans del baseras skyldigheten att föra ett medlemsregister på 16 kap. 2 § kyrkolagen och för det ortodoxa kyrkosamfundets del på 12 a § lagen om det ortodoxa kyrkosamfundet.

12 §. *Styrelsen.* Paragrafen föreskriver om ett registrerat religionssamfunds styrelse, dess sammansättning, behörigheten att vara styrelsemedlem samt styrelsens uppgifter. Enligt 1 mom. skall styrelsen liksom nu bestå av minst en medlem. Till denna del skiljer sig bestämmelsen om styrelse t.ex. en registrerad förenings styrelsesammansättning. Enligt föreningslagen skall styrelsen bestå av minst tre medlemmar. En religion och därmed ett registrerat religionssamfund som företräder denna religion kan till sitt grundläggande väsen vara ledarcentrerat. Begränsningar i ledarens beslutanderätt i form av bestämmelser om styrelsens medlemsantal skulle begränsa ett sådant religionssamfunds möjlighet att ordna sin verksamhet i enlighet med samfundets egna religiösa grunder.

Styrelsen har en ordförande som är styrelsemedlem. Styrelsemedlemmarna skall, liksom nu, vara myndiga. Omyndiga – och det gäller såväl personer som inte fyllt 18 år som personer som fyllt 18 år men som förklarats omyndiga – kan inte vara styrelsemedlemmar. Kravet på uppnådd 18 års ålder följer redan av bestämmelserna i 3 § enligt vilka endast den som fyllt 18 år har rätt att självständigt besluta om sin religiösa ställning. Till skillnad från gällande lagstiftning kan inte den som försatts i konkurs vara styrelsemedlem i ett registrerat religionssamfund. Till denna del motsvarar förslaget föreningslagens krav på styrelsemedlemmarna i en förening. Även kravet 1 mom. att ordföranden och minst hälften av styrelsens övriga medlemmar skall ha hemort i Finland om inte undervisningsministeriet beviljar tillstånd att avvika från detta motsvarar föreningslagens bestämmelser. Målet med hemortskravet är att säkerställa att företrädarna för samfundet kan nå i Finland t.ex. för delgivning av en

stämning eller för att ta emot någon annan delgivning. Dispensen från hemortskravet kan ges för en viss person eller vara generell och dispensen kan ges med villkor. Däremot förutsätts inte längre, i motsats till det gällande läget, att majoriteten styrelsemedlemmar skall vara finska medborgare. Ett sådant krav skulle onödigt begränsa invandrades möjligheter att delta i religiös verksamhet i ett samhälle som utvecklas till att bli mångkulturellt.

Enligt paragrafens 2 mom. skall samfundets styrelse sköta samfundets ärenden på ett omsorgsfullt sätt i enlighet med lag, samfundsordningen och samfundets beslut. Styrelsen företräder samfundet. Momentet motsvarar till denna del gällande lagstiftning.

Ett organ med något annat namn kan utöva den behörighet som samfundets styrelse har enligt paragrafens 3 mom. Med bestämmelsen tryggas att ett registrerat religionssamfund kan utse en styrelse i enlighet med de begrepp som religionen i fråga förutsätter. I samfundsordningen skall då bestämmas vilket organ som fungerar som en sådan styrelse som religionsfrihetslagen avser.

13 §. *Lokalsamfund.* Paragrafen behandlar registrerade religionssamfundets församlingar och andra lokalsamfund. Målsättningen med förslaget är att utvidga religionssamfundets möjligheter att ordna ställningen för sina lokala samfund jämfört med den gällande religionsfrihetslagen. Den gällande religionsfrihetslagen utgår från ett samfundscentrerat tänkande när det gäller regleringen av lokalsamfundet. Detta visar sig på så sätt att verksamhetsformen och förvaltningen för alla lokalsamfund regleras på samma sätt i samfundets samfundsordning. Förslaget möjliggör att varje religionssamfund kan reglera samfundets och lokalsamfundets förhållanden betydligt smidigare än vad som är möjligt för närvarande och då beakta den egna åskådningen och de egna behoven.

Enligt paragrafens 1 mom. kan bestämmelser om en indelning av samfundet i församlingar eller andra lokalsamfund tas in i samfundsordningen. I den gällande religionsfrihetslagen används benämningen församling för ett lokalsamfund inom ett religionssamfund. Denna benämning har i förslaget ersatts med det neutralare allmänna begreppet lokal-

samfund, även om församling fortfarande nämns separat som ett exempel på ett lokalsamfund. Samfundet indelas typiskt sett på geografisk grund i lokalsamfund, men bestämmelsen avser inte att begränsa användningen av andra former för strukturuppbyggnad. Exempelvis kan klostersonsamfundet organisera sig som lokalsamfund.

Enligt 2 mom. kan ett lokalsamfund föras in i registret över religionssamfund vid samfundet i fråga. Ett registrerat lokalsamfund har rättskapacitet och kan sålunda förvärva rättigheter, ingå förbindelser samt vara part hos domstolar och andra myndigheter. Med stöd av hänvisningarna i detta moment tillämpas i tillämpliga delar även övriga bestämmelser om registrerade religionssamfund i rätt stor utsträckning på lokalsamfundet och dess förvaltning. Sådana bestämmelser är 11 § om medlemmar och medlemsregister, 12 § om styrelsen, 14 § om medlemmarnas betalningsskyldighet, 24 § om avregistrering, 25 § om upplösning av samfund genom domstolsbeslut samt varning samt 26 § om tillfälligt verksamhetsförbud. Därtill tillämpas de bestämmelser i föreningslagen som 28 § i denna lag hänvisar till på lokalsamfundet.

Ett lokalsamfund kan också vara en osjälvständig del av ett religionssamfund, utan att ha ställning som en självständig juridisk person. Ett sådant lokalsamfund antecknas inte i registret över religionssamfund.

I paragrafens 3 mom. regleras minimikraven för de bestämmelser som skall intas i samfundsordningen om organisationsformen och förvaltningen för registrerade lokalsamfund. Bestämmelserna gäller naturligtvis endast sådana religionssamfund som enligt sin samfundsordning kan ha registrerade lokalsamfund. I samfundsordningen skall för lokalsamfundets del finnas bestämmelser om de frågor som behandlas i 10 § 1 mom. 1 och 4—9 punkten samt vid behov nämnda paragrafs 2 mom.

Enligt paragrafens 4 mom. är det dock möjligt att i samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund delegera regleringen av de frågor som avses i 3 mom. antingen helt eller delvis till lokalsamfundet självt. Lokalsamfundet skall då i stor utsträckning själva kunna besluta om sitt eget beslutsfattande och förvaltningens organisation. Syftet med

bestämmelsen är att göra regleringen av förhållandet mellan ett registrerat religionssamfund och dess lokalsamfund mer flexibelt och då möjliggöra arrangemang som är mer centrerade till lokalsamfundet.

Lokalsamfundet skall utfärda bestämmelserna i fråga i en handling som kallas lokala stadgar. I de lokala stadgarna kan även andra föreskrifter om lokalsamfundet ges, såvida de inte står i strid med samfundets samfundsordning. Den bestämmelse som avses i 10 § 1 mom. 2 punkten i lagen om samfundets syfte och verksamhetsformer enligt 7 § utfärdas alltid i samfundets samfundsordning. Syftet och verksamhetsformerna kan inte variera lokalt för varje lokalsamfund eftersom bestämmelsen i fråga specificerar den religion för vars utövning samfundet har bildats. Likaså skall bestämmelserna om att anta medlemmar enligt 10 § 1 mom. 3 punkten ges i samfundets samfundsordning, eftersom lokalsamfundets medlemmar samtidigt är medlemmar i samfundet.

Samfundets samfundsordning skall innehålla bestämmelser om i vilken ordning de lokala stadgarna fastställs. De lokala stadgarna och ändringar i dem skall underställas samfundet för godkännande så att samfundet kan försäkra sig om att bestämmelserna inte står i strid med samfundsordningen. Förfarandet för godkännandet skall regleras i samfundsordningen. De lokala stadgarna för ett registrerat lokalsamfund och ändringar i dem granskas av Patent- och registerstyrelsen innan de införs i registret över religionssamfund.

14 §. *Medlemmarnas betalningsskyldighet.* Enligt paragrafen är den som utträtt ur ett registrerat religionssamfund skyldig att till samfundet betala en sådan avgift som grundar sig på samfundsordningen och som förfallit till betalning före utträdet. Denna regel gäller även utan ett särskilt stadgande om det.

I kyrkobeskattningen bestäms en persons skyldighet att betala kyrkoskatt i enlighet med den situation som råder i början av skatteåret. Sålunda är en person som under skatteåret utträtt ur den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet skyldig att betala kyrkoskatt för hela skatteåret. I samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund kan på samma sätt bestämmas

att en medlem är skyldig att betala till samfundet en sådan avgift som baserar sig på samfundsordningen och som hänför sig till det kalenderår under vilket medlemmen har utträtt. En medlem kan inte åläggas att betala avgifter för en längre tid efter utträdet. Betalningsskyldigheten kan dock gälla endast sådana avgifter om vilka även beslut har fattats före utträdet. Fordringarna på medlemsavgifter preskriberas i enlighet med den allmänna tio års preskriptionstiden.

Enligt förslaget kan avgifter som ett registrerat religionssamfund i enlighet med sin samfundsordning debiterar av sina medlemmar inte längre utmätas utan dom eller utslag med stöd av lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg. Mycket få religionssamfund har använt sig av denna möjlighet. De avgifter som baserar sig på samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund är privaträttsliga. För deras bestämmande finns inte motsvarande rättskyddsarrangemang som för fastställandet av skatter och andra offentligt rättsliga avgifter. Med hänsyn till en medlems rättsskydd har man sålunda ansett att ett normalt utsökningsförfarande som baserar sig på en domstols dom eller utslag är bättre.

15 §. *Registermyndigheten.* Till skillnad från det tidigare läget skall Patent- och registerstyrelsen besluta om registreringen av religionssamfund och föra register över dem. För närvarande är det undervisningsministeriet som beslutar om registrering av samfundet och av ändringar i dess samfundsordning. I övrigt upprätthålls registret av Befolkningsregistercentralen.

Patent- och registerstyrelsen upprätthåller redan nu register för andra former av sammanslutningar och stiftelser. Man har strävat till att göra bestämmelserna i den föreslagna lagen om registrerade religionssamfund så förenliga med föreningslagen som möjligt till den del som det inte finns regleringsbehov för religionssamfund som avviker från föreningslagens bestämmelser skall också tillämpas direkt på de registrerade religionssamfundet med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 28 §. Sålunda kan Patent- och registerstyrelsen använda sin sakkunskap om föreningslagstiftningen vid registerföringen av religionssamfund, vilket

effektiverar behandlingen av registeranmälningarna. Att registren över alla former av sammanslutningar placeras hos samma myndighet underlättar även utträttandet av registerärenden. Överföringen av uppgifterna från undervisningsministeriet till Patent- och registerstyrelsen motsvarar också målsättningarna för utvecklandet av centralförvaltningen så att enskilda förvaltningsärenden som inte är strategiskt betydande flyttas från ministerierna till en lägre myndighet. Patent- och registerstyrelsens verksamhet i registerärenden gällande religionssamfund stöds av en sakkunnig nämnd, som tillsätts av undervisningsministeriet. Patent- och registerstyrelsen skall begära ett utlåtande av denna nämnd som granskar om samfundets syfte och verksamhetsformer är förenliga med lagens 7 §.

16 §. *Registrering av ett religionssamfund.* I 1 mom. i denna paragraf bestäms de förutsättningar som medför att ett religionssamfund skall registreras om samfundet motsvarar dem. Samfundet skall för det första vara bildat enligt religionsfrihetslagen och dess samfundsordning och förvaltning vara förenliga med religionsfrihetslagen. Samfundets syfte och verksamhetsformer skall sålunda vara förenliga med 7 §. Stiftarna, stiftelseurkunden och samfundsordningen skall vara förenliga med religionsfrihetslagen och samfundet skall ha en styrelse enligt 12 §. Till denna del motsvarar bestämmelsen i huvuddrag den gällande lagstiftningen. Dessutom bestäms i 1 mom. att ett registrerat religionssamfunds namn skall särskilja sig tydligt från namnen på i registret tidigare införda samfund. Namnet får inte heller vara vilseledande. Bestämmelsen motsvarar till denna del kraven i föreningslagen på en förenings namn. En sådan bestämmelse behövs också vid registreringen av religionssamfund i ett samhälle som blir mer mångkulturellt. Detta innebär nämligen att det tidvis uppstår behov att registrera flera religionssamfund som bottnar i samma religion, och samfunden skall kunna särskiljas från varandra på basis av deras namn.

Om förutsättningarna i paragrafens 1 mom. uppfylls skall Patent- och registerstyrelsen registrera samfundet. Det är således fråga om laglighetsprövning och Patent- och registerstyrelsen kan inte på ändamålsenlighetsgrun-

der låta bli att registrera samfundet.

Beslutet om registreringen av samfundet i registret över religionssamfund skall inte längre publiceras i Finlands författningssamling. Ett behov att göra det finns inte eftersom uppgifterna om registrerade religionssamfund är tillgängliga för alla i registret över religionssamfund.

Paragrafens 2 mom. föreskriver att Patent- och registerstyrelsen skall meddela Befolkningsregistercentralen om registreringen av ett religionssamfund. Befolkningsregistercentralen för in stiftarnas medlemskap i det bildade samfundet i befolkningsdatasystemet. Av den här anledningen skall de uppgifter om stiftarna som avses i lagens 4 § 3 mom. – fullständigt namn, födelsetid eller personbeteckning samt dagen för inträdet för envar stiftare – fogas till anmälan. Samfundet behöver inte göra en anmälan till befolkningsdatasystemet enligt 4 § 3 mom. för sina stiftares del. Medlemsuppgifterna registreras i befolkningsdatasystemet med stöd av 4 § 3 mom. befolkningsdatalagen.

17 §. *Registreringens rättsverknings.* Enligt paragrafen är ett registrerat religionssamfund ett självständigt rättssubjekt, på samma sätt som en registrerad förening, ett aktiebolag eller en stiftelse. Därmed kan ett registrerat religionssamfund förvärva rättigheter och ingå förbindelser i eget namn samt uppträda som part vid domstolar och hos andra myndigheter. Samfundets medlemmar svarar inte personligen för ekonomiska och andra åtaganden som gjorts i samfundets namn. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll gällande lagstiftning. Paragrafen tillämpas även på registrerade lokalsamfund inom ett religionssamfund, vilka således har den rättskapacitet som avses i denna paragraf.

18 §. *Anmälan om bildande av ett samfund.* Paragrafen föreskriver om anmälan om bildande av ett religionssamfund för anteckning i registret över religionssamfund. Paragrafen svarar i huvudsak mot 48 § föreningslagen om grundanmälan. Anmälan lämnas till Patent- och registerstyrelsen.

Styrelsens ordförande, namntecknarna och eventuella begränsningar av rätten att teckna samfundets namn behöver antecknas i registret för att en utomstående skall kunna försäkra sig om vem som har rätt att företräda sam-

fundet. För de övriga styrelsemedlemmarnas del finns det inte behov av att göra en anteckning, varför de inte längre uppges i anmälan om bildande. För styrelseordförandens och namntecknarnas del skall förutom det fullständiga namnet även adressen, hemorten och personbeteckningen uppges. Denna ändring motsvarar föreningslagens och handelsregisterlagens krav på individualisering av personer som antecknas i registren. Enligt 16 § 2 mom. registreras samfundets stiftare som medlemmar i det bildade samfundet i befolkningsdatasystemet direkt på basis av grundanmälan. För att möjliggöra det skall grundanmälan innehålla de uppgifter som avses i 4 § 3 mom., d.v.s. fullständigt namn, födelsetid eller personbeteckning samt dagen för inträdet för varje stiftare.

Grundanmälan undertecknas av samfundets styrelseordförande som även skall försäkra att uppgifterna i grundanmälan är riktiga, att styrelsen motsvarar de krav som ställs i 12 § 1 mom. och att namntecknarna är myndiga. Bestämmelsen motsvarar till denna del 48 § 3 mom. föreningslagen i huvuddrag. Till anmälan behöver inte längre fogas till riktigheten bestyrkta mötesprotokoll eller intyg över att styrelsemedlemmarna är myndiga eller intyg över deras medborgarskap. I stället ansvarar styrelsens ordförande för att uppgifterna i anmälan är riktiga. Om ordföranden ger felaktiga uppgifter till registret gör han sig skyldig till registeranteckningsbrott enligt 16 kap. 7 § strafflagen.

19 §. *Anmälan om bildande av ett lokalsamfund.* I paragrafen föreskrivs om den anmälan som skall göras för registreringen av ett lokalsamfund inom ett religionssamfund. Paragrafen motsvarar i många avseenden bestämmelsen om samfundets grundanmälan i 18 §. En anmälan om bildande av ett lokalsamfund skall göras av samfundets styrelseordförande efter att samfundet har godkänt att lokalsamfundet bildas och dess eventuella lokala stadgar. Om det lokala samfundet har egna lokala stadgar skall de fogas till anmälan. Vid behandlingen granskar Patent- och registerstyrelsen att de lokala stadgarna är förenliga med lag. De lokala stadgarna skall granskas i sammanhang med samfundsordningen. Det är nämligen samfundsordningen som avgör om vilka frågor bestämmelser

skall intas i de lokala stadgarna. De lokala stadgarna kan inte heller stå i strid med samfundsordningen.

20 §. *Anmälan om ändring och upplösning.* För att registeruppgifterna om registrerade religionssamfund alltid skall vara aktuella behöver ändringar i informationen anmälas till registret över religionssamfund. De ändringar som förutsätter en ändringsanmälan är uppräknade i paragrafens 1 mom. I 4 mom. bestäms dessutom om anmälan om upplösning, som skall göras när ett registrerat religionssamfund eller ett registrerat lokalsamfund upplöses.

I paragrafens 2 mom. bestäms om de anmälningar som orsakas av ändringar i ett registrerat religionssamfunds samfundsordning eller ett registrerat lokalsamfunds lokala stadgar. För att utomstående alltid skall ha möjlighet att ta del av den gällande samfundsordningen för ett samfund träder en ändring av samfundsordningen i kraft när ändringen antecknas i registret över registrerade religionssamfund. Av samma orsak träder en ändring i de lokala stadgarna för ett registrerat lokalsamfund i kraft när den antecknats i registret.

En utomstående har som huvudregel å ena sidan rätt att lita på uppgifterna i registret om samfundets namntecknare och å andra sidan även skyldighet att vid behov ta reda på vem som har rätt att företräda samfundet via registret. Ett utbyte av dem som tecknar samfundets namn anses sålunda enligt 3 mom. ha kommit till en utomståendes kännedom när Patent- och registerstyrelsen har antecknat ändringen i registret. Innan ändringen antecknas i registret kan den återopas endast mot den som visas ha haft kännedom om ändringen. För att skydda en utomstående i god tro finns emellertid ett undantag inskrivet i bestämmelsen. Om det framgår att en utomstående inte har haft kännedom om ändringen och inte borde ha haft kännedom om den, anses ändringen inte ha kommit till denna utomståendes kännedom trots att den är införd i registret över religionssamfund. En sådan situation kan uppstå exempelvis om samfundet under pågående förhandlingar som syftar till en särskild rättshandling fråntar en namntecknare dennas rätt att teckna samfundets namn och inte meddelar detta till

den andra parten i förhandlingarna.

Enligt paragrafens 5 mom. gäller bestämmelserna i 16 § 1 mom. om införande av ett religionssamfund i registret även för registrering av en ändrings- eller upplösninganmälan. Patent- och registerstyrelsen granskar att den ändrade samfundsordningen eller de ändrade lokala stadgarna motsvarar kraven i lagen. Myndigheten kan emellertid inte kräva att de punkter som inte har ändrats skulle ändras, utom om ändringen direkt påverkar punkten i fråga. Om ändringen gäller bestämmelsen om samfundets syfte och verksamhetsformer skall Patent- och registerstyrelsen begära ett utlåtande av den sakkunnig-nämnd som avses i 23 §. Granskningen av en anmälan om utbyte av styrelseordförande eller namntecknare gäller endast att anmälan är gjord på ett riktigt sätt.

En ändringsanmälan skall alltid göras av styrelseordföranden för samfundet, och det gäller anmälningar såväl för samfundet som för dess lokalsamfund. En upplösninganmälan görs av samfundets styrelseordförande eller en likvidator.

21 §. *Förhandsgranskning.* Paragrafen gäller förhandsgranskning av samfundsordningen eller ändringar i den. Förfarandet med förhandsgranskning motsvarar i huvuddrag förhandsgranskningen i 55 § föreningslagen. Förhandsgranskningen är bindande och Patent- och registerstyrelsen kan inte vid den slutliga granskningen ändra det ställningstagande som fattats vid den.

Patent- och registerstyrelsen har ingen absolut skyldighet att utföra en förhandsgranskning. Det är i sista hand Patent- och registerstyrelsen själv som avgör i vilka fall förhandsgranskning utförs. Avgörandet om utförande av förhandsgranskning baserar sig på ändamålsenlighetsprövning. Av denna anledning finns ett besvärsförbud i 3 mom. Det går inte att besvära sig över ett beslut att inte utföra förhandsgranskning. Besvärsförbudet gäller inte det beslut som fattats i sak vid en förhandsgranskning som utförts. Detta beslut i sak är slutligt och bindande och kan överklagas.

Förhandsgranskning kan inte utföras för ett registrerat lokalsamfunds lokala stadgars del. Det torde i allmänhet inte finnas anledning att granska de lokala stadgarna p.g.a. de om-

ständigheter som nämns i paragrafens 1 mom.

22 § *Uppgifter som införs i registret över religionssamfund.* Paragrafen gäller sakinnehållet i registret över religionssamfund. Enligt paragrafen består registret av två delar: förteckningen över registrerade religionssamfund och registrerade lokalsamfund samt en helhet som består av anmälningar om bildande, ändring och upplösning med bilagor. De omständigheter som införs i registret motsvarar i tillämpliga delar de anteckningar som görs i föreningsregistret. Registeransvarig är enligt den föreslagna 15 § Patent- och registerstyrelsen.

I förteckningen över registrerade religionssamfund och lokalsamfund antecknas samfundets namn och hemort, dagen för anmälan mottagande samt vilket slag av anmälan det är, registreringsdagen och registernumret. Därtill innehåller förteckningen uppgifter om samfundsordningens bestämmelse om tecknandet av samfundets namn. För styrelseordföranden och namntecknarna antecknas det fullständiga namnet, adressen, hemkommunen och personbeteckningen eller födelsetiden. Dessa uppgifter är nödvändiga basuppgifter som möjliggör att man kan identifiera och nå en person. Med en persons hemkommun avses den officiella hemkommunen enligt lagen om hemkommun. I regel registreras en persons personbeteckning. Om personen inte har en finsk personbeteckning, registreras födelsetiden. Förteckningen upptar även en uppgift om en eventuell förhandsgranskning av samfundsordningen eller dess ändring. Slutligen antecknas information om samfundets konkurs, varning, verksamhetsförbud, likvidatorer eller gode män. Motsvarande uppgifter registreras för registrerade lokalsamfund, med undantag för förhandsgranskning. I registret kan andra uppgifter som är nödvändiga för registerföringen införas.

Den andra delen av registret över religionssamfund består av grundanmälan som avses i 18 och 19 § samt ändrings- och upplösninganmälan i 20 §, med bilagor, vilka enligt religionsfrihetslagen skall inlämnas till den registeransvarige. En grundanmälan innehåller stiftelseurkunden enligt 9 § och samfundsordningen. Grundanmälan innehåller bl.a.

personuppgifterna för stiftarna enligt 4 § 3 mom. I praktiken bildar den i lagen avsedda anmälningen med bilagor en akt vars information är tillgänglig för var och en.

Registret över religionssamfund innehåller personuppgifterna för samfundets styrelseordförande och namntecknare. Samfundets grundanmälan, som registreras, innehåller därtill personuppgifterna för samfundets stiftare. Dessa uppgifter ger ut nämna personers religiösa övertygelse.

På register som förs av myndigheter och uppgifter som lämnas ut tillämpas dels lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), dels personuppgiftslagen (523/1999). Enligt 11 § personuppgiftslagen är en persons religiösa övertygelse en känslig uppgift, vars behandling är förbjuden med de undantag som lagen föreskriver. I lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har man inte separat definierat arten av de handlingar som innehåller uppgifter om en persons religiösa övertygelse. Enligt 24 § 32 punkten i nämnda lag är handlingar som innehåller uppgifter om en persons politiska övertygelse eller uppgifter om åsikter som personen har uttalat privat eller uppgifter om någons levnadssätt, deltagande i föreningsverksamhet eller fritidssysselsättningar, familjeliv eller andra med dem jämförbara personliga förhållanden sekretessbelagda. Offentliga är dock handlingar med uppgifter om en persons deltagande i ett politiskt eller något annat förtroendeuppdrag eller om hans kandidatur för ett sådant uppdrag samt om en persons deltagande i grundandet och registreringen av ett politiskt parti eller bildande av en valmansförening för val. Det är i någon mån tolkningsbart om en persons religiösa övertygelse kan jämföras med övriga sekretessbelagda uppgifter enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt den föreslagna 16 § 2 mom. skall Patent- och registerstyrelsen meddela Befolkningsregistercentralen om registreringen av ett religionssamfund i registret över religionssamfund. Meddelandet innehåller även stiftarnas personuppgifter. Befolkningsregistercentralen registrerar uppgifterna om att samfundets stiftare har inträtt i samfundet i befolkningsdatasystemet. Uppgiften om att en person hör till ett religionssamfund regi-

streras med stöd av 4 § 3 mom. befolkningsdatalogen.

23 §. *Sakkunnignämnd.* Paragrafen föreskriver om en sakkunnignämnd vars uppgift är att ge utlåtanden till Patent- och registerstyrelsen om huruvida syftet och verksamhetsformen för ett registrerat religionssamfund är förenliga med 7 §. Sakkunnignämnden fungerar som ett sakkunnigorgan för bedömningen av religiositeten i samfundets verksamhet. Ett utlåtande skall begäras då samfundet registreras första gången samt då samfundets syfte och verksamhetsform som antecknats i samfundsordningen ändras. Därtill skall ett utlåtande begäras om motsvarande ansökningar om förhandsgranskning.

Enligt paragrafens 1 mom. är nämndens uppgift för det första att bedöma om samfundets syfte är att ordna och stödja den individuella och gruppbaseade samt offentliga verksamhet som hör till bekännandet och utövandet av religion. Vidare skall nämnden granska huruvida denna verksamhet grundar sig på trosbekännelsen, skrifter som betraktas som heliga eller på andra sådana särskilt angivna inarbetade grunder för verksamheten som betraktas som heliga. I anslutning till detta är nämndens uppgift exempelvis att bedöma om det samfund som ansöker om registrering är religiöst eller om samfundet representerar andra än religiösa världsåskådningar och övertygelser. För det andra är nämndens uppgift att bedöma samfundets verksamhet i förhållande till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. För det tredje bedömer nämnden om samfundets ekonomiska verksamhet uppfyller de begränsningar som religionsfrihetslagen föreskriver för sådan verksamhet och den granskar att samfundet inte är militärt organiserat och att dess ändamål inte är att ordna övningar i bruket av skjutvapen.

Sakkunnignämndens uppgifter begränsas till en bedömning av samfundets syfte och verksamhetsformer utgående från 7 §. Det sker då samfundet lämnar in en registeranmälan eller senare då samfundet gör en anmälan om ändring av sin samfundsordning. Nämndens uppdrag är inte att i övrigt bedöma om samfundet uppfyller kraven för registrering enligt religionsfrihetslagen. Sålunda tar nämnden inte ställning till exempelvis stiftel-

seurkundens, samfundsordningens och samfundets förvaltnings lagenlighet i allmänhet. Nämndens befogenhet gäller endast det skede då ett samfund ansöker om registrering eller ändrar sin samfundsordning. Den har därmed inte befogenhet att i efterhand undersöka syftet och verksamhetsformerna för redan registrerat religionssamfund.

Paragrafens 2 mom. reglerar nämndens sammansättning. Nämnden har tre medlemmar av vilka en skall företräda sakkunskap i fråga om religioner, en medlem samhällelig och en medlem juridisk sakkunskap. Nämnden tillsätts av undervisningsministeriet, som är det ministerium som ansvarar för religiösa angelägenheter, för en mandatperiod om fyra år i sänder. Utöver medlemmarna har nämnden en sekreterare och föredragande som är en tjänsteman som undervisningsministeriet förordnar. I 3 mom. bestäms om de mötesarvodena som betalas till nämndens ordförande, medlemmar och sekreterare.

24 §. *Avregistrering.* I registret över religionssamfund kan finnas samfund som de facto har avslutat sin verksamhet men som inte har upplösts. Detta kan föranleda svårigheter bl.a. i registerföringen, statistikföringen, vid val av namn för nya samfund och skötseln av ett sådant samfunds egendom som upphört med sin verksamhet. Ett registrerat religionssamfund kan på eget initiativ upplösas i den ordning som föreskrivs i samfundsordningen. Därtill kan en domstol i enlighet med 41 § föreningslagen förklara samfundet upplöst om dess verksamhet har upphört. Samfundets medlem eller någon annan som berörs av saken kan ansöka om att domstolen förklarar samfundet upplöst.

Ovan nämnda förfaranden förutsätter att samfundet, dess medlem eller en annan sakägare tar initiativ i saken. Detta innebär att registret kan innehålla samfund som avslutat sin verksamhet om samfundet eller nämnda personer inte vidtar åtgärder för att upplösa samfundet. Av detta skäl innehåller paragrafen bestämmelser om avregistrering genom en myndighetsåtgärd. Föreningslagen känner inte till ett motsvarande förfarande men näringsidkare som har avslutat sin verksamhet avförs ur handelsregistret enligt 24 § handelsregisterlagen (129/1979) på åtgärd av registermyndigheten. Patent- och registersty-

relsen avregistrerar enligt förslaget ett sådant samfund i registret över religionssamfund om vilket ingen anmälan har inkommit till registret över religionssamfund under de senaste tio åren om det inte visas att samfundet alltjämt bedriver verksamhet. Tioårsgränsen motsvarar bestämmelserna i 41 § föreningslagen och 24 § handelsregisterlagen. Antagandet skall emellertid upphävas om det på något annat sätt framgår att samfundet fortfarande bedriver verksamhet. Som utredning över detta räcker i allmänhet samfundets eget meddelande att det alltjämt bedriver sin verksamhet.

Före avregistreringen skall Patent- och registerstyrelsen ge det samfund som skall avregistreras tillfälle att bli hört. Ett samfund som fortsättningsvis utövar sin verksamhet har i samband härmed alltid möjlighet att meddela att verksamheten fortsätter och sålunda undvika att samfundet avregistreras.

25 §. *Upplösning av ett samfund genom domstolsbeslut samt varning.* Bestämmelserna om upplösning av ett registrerat religionssamfund har normalt inte någon större praktisk betydelse eftersom tillämpningen av dem kan komma i fråga endast i undantagsfall. Man har inte upplöst ett enda samfund med stöd av gällande 30 § religionsfrihetslagen. Bestämmelserna om upplösning är dock av principiellt stor betydelse. Vid upplösning av ett samfund är det nämligen fråga om en begränsning av en grundläggande rättighet och därmed måste man i bestämmelserna om det beakta de allmänna grunderna för begränsningar av grundläggande rättigheter. Vid tillämpningen av bestämmelsen skall principen om en tolkning till förmån för grundläggande rättigheter följas.

Undervisningsministeriet har som den myndighet som svarar för ärenden som hänför sig till religiösa samfund en självständig och parallell talerätt vid sidan av allmänna åklagaren för myndigheternas del. Båda kan var för sig väcka en talan om upplösning av ett samfund. Även en medlem av samfundet har talerätt, vilket grundar sig på medlemmens rätt att övervaka samfundets verksamhet.

Det finns två grunder för upplösning. Den första är att samfundet på ett väsentligt sätt verkar i strid med lag. Enligt förslaget kan ett

samfund däremot inte längre upplösas på grund av verksamhet som strider mot god sed. Begränsningen gällande god sed finns inte i den gällande grundlagens 11 § och begreppet god sed har även i övrigt ansetts alltför generellt och värdebundet. I övrigt motsvarar denna grund 43 § 1 mom. 1 punkten föreningslagen. Kravet på väsentlighet innebär att inte vilken som helst enskild gärning som strider mot lag kan leda till en upplösning av samfundet, utan verksamheten skall i allmänhet vara fortgående och den skall visa en tydlig likgiltighet för lagens tvingande bestämmelser. Den andra upplösningsskälens grund är att samfundet verkar i strid med det syfte som anges i samfundsordningen. Detta motsvarar 43 § 1 mom. 2 punkten föreningslagen.

Om förutsättningarna för upplösning uppfylls kan domstolen istället för att upplösa samfundet tilldela det en varning i det fall att det allmänna intresset inte kräver att samfundet upplöses. Bestämmelsen motsvarar 43 § 2 mom. föreningslagen. Eftersom upplösning är en sträng och slutgiltig påföljd skall domstolen ges ett lindrigare påföljdsalternativ. Domstolen skall med stöd av 60 § föreningslagen anmäla om upplösningen och varningen till Patent- och registerstyrelsen.

26 §. *Tillfälligt verksamhetsförbud.* Paragrafen behandlar ett tillfälligt verksamhetsförbud då ett ärende om upplösning av ett samfund blivit anhängigt. Förbudet kan vara nödvändigt t.ex. för att förhindra att samfundets egendom förskingras till följd av att samfundet verkar i strid med samfundets syfte eller för att omedelbart stoppa samfundets lagstridiga verksamhet. Paragrafens 1 mom. motsvarar 44 § 1 mom. föreningslagen. Med sakägare avses samma parter som har rätt att väcka talan om upplösning av samfundet, dvs. undervisningsministeriet, allmänna åklagaren och en samfundsmedlem. Domstolen kan inte utfärda ett tillfälligt verksamhetsförbud på eget initiativ. För att utfärda ett sådant förbud räcker det med en sannolikhetsbevisning om att grunder för upplösning för samfundet finns. Även då förutsättningarna för ett tillfälligt verksamhetsförbud är uppfyllda har domstolen prövningsrätt i fråga om huruvida förbudet är nödvändigt eller inte.

Innehållet i paragrafens 2 mom. motsvarar 44 § 3 mom. föreningslagen. Om domstolen har utfärdat ett tillfälligt verksamhetsförbud skall den varje gång den behandlar ärendet på eget initiativ behandla och besluta om förbudets giltighet. Detta sker för att trygga samfundets rättigheter. Om domstolen inte behandlar verksamhetsförbudet förfaller förbudet. I ett beslut om ett tillfälligt verksamhetsförbud får ändring inte sökas separat genom besvär, på samma sätt som man inte heller i övrigt i allmänhet får besvara sig över temporära beslut.

27 §. *Olagligt fortsättande av verksamheten inom ett religionssamfund.* I paragrafen straffbeläggs att ett religionssamfund bedriver lagstridig verksamhet med vilket avses att i strid med religionsfrihetslagen fortsätta verksamheten inom ett religionssamfund eller ett registrerat lokalsamfund som förklarats upplöst av en domstol eller som domstolen gett ett tillfälligt verksamhetsförbud. Bestämmelsen motsvarar 62 § 1 mom. föreningslagen som handlar om illegal föreningsverksamhet. Bestämmelsen innehåller en exempelförteckning över vad som avses med att fortsätta verksamheten. Som fortsättning av verksamheten avses inte enbart religionsutövning i enlighet med samfundets trosbekännelse. Till straff kan endast den dömas som kände till att samfundet förklarats upplöst eller att den fått ett tillfälligt verksamhetsförbud.

28 §. *Tillämpning av föreningslagen.* Det samfundsrättsliga regleringsbehovet för registrerade religionssamfund motsvarar i många avseenden regleringsbehovet för ideella föreningar. I fråga om den samfundsrättsliga regleringen av registrerade religionssamfund är förslaget utgångspunkt att religionsfrihetslagen reglerar samfundens organisationsform endast till de delar som samfundens regleringsbehov avviker från de ideella föreningarnas. I övrigt hänvisas till bestämmelserna om föreningar i föreningslagen. Dessa hänvisningar har samlats i denna paragraf.

När föreningslagens bestämmelser nämner föreningens stadgar eller föreningsregistret gäller bestämmelserna, tillämpade på registrerade religionssamfund, på motsvarande sätt samfundets samfundsordning och registret över registrerade religionssamfund. Ett

klarläggande stadgande om detta finns i paragrafens 4 mom. De bestämmelser i föreningslagen som uppräknas i paragrafen tillämpas med stöd av 13 § 2 mom. i tillämpliga delar även på registrerade lokalsamfund.

På ett registrerat religionssamfund tillämpas för det första föreningslagens bestämmelser i 5 § om ekonomisk verksamhet. Samfundet kan sålunda idka endast en sådan näring som bestäms i samfundsordningen eller som annars direkt ansluter sig till förverklighetens syfte eller som annars skall anses vara av ringa ekonomisk betydelse.

9 § föreningslagen föreskriver om tvåspråkighet och föreningens namn. Samfundet kan antecknas i registret över religionssamfund som tvåspråkigt om samfundsordningen bestämmer att samfundet är både finsk- och svenskspråkigt. Samfundets språk är det språk på vilket samfundsordningen avfattas och som samfundet använder i relation till myndigheterna. I sin interna verksamhet kan samfundet använda även andra språk. I samfundsordningen kan bestämmas att samfundet har ett finskt, svenskt och samiskt namn, eller ett namn på två av dessa språk, varvid man som samfundets namn kan använda vilket som helst av dessa namn.

På registrerade religionssamfund tillämpas även bestämmelserna om uteslutning ur en förening och förfarandet vid uteslutning i 14 och 15 § föreningslagen. Ett samfund har alltid rätt att utesluta en medlem som försummar sina medlemsförpliktelser, verkar på ett sätt som avsevärt skadar samfundet eller handlar i strid med de bestämmelser i samfundsordningen för vilka förlust av bestämda medlemsförutsättningar följer. I samfundsordningen kan även andra grunder för uteslutning införas. Enligt 15 § föreningslagen beslutar föreningsmötet om uteslutningen av en medlem. Ett registrerat religionssamfund har inte nödvändigtvis ett samfundsmöte varför bestämmelsen till denna del inte alltid är tillämplig på registrerade religionssamfund. I de fall som samfundet inte har ett samfundsmöte behöver samfundsordningen således uppge vilket organ som beslutar om uteslutningen av en medlem. I annat fall sker uteslutningen enligt det förfarande som bestäms i 15 § föreningslagen.

Bestämmelserna i 32—34 § föreningslagen om klanderbara beslut, ogiltiga beslut och verkställighetsförbud tillämpas på samfundet. Ogiltiga beslut har i bestämmelserna indelats i klanderbara och automatiskt ogiltiga beslut. Ett klanderbart beslut kan korrigeras. Beslutet blir nämligen giltigt om det inte klandrats inom den tid och på det sätt som lagen föreskriver. Klanderbara är beslut som inte fattats i den ordning som föreskrivs eller som annars strider mot lagen eller samfundsordningen. En klandertalan kan väckas av en samfundsmedlem, styrelsen eller en styrelsemedlem, dock inte av den som medverkat i beslutet vid mötet. Klandertiden är tre månader och tiden räknas som huvudregel från det att beslutet fattats.

32 § 2 mom. föreningslagen berör de tillfällen där samfundets styrelse har väckt en klandertalan. Enligt bestämmelsen skall ett medlemsmöte omedelbart sammankallas för att välja en företrädare som använder talerätten och svarar å samfundets vägnar. Om ett registrerat religionssamfunds beslutanderätt utövas av något annat organ än medlemsmötet är det detta organ som utser en företrädare för samfundet. I de samfund där styrelsen är det enda organet som utövar beslutanderätt kan den situation som avses i bestämmelsen inte uppstå.

Ogiltighet är för sin del automatisk och irreparabel. Ogiltighet kan vem som helst åberopa. Ogiltigt är t.ex. ett sådant beslut som kränker en utomståendes rättigheter. Ogiltiga är beslut som minskar en särskild förmån i samfundet som enligt samfundsordningen tillkommer en medlem av samfundet eller som till sitt innehåll eller med hänsyn till det sätt på vilket beslutet fattats väsentligt kränker medlemmarnas likställdhet om annat inte följer av 27 § 3 mom. föreningslagen. 27 § 3 mom. föreningslagen gäller ändring av bestämmelserna om sättet att förrätta val, antalet röster som en medlem har, sammansättningen av förvaltningsorganen eller medlemmarnas betalningsskyldighet. En ändring av dessa bestämmelser är giltig även om ändringen skulle kränka förmåner som medlemmarna garanterats i samfundsordningen eller medlemmarnas likställdhet om beslutet om ändring har fattats på det sätt som bestäms i paragrafens 1 mom. 3 punkt eller 2 mom.

Bestämmelserna om den majoritet som krävs för besluten ersätter enligt förarbetena till föreningslagen de eventuella stipulationer om majoritet som finns i föreningsstadgarna, även om de avviker från lagen (RP 64/1998 rd).

En domstol kan med stöd av 34 § föreningslagen förbjuda verkställigheten av ett samfunds beslut eller besluta att verkställigheten skall avbrytas då en talan mot samfundet har gjorts anhängig.

36 § föreningslagen innehåller bestämmelser om att teckna föreningens namn. Ett registrerat religionssamfunds namn får i regel tecknas av styrelsens ordförande. Därtill kan man i samfundsordningen ge de personer som avses i 36 § 2 mom. föreningslagen rätt att teckna samfundets namn. Den som är omyndig och den som är försatt i konkurs kan inte företräda föreningen. Rätten att teckna samfundets namn kan i samfundsordningen begränsas så att två eller flera personer endast tillsammans har rätt att teckna samfundets namn. Andra begränsningar kan inte antecknas i registret över religionssamfund. En underteckning för samfundets del skall innehålla samfundets namn och namntecknarens eller namntecknarnas egenhändiga underskrifter. Stämningar som riktas till samfundet och andra delgivningar kan ges till en person som ensam eller tillsammans med en annan får teckna samfundets namn.

Föreningslagen innehåller bestämmelser om jäv i 37 §. En styrelsemedlem eller funktionär i ett registrerat religionssamfund får inte delta i ett beslut som gäller ett avtal mellan medlemmen och samfundet och inte heller i behandlingen och avgöranden av andra ärenden där hans enskilda intressen kan stå i konflikt med samfundets. Bestämmelsen gäller inte jäv vid samfundets medlemsmöte vid vilka tillfällen man i stället tillämpar 26 § föreningslagen enligt paragrafens 2 mom.

Med stöd av hänvisningen till 38 § föreningslagen tillämpas revisionslagen (936/1994) på revision av ett registrerat religionssamfund. Samfundet skall ha minst en revisor och en revisorssuppleant.

En styrelsemedlems eller funktionärs skadeståndsskyldighet bestäms enligt 39 § föreningslagen. Dessa är således skyldiga att ersätta en skada som de uppsåtligt eller av

oaktsamhet har orsakat samfundet. Detsamma gäller skador som vållats enskilda medlemmar i samfundet eller andra genom att handla i strid med religionsfrihetslagen, föreningslagen till den del den tillämpas på registrerade religionssamfund eller samfundsordningen. På skadeståndsskyldigheten för en arbetstagare tillämpas skadeståndslagens och arbetsavtalslagens bestämmelser. Skadeståndslagens bestämmelser tillämpas även på jämkning av skadestånd och fördelningen av skadeståndsansvaret mellan de ersättningskyldiga.

Bestämmelserna om upplösning av ett samfund följer 40—42 § föreningslagen. Efter att samfundet fattat ett beslut om upplösning av samfundet skall styrelsen sörja för likvidationsåtgärderna om en eller flera likvidatorer inte har valts till uppgiften. Man behöver emellertid inte inleda likvidationsåtgärder om samfundet samtidigt som det beslutat om upplösning har godkänt styrelsens slutredovisning enligt vilket samfundet inte har några skulder. Likvidatorerna har rätt och skyldighet att vidta alla åtgärder som behövs för att upplösa samfundet. De viktigaste uppgifterna och befogenheterna framgår av 40 § 2 mom. föreningslagen. Om samfundets medel inte kan användas på det sätt som bestäms i samfundsordningen skall de överlämnas till staten för att i mån av möjlighet användas till att främja ett syfte som nära ansluter sig till samfundets verksamhet. Samfundet anses ha upphört när en anteckning om upplösningen har införts i registret över religionssamfund. Likvidationsåtgärderna kan klandras genom en talan som väcks mot likvidatorerna.

Om samfundets verksamhet har avslutats men samfundet inte på eget initiativ har upplösts kan en samfundsmedlem eller någon annan som berörs av ärendet ansöka hos domstol om att samfundet förklaras upplöst. Om annat inte visas anses samfundet ha upphört när det gått tio år sedan samfundet senast gjort en anmälan till registret över religionssamfund. Vid behov tillsätter domstolen en likvidator som sörjer för likvidationen.

Ett registrerat religionssamfund som avslutat sin verksamhet kan avföras från registret även genom en myndighetsåtgärd. Om detta bestäms i 24 § religionsfrihetslagen.

Bestämmelserna om upplösning av ett regi-

strerat religionssamfund, varning och tillfälligt verksamhetsförbud finns i huvudsak i 25 och 26 § religionsfrihetslagen. Bestämmelsernas innehåll motsvarar i hög grad 43 och 44 § föreningslagen. 45 § föreningslagen, som gäller avslutande av verksamheten och likvidatorer då föreningen har förklarats upplöst eller ett tillfälligt verksamhetsförbud har utfärdats, skall däremot direkt tillämpas på registrerade religionssamfund. Samfundets verksamhet skall då genast avslutas med undantag för en näring eller en annan förtjänstverksamhet som samfundet idkar respektive bedriver. Undantaget är även skötseln av samfundets egendom. Styrelsen kan fortsätta med dessa tills beslutet om upplösningen vinner laga kraft. Om domstolen förordnar att styrelsen inte får sköta samfundets egendom skall den utse en eller flera gode män att sköta denna uppgift. Då ett samfund förklaras upplöst skall domstolen vid behov utse en eller flera likvidatorer. Även 46 § föreningslagen blir tillämplig på registrerade religionssamfund varmed laga domstol för behandlingen av ett upplösningstalan bestäms enligt samfundets hemort.

I 58 § föreningslagen föreskrivs om ansvaret för förpliktelser för oregistrerade föreningars del. Oregistrerade religionssamfund har inte rättsförmåga. De kan således inte förvärva rättigheter, ingå förbindelser eller kära eller svara i eget namn. Ansvaret för en förpliktelse som följer på en åtgärd som gjorts för ett registrerat religionssamfunds räkning bärs med stöd av 58 § föreningslagen av de personer som deltagit i eller beslutat om åtgärden. Ansvaret är personligt och solidariskt. Samfundets övriga medlemmar ansvarar inte för sådana förpliktelser.

Bestämmelserna om domstolarnas anmälningsplikt till Patent- och registerstyrelsen i 60 § föreningslagen tillämpas även på registrerade religionssamfund. Anmälningsplikten gäller överlåtandet av samfundets egendom till konkurs och avslutande av konkursförfarandet vid domstolen. Den gäller vidare domstolsbeslut om att samfundet förklarats upplöst eller avslutat samt om varning eller ett tillfälligt verksamhetsförbud. Den gäller även avgöranden som vunnit laga kraft och som gäller upphävandet av en registeranteckning, liksom ogiltighet eller verkställig-

hetsförbud som gäller ett beslut som skall antecknas i registret.

Bestämmelserna om överlämnande av samfundets egendom till konkurs i 61 § föreningslagen skall tillämpas på samfunden. Beslutet om detta fattas således av styrelsen.

Som utgångspunkt bestämmer samfundsordningen fritt om utövande av beslutanderätten i ett registrerat religionssamfund. Beslutanderätten tillkommer således inte automatiskt medlemmarna vid ett medlemsmöte såsom fallet är i ideella föreningar. Beslutanderätten kan ordnas även på andra sätt. I flertalet samfund tillkommer beslutanderätten emellertid medlemsmötet. I dessa samfund är det motiverat att tillämpa föreningslagens stadganden om föreningsmöte i de fall som saken inte har reglerats i samfundsordningen. Sålunda hänvisar paragrafens 2 mom. till olika bestämmelser om särskilda möten i föreningslagen. Dessa bestämmelser tillämpas endast då beslutanderätten i samfundet tillkommer samfundsmötet enligt samfundsordningen. På motsvarande sätt är det skäl att på beslutanderätten och beslutsfattandet tillämpa föreningslagens bestämmelser om den aktuella formen för utövande av beslutanderätt när samfundets medlemmar använder sin beslutanderätt vid särskilda omröstningstillfällen eller per post eller då beslutet fattas av samfundets fullmäktige. Detta gäller inte om samfundsordningen innehåller bestämmelser om saken. De bestämmelser som nämns i paragrafens 2 mom. är till inga delar tvingande för registrerade religionssamfund. Dessa frågor kan regleras på annat sätt i samfundsordningen.

I enlighet med 20 § föreningslagen skall varje samfundsmedlem ha rätt att yrka att ett stadgeenligt möte för samfundet hålls, om mötet inte har sammankallats. Ett extra möte skall hållas om samfundsmötet så beslutar eller styrelsen anser att det finns skäl till det eller minst en tiondedel av samfundets röstberättigade medlemmar kräver det för behandling av ett angivet ärende.

Med stöd av 21 § föreningslagen tillämpas bestämmelserna om möte i föreningslagen i tillämpliga delar på samfundets fullmäktigemöten. Ett extra fullmäktigemöte skall emellertid hållas endast när fullmäktige så beslutar eller styrelsen anser att det finns skäl till

det eller minst en tiondedel av fullmäktige yrkar på det för behandling av ett angivet ärende.

Om samfundsordningen inte föreskriver något annat beslutar samfundsmötet enligt 23 § föreningslagen om ändring av samfundsordningen, överlåtelse och in-teckning av en fastighet, överlåtelse av annan egen-dom som är av väsentlig betydelse för samfundets verksamhet, en eventuell omröstnings- och valordning, val och avsättning av styrelse eller styrelsemedlem, val och avsätt-ning av en eventuell revisor, fastställande av bokslutet, beviljande av ansvarsfrihet och upplösning av samfundet. Med stöd av 24 § föreningslagen skall kallelsen till samfundsmötet nämna tid och plats för samfundsmö-tet. Beslut i ärenden som nämns i 23 § före-ningslagen eller andra motsvarande ärenden får inte fattas utan att de nämnts i kallelsen.

Om annat inte bestäms i samfundsordning- en har varje medlem som fyllt femton år röst- rätt och varje röstberättigad har en röst enligt 25 § föreningslagen. En privatperson kan inte använda sin rösträtt genom ombud, utom när så har bestämts i samfundsordningen. I sam- fundsordningen kan rösträtten förenas bl.a. med de begränsningar som anges i 25 § 2 mom. föreningslagen.

Samfundets medlem är enligt 26 § före- ningslagen jävig när beslut fattas i ärenden som gäller avtal mellan medlemmen och samfundet eller andra ärenden där hans en- skilda intressen kan stå i konflikt med sam- fundets intressen. Medlemmen får inte rösta i en sådan fråga och inte heller ge beslutsför- slag vid mötet. En styrelsemedlem eller nå- gon annan som anförtrotts en uppgift som hör till samfundets förvaltning får inte rösta i ärenden som gäller val eller avsättning av re- visor, fastställande av bokslutet eller bevil- jande av ansvarsfrihet då ärendet gäller den förvaltning för vilken han eller hon ansvarar.

27 § föreningslagen reglerar beslutsföra- ndet. Som huvudregel gäller den åsikt som mer än hälften av de vid mötet avgivna rös- terna understöder som samfundets beslut. Då rösterna faller lika avgör ordförandens röst, men vid särskilda omröstningstillfällen och då röstning sker med anlitan- de av posten av- görs ärendet genom lottdragning. I beslut som gäller ändring av samfundsordningen,

upplösning av samfundet eller överlåtelse av huvuddelen av samfundets egendom krävs en majoritet på minst tre fjärdedelar av de av- givna rösterna. De ändringar i samfundsord- ningen som avses i 27 § 2 mom. föreningsla- gen kan göras med enkel majoritet. Sådana ändringar är övergång till särskilda omröst- ningstillfällen eller poströstning eller för- bundsomröstning eller att majoritetsval ersätts med proportionella val. Bestämmelsen är tvingande för föreningar men för de regi- strerade religionssamfundens del kan sam- fundsordningen föreskriva något annat. 27 § 3 mom. föreningslagen har behandlats tidiga- re i samband med 33 § föreningslagen om ett besluts ogiltighet.

28 och 29 § föreningslagen reglerar de val som förrättas i en förening. I ett val som för- rättas på ett samfundsmöte tillämpas majori- tetsprincipen om inte ett personval sker en- hålligt eller samfundsordningen bestämmer något annat. Bestämmelserna i 28 § före- ningslagen om särskilda omröstningstillfällen och poströstning tillämpas även på ett regi- strerat religionssamfund om samfundsord- ningen föreskriver att dessa tillvägagångssätt för beslutsfattandet är tillämpliga i samfun- det. Då man följer majoritetsvalprincipen skall den som fått flest röster väljas. Om va- let sker som proportionella val skall sam- fundsordningen föreskriva hur valet skall för- rättas. Proportionella val förrättas med slutna röstsedlar och om rösterna faller lika skall lotten avgöra valens utgång.

Om samfundets beslutsfattande sker vid särskilda omröstningstillfällen eller per post skall samfundet för detta ändamål godkänna en omröstnings- och valordning i enlighet med 30 § föreningslagen. I omröstnings- och valordningen intas behövliga bestämmelser i föreningslagen om omröstning och val samt bestämmelser som kompletterar samfunds- ordningen.

Enligt 31 § föreningslagen skall mötets ordförande se till att mötets beslut protokoll- förs. Protokollet undertecknas av ordföra- nden. Mötet skall välja minst två personer att granska och justera protokollet. Alternativt beslutar samfundet självt i praktiken vid samma eller följande möte om protokollets godkännande. När beslutsmakten utövas vid särskilda omröstningstillfällen eller per post

skall samfundets styrelse sörja för protokollföringen över förfarandet vid beslutsfattandet, rösträkningen och dess resultat samt det beslut som fattats. Protokollet skall dateras och undertecknas av styrelseordföranden. Medlemmarna har rätt att ta del av protokollet.

Paragrafens 3 mom. gäller de situationer där samfundets styrelse har försummat att i rätt tid ordna det utövande av beslutanderätten som samfundsordningen förutsätter. I föreningslagen har medlemmarnas rätt att reagera vid sådana situationer bestämts i 20 § 3 mom. för mötens del och i 22 § för särskilda omröstningstillfällens och postomröstningens del. I fråga om ett fullmäktigmöte tillämpas i tillämpliga delar 21 § föreningslagen om möten.

Enligt paragrafens 3 mom. har samfundsmedlemmarna i dessa situationer rätt att kräva att ett tillfälle för utövande av beslutsrätten ordnas i enlighet med 20 § 3 mom. och 22 § föreningslagen i tillämpliga delar. Bestämmelsen gäller alla former för beslutsfattande som bestäms i samfundsordningen. De nämnda bestämmelserna i föreningslagen skall sålunda i tillämpliga delar tillämpas även på andra former för beslutsfattande än de uttryckligen nämnda.

En medlem har rätt att skriftligen hos samfundets styrelse framställa ett krav att beslutsfattandet ordnas. Om styrelsen inte, trots kravet, ordnar beslutsfattandet eller om kravet inte har kunnat framställas till styrelsen, skall länsstyrelsen på ansökan av den medlem som krävt att beslutsfattande ordnas berättiga sökanden att ordna beslutsfattandet på samfundets bekostnad eller vid vite debitera styrelsen för det.

3 kap. Särskilda bestämmelser

29 §. *Tillämpning av lagen om sammankomster vid offentligt religionsutövande.* På samma sätt som gällande religionsfrihetslag föreskriver denna paragraf om tillämpning av vad lagen om sammankomster föreskriver om allmänna sammankomster på tillställningar där det förekommer offentlig religionsutövning. Enligt paragrafen tillämpas nämnda bestämmelser inte heller i fortsättningen om tillställningen ingår i en verksam-

het som är typisk för religionssamfundet och den ordnas i samfundets egna utrymmen eller med dem jämförbara lokaler.

30 §. *Försummelse av skyldighet att anmäla ett religionssamfunds medlemsuppgifter.* Paragrafen gäller försummelse av den i 4 § 3 mom. föreskrivna anmälningsplikten. Ett religionssamfund skall enligt 4 § 3 mom. omedelbart anmäla för anteckning i befolkningsdatasystemet de personer som har inträtt i samfundet eller gjort en anmälan om utträde ur det. Försummandet av anmälningsplikt enligt befolkningsdatalagen är på motsvarande sätt straffbart som folkbokföringsförseelse enligt 36 § befolkningsdatalagen.

Emellertid kan överträdelsen också vara så ringa att det skulle vara oskäligt att döma till straff för den. Förseelsen kan anses ringa bl.a. när den anmälningsskyldige efter uppmaning har fullgjort sin skyldighet. För en försummelse av anmälningsplikten behöver då enligt paragrafens 2 mom. anmälan inte göras, åtal inte väckas eller straff inte dömas. Ett motsvarande stadgande om folkbokföringsförseelse finns i 36 § befolkningsdatalagen.

De personer i församlingarna inom evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet som ansvarar för att anmälningarna görs enligt 4 § 3 mom. är tjänstemän i den mening som avses i 2 kap. 12 § strafflagen. I fråga om dessa personer kan bestämmelserna om tjänstebrott i 40 kap. strafflagen bli tillämpliga vid försummelse av anmälningskyldigheten.

4 kap. **Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser**

31 §. *Ikraftträdande.* Paragrafens 1 mom. innehåller en vanlig bestämmelse om ikraftträdelse. Enligt paragrafens 2 mom. upphävs den gällande religionsfrihetslagen och med hänvisning till motiveringen till 5 § upphävs lagen om tillämpning av stadgandena om ed.

Det föreslås också att lagen om finsk medborgares rätt att, utan avseende å sin trosbekännelse, nyttjas i landets tjänst upphävs. Enligt denna lag får en person som inte hör till antingen den evangelisk-lutherska kyrkan eller ett separat evangelisk-lutherskt samfund inte ge evangelisk-luthersk religionsunder-

visning. På motsvarande sätt får en person som inte hör till det ortodoxa kyrkosamfundet inte ge ortodox religionsundervisning. I dessa fall kan undervisningsministeriet dock bevilja dispens att undervisa i religion efter att ha hört domkapitlet för den evangelisk-lutherska religionsundervisningens del, och det ortodoxa biskopsmötet för den ortodoxa religionsundervisningens del. På lärare som undervisar i andra religioner ställs inte motsvarande krav på medlemskap.

Religionsundervisningen i grundutbildningen och gymnasiet baserar sig på lagstiftningen och på grunderna för läroplanerna som Utbildningsstyrelsen fastställt med stöd av lag. Kommunerna och andra som anordnar utbildning gör upp lokala läroplaner utgående från grunderna för läroplanen. Således är det staten och de som anordnar utbildning som på grundval av lagstiftningen styr undervisningens innehåll och övervakar undervisningen. Religionslärarna är skyldiga att följa lagstiftningen och läroplanerna i sin undervisning.

Då undervisningen grundar sig på lag och läroplaner som godkänns av myndigheterna med stöd av lag är kravet på att en religionslärare skall höra till en kyrka svårpassad till den religionsfrihet som grundlagen tryggar. Även med tanke på jämställdheten är en sådan begränsning som gäller bara två religions-samfund svår att motivera. Av detta skäl föreslås ett upphävande av lagen om finsk medborgares rätt att, utan avseende å sin trosbekännelse, nyttjas i landets tjänst. Inte heller föreslås att liknande bestämmelser skulle införas i lagen om grundläggande utbildning eller gymnasielagen. Enligt förslaget skall sålunda alla som motsvarar de särskilda behörighetskrav för lärare som ger religionsundervisning som ingår i lagstiftningen om grundläggande utbildning och gymnasier, i fortsättningen vara behöriga att ge religionsundervisning i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet oberoende av om de är medlemmar av den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet. Förslaget understryker principen om att innehållet i religionsundervisningen styrs genom lagstiftningen och läroplanerna, inte av lärarens personliga åskådning. Till denna del hänför sig förslaget även till för-

slagen i denna framställning om ändring av dels 13 § lagen om grundläggande utbildning och dels 9 § gymnasielagen. De sistnämnda lagarna föreslås ändrade så att man avstår från begreppet "religionsundervisning enligt elevens egen trosbekännelse" och ersätter det med begreppet "undervisning i elevens egen religion" som bättre motsvarar innehållet i religionsundervisningen idag.

De lärare som undervisar i religion skall alltid motsvara kraven på ämneskunskaper och pedagogiskt kunnande och andra behörighetskrav i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Läraren skall i sitt undervisningsarbete följa den godkända läroplanen. Det är meningen att till förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet föga en specialbestämelse om kraven på ämnesbehärskning för den som undervisar i religion (klasslärare och ämneslärare) så att det av läraren krävs tillräcklig ämnesbehärskning uttryckligen i den religion läraren undervisar i.

Regeringen anser det viktigt att den som undervisar i religion har de förutsättningar som ansluter sig till ämnesbehärskningen att undervisa i religionen i fråga. Om det föranleder betydande tilläggskostnader att ordna undervisning i kulturellt viktiga minoritetsreligioner på det sätt som lagen förutsätter och det är frågan om en kommun eller annan utbildningsanordnare med svag ekonomi, kan dessa instanser ansöka om att efter prövning få priset per enhet höjt enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998). Därtill är det i statsbudgeten meningen att öka statens insats i undervisningen i ortodox religion genom att vid behov öka antalet ambulerande religionslärare.

I förarbetena till reformeringen av grundrättigheterna har man ansett, att det inte är möjligt att ur grundlagens bestämmelse om religions- och samvetsfrihet härleda en allmän rättighet att vägra utföra en uppgift som hör till tjänsteåliggandena på basis av personlig övertygelse. Bestämmelsen har emellertid ansetts allmänt förorda arbetsfördelning och förvaltningsarrangemang med vilka man kan undvika att en person åläggs att utföra uppgifter som kränker hans eller hennes överty-

gelse (RP 309/1993 rd). Trots att kravet på medlemskap upphävs skall man sträva till att lärarnas arbetsuppgifter ordnas så att det inte uppstår en konflikt mellan lärarens övertygelse och tjänsteplikter.

Det förbud mot att höra till flera än ett trossamfund som föreskrivs i 5 § 5 mom. i den religionsfrihetslag som föreslås upphävd tillämpas enligt paragrafens 4 mom. under fem år från det att denna lag träder i kraft. Med det i 4 mom. avsedda trossamfundet avses i enlighet med gällande tolkningspraxis den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet och registrerade religions-samfund. Inom övergångstiden i detta moment kan de bestämmelser om förbud mot och begränsningar i medlemmarnas rätt att samtidigt höra till andra religionssamfund som samfundet finner motiverade tas in i lagstiftningen om den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet samt i samfundsordningarna för de registrerat religionssamfundet.

I den nya religionsfrihetslagen används inte begreppet trossamfund, som finns i den gällande religionsfrihetslagen, vid sidan av religionssamfund. Eftersom man inte har ansett det ändamålsenligt att i detta sammanhang ändra den begreppsapparat som finns i annan lagstiftning så att den till denna del motsvarar den nya lagen, föreslås att i paragrafens 5 mom. intas en bestämmelse enligt vilken bestämmelserna annanstans i lag om trossamfund gäller religionssamfund efter att denna lag har trätt i kraft.

32 §. *Lagstridiga bestämmelser.* Enligt paragrafen skall denna lag iakttas i stället för samfundsordningen för ett religionssamfund som registrerats innan denna lag träder i kraft, om samfundsordningen innehåller bestämmelser som strider mot tvingande bestämmelser i denna lag.

33 §. *Ändring av samfundsordningen.* Minimiinnehållet i samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund enligt 10 § avviker i någon mån från minimiinnehållet enligt 14 § i gällande religionsfrihetslag. En utvidgning i sak finns närmast i 10 § 1 mom. 5 punkten om revisorer och 6 punkten om räkenskapsperiod, fastställande av bokslut och beviljande av ansvarsfrihet.

Om inte det registrerade religionssamfun-

det från tidigare har de avsedda bestämmelserna i sin samfundsordning skall samfundet införa sådana bestämmelser i samfundsordningen och anmäla dem till Patent- och registerstyrelsen inom tre år från det att lagen trätt i kraft. Bestämmelserna är nödvändiga för registrerade religionssamfund och deras registrerade lokalsamfund bl.a. för fullgörandet av den föreslagna bokföringsskyldigheten.

34 §. *Behandling av ett ärende som är anhängigt när lagen träder i kraft.* Anmälningar om registrering av ett religionssamfund och ändring av samfundsordningen, trosbekännelse eller formen för religionsutövningen som är anhängiga när lagen träder i kraft, skall enligt 1 mom. i denna paragraf behandlas av undervisningsministeriet i enlighet med den gamla lagen. Detta har ansetts korrekt med hänsyn till att samfundet, när det lämnar in sin anmälan, skall kunna veta enligt vilkendera lagen ärendet kommer att avgöras. Eftersom Befolkningsregistercentralen dock inte längre för registret över religionssamfund skall undervisningsministeriet med avvikelse från gällande lag meddela sina avgöranden till Patent- och registerstyrelsen.

Enligt paragrafens 2 mom. kan ett samfund efter att lagen stadfäst men innan den trätt i kraft ändra sin samfundsordning i enlighet med den nya lagen och göra en ändringsanmälan om det till Patent- och registerstyrelsen. Syftet med denna bestämmelse är att möjliggöra ett förutseende av lagens ikraftträdande för samfundens del. De ändringar i samfundsordningen som bestämmelsen avser skall emellertid kunna antecknas i registret över religionssamfund först efter att lagen trätt i kraft. Vid denna tidpunkt träder även ändringarna i kraft enligt 20 § 2 mom.

1.2. Lagen om grundläggande utbildning

13 §. *Undervisning i religion och livsåskådningskunskap.* I paragrafen har gjorts de ändringar som den nya religionsfrihetslagen förutsätter. I den finska texten har begreppet "uskontokunta" ersatts med "uskonnollinen yhdyskunta" (dvs. religionssamfund) med hänvisning till motiveringen till 2 § religionsfrihetslagen. Ändringen motsvarar lagens nuvarande tillämpningspraxis. I

paragrafen har man vidare avstått från uttrycket "religionsundervisning enligt elevens egen trosbekännelse". Det ersätts med "undervisning i elevens egen religion", vilket bättre beskriver undervisningens nuvarande innehåll. Denna ändring förutsätter inte att religionsundervisningens innehåll skulle ändras. Ändringen inverkar inte heller på elevens rätt enligt gällande lagstiftning att få undervisning i sin egen religion eller livsåskådning och inte på elevens skyldighet att delta i undervisningen.

Av de skäl som framgår av motiveringen till 8 § religionsfrihetslagen har hänvisningen till religionsfrihetslagens bestämmelser om befrielse av en elev från religionsundervisning utgått ur paragrafen. Bestämmelser om befrielse från religionsundervisning föreslås inte införda i den nya religionsfrihetslagen. Paragrafens utgångspunkt är att eleven inte behöver delta i religionsundervisning enligt den religion som flertalet av eleverna omfattar om han eller hon inte hör till det religionssamfund som utövar denna religion. Enligt förslaget kan en elev som inte hör till detta religionssamfund efter att vårdnadshavaren meddelat saken till den som anordnar utbildningen delta i nämnda religionsundervisning.

Paragrafen förverkligar den religionsfrihet som grundlagen tryggar på ett bättre sätt än gällande lag. Förslaget poängterar att religionsundervisningen i första hand handlar om att trygga elevernas rättighet, inte om att tillvarata religionssamfundens intressen.

Förslaget om att slopa befrielse från religionsundervisning ändrar förvaltningspraxis i skolorna. I detta nu utgår lagstiftningen från ett antagande att en elev deltar i den religionsundervisning som flertalet elever deltar i om han eller hon inte har befriats från undervisningen på grundval av vårdnadshavarens anmälan. Det är alltså vårdnadshavaren som har ansvaret för att ta initiativ till befrielse från religionsundervisningen. Den föreslagna nya regleringen förutsätter däremot att den som anordnar utbildningen utreder å tjänstens vägnar om sådana elever som inte hör till det religionssamfund som flertalet elever är medlemmar i deltar i den religionsundervisning som är anpassad till flertalet elever. I praktiken är emellertid inte ändringen stor

jämfört med nuvarande läge.

Paragrafens 4 mom. föreskriver att vårdnadshavaren beslutar enligt vilken religion eleven skall undervisas om en elev hör till flera än ett religionssamfund. Bestämmelsen är nödvändig eftersom den nya religionsfrihetslagen till skillnad från den nuvarande inte förbjuder medlemskap i flera religionssamfund, utan religionssamfunden får själva avgöra denna fråga. Enligt 31 § 3 mom. religionsfrihetslagen skall dock den gamla religionsfrihetslagens 5 § 5 mom., som stadgar om förbud att samtidigt höra till flera religionssamfund, tillämpas i tre år efter det att lagen trätt i kraft. Således skall vårdnadshavarens valmöjlighet enligt denna paragrafs 3 mom. i praktiken tillämpas först efter utgången av den nämnda tiden.

En elev som hör till ett religionssamfund för vilken inte ordnas undervisning i hans eller hennes egen religion skall på begäran av vårdnadshavaren undervisas i livsåskådningskunskap enligt paragrafens 5 mom. Enligt gällande lag kan en elev som hör till något religionssamfund inte alls delta i undervisningen i livsåskådning. Detta har ansetts vara ett missförhållande eftersom eleven i detta fall inte har fått undervisning i någon åskådning över huvud taget i skolan. Det ordnas inte undervisning i den egna religionen t.ex. då förutsättningen för skyldigheten att ge undervisning inte uppfylls. Skyldighet att ge undervisning finns när minst tre elever har rätt till sådan undervisning. Man beaktar de elever som avses i 5 mom., vilka alltså hör till ett religionssamfund och skall få undervisning i livsåskådning enligt begäran, när man bedömer utbildningsanordnarens skyldighet att ge undervisning i livsåskådningskunskap.

Paragrafens 6 mom. innehåller ett undantag till principen om att elevens deltagande i religionsundervisningen bestäms på basis av medlemskap i ett religionssamfund. Enligt momentet kan en elev som inte hör till ett religionssamfund delta även i den religionsundervisning som utbildningsanordnaren meddelar om undervisningen på basis av den fostran som eleven fått och elevens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvarar elevens religiösa åskådning. Förslaget motsvarar den praxis som i detta nu följs i vissa kommuner.

Bestämmelsen blir i praktiken tillämplig på exempelvis invandrare som är ortodoxa eller muslimer. Invandrarna ansluter sig sällan till något i Finland registrerat religionsamfund även om man känner till deras religiösa åskådning. Skyldigheten för den som ordnar utbildning att meddela annan religionsundervisning än den som motsvarar flertalet elevers religion får inte bli tolkningsbar. Därför får de elever som nämns i 6 mom. inte inräknas vid bedömningen av utbildningsanordnarens skyldighet att ge sagda undervisning.

13 a §. *Deltagande i religionsutövning.* Paragrafen är ny. I den finländska skolans traditioner ingår olika fester, gudstjänster och andra religiösa evenemang, vilka även innehåller religiöst program. Syftet med bestämmelsen är inte att ändra skolornas praxis i fråga om sådana evenemang eller vid undervisningen i olika ämnen eller deras innehåll. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att en elev inte i strid med 11 § 2 mom. grundlagen behöver delta i religionsutövning.

Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar alla religiösa evenemang inom skolans verksamhet, såsom religiösa morgonsamlingar, gudstjänster samt andra tillfällen och förrättningar som kan anses som religionsutövning. Dylika tillfällen kan ordnas såväl inom skolans gemensamma verksamhet som i samband med olika läroämnen.

Den som anordnar grundläggande utbildning skall tillräckligt tydligt och i tillräckligt god tid informera elevernas vårdnadshavare om i vilka sammanhang skolans verksamhet kan omfatta tillfällen och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning. Vårdnadshavarna skall även informeras om på vilket sätt de kan anmäla att deras barn inte deltar i religionsutövning. En anmälan om att eleven inte deltar i religionsutövning kan lämnas särskilt för varje enskild gång eller för en längre tid.

Den som anordnar grundutbildning beslutar vilken verksamhet som ordnas för de elever som inte deltar i religionsutövningen. För att eleverna skall behandlas likställt skall verksamheten, med undantag för det religiösa inslaget, till sin art och målsättning vara så likartat som möjligt som det evenemang som denna verksamhet ersätter.

1.3. Gymnasielagen

9 §. *Undervisning i religion och livsåskådningskunskap.* Paragrafen har ändrats på samma sätt som 13 § lagen om grundutbildning. Grunderna är desamma som nämns i motiveringen till sistnämnda paragraf. I gymnasiet är det eleven i stället för vårdnadshavaren som har rätt att föra talan i fråga om undervisningen i religion och livsåskådningskunskap. Detta svarar mot den allmänna utgångspunkten i utbildningslagstiftningen, enligt vilken studeranden själv har rätt att föra talan i ärenden som gäller hans eller hennes studier.

9 a §. *Deltagande i religionsutövning.* Denna paragraf motsvarar 13 a § som föreslås införd i lagen om grundläggande utbildning. Beslutet att inte delta i religionsutövning fattas emellertid enligt paragrafen av studeranden själv. Utbildningsanordnaren skall informera studerandena om verksamhet som bör anses som religionsutövning. 2 § 2 mom. gymnasielagen innehåller en förpliktelse till samarbete med gymnasieungdomarnas hem. Detta förutsätter att även vårdnadshavarna till minderåriga barn skall informeras om rätten att vägra delta i religionsutövning.

1.4. Bokföringslagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Bokföringsskyldighet.* I katalogen över bokföringsskyldiga juridiska personer i paragrafens 1 mom. nämns inte registrerade religionsamfund. Däremot är t.ex. en förening bokföringsskyldig. Det finns inte grund för att en förening och ett registrerat religionsamfund skulle vara i olika ställning i fråga om bokföringsskyldigheten. Av detta skäl fogas en ny 5 a-punkt till paragrafens 1 mom. med stöd av vilken även ett registrerat religionsamfund och dess registrerade lokalsamfund alltid är bokföringsskyldiga. Ett registrerat religionsamfund och dess registrerade lokalsamfund skall iaktta schemat för ideella sammanslutningars och stiftelsers resultaträkning i 1 kap. 3 § bokföringsförordningen (1339/1997).

2. Ikraftträdelse

Det är mest ändamålsenligt att ändringarna i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen träder i kraft samtidigt som skolåret byts. Därför föreslås att religionsfrihetslagen samt lagarna om ändring av 13 § lagen om grundläggande utbildning och 9 § gymnasielagen träder i kraft den 1 augusti 2003.

Utvidgningen av bokföringsskyldigheten att omfatta alla registrerade religionssamfund förutsätter att samfunden inför bestämmelser bl.a. om sin räkenskapsperiod och sina revisorer i sina samfundsordningar. Den föreslagna 33 § religionsfrihetslagen föreskriver att samfunden inom tre år från det att religionsfrihetslagen trätt i kraft, dvs. den 1 augusti 2006, skall ta in bestämmelser i samfundsordningen om revisorer, räkenskapsperiod, fastställande av bokslut och beviljande av ansvarsfrihet. Av detta skäl föreslås att lagen om ändring av 1 kap. 1 § bokföringslagen skall träda i kraft tre år efter det att religionsfrihetslagen trätt i kraft. Bokföringsskyldigheten enligt den föreslagna lagen gäller första gången för den första räkenskapsperiod som börjar efter det att lagen trätt i kraft.

3. Lagstiftningsordning

Målet med den föreslagna religionsfrihetslagen är att trygga utövandet av religionsfriheten så som bestäms i grundlagen. Lagen föreskriver även om bildande av registrerade religionssamfund, liksom om grunderna för verksamheten inom registrerade religionssamfund. Lagen har sålunda flera anknytningspunkter till de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. grundlagen, särskilt till religions- och samvetsfriheten i 11 §.

3 § 3 mom. religionsfrihetslagen föreskriver om ett barns medbestämmanderätt vid beslut om barnets religiösa ställning. Förslaget ansluter sig här till 6 § 3 mom. grundlagen enligt vilken barn skall ha medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i angelägenheter som gäller dem själva. Barnets medbestämmanderätt föreslås utvidgat så, att den religiösa ställningen för ett barn som fyllt tolv år inte kan ändras utan barnets eget samtycke. Ett femtonårigt barn beslutar själv om sin re-

ligiösa ställning med sina vårdnadshavares samtycke. Helt självständigt beslutar en person i regel om sin religiösa ställning efter att han eller hon uppnått aderton års ålder. Bevarandet av åldersgränserna till dessa delar har ansetts motiverat därför att när en person beslutar om sin religiösa ställning innebär beslutet ett helhetsbetonat ställningstagande om individuell världsåskådning. Detta förutsätter prövning och mognad som är större än sedvanligt.

I förslaget finns också ett förfarande som underlättar utträde ur ett religionssamfund. Regleringen anknyter till denna del till tryggheten av den negativa religionsfriheten som innefattas i religions- och samvetsfriheten.

I 2 kap. religionsfrihetslagen skapas ramar i lagstiftningen för bildande av och verksamhet inom ett registrerat religionssamfund. Kapitlets bestämmelser avser att trygga utövandet av den religiösa föreningsfriheten, som bottnar i 11 och 13 § grundlagen. Med förslaget har man strävat till att vidga ett registrerat religionssamfunds självständiga beslutsmakt och underlätta registreringen av religionssamfund som registrerade religionssamfund.

Ett religionssamfund kan inte ordna verksamhet som en förening enligt 3 § föreningslagen inte kan bildas för eller vars bildande enligt 4 § föreningslagen kräver tillstånd. Dessa föreningslagens begränsningar i föreningsfriheten har i förarbetena till reformen av grundrättigheterna ansetts godtagbara i ett demokratiskt samhälle (RP 309/1993 rd). På motsvarande sätt som för närvarande krävs minst 20 personer för att bilda ett religionssamfund. Detta krav har ansetts motiverat eftersom verksamhetens art och rättsverkningarna av registreringen leder till att man av ett religionssamfund skall kunna förutsätta en större beständighet än exempelvis av föreningar. Bestämmelserna om upplösning av samfundet, varning och tillfälligt verksamhetsförbud motsvarar i huvuddrag föreningslagens bestämmelser. I förarbetena till reformen av grundrättigheterna har man ansett att det är möjligt att inom vissa gränser genom lag bestämma sådana metoder för efterkontroll (RP 309/1993 rd).

I förslaget ingår även ändringsförslag visavi bestämmelserna i lagen om grundläggande

utbildning och gymnasielagen om undervisning i religion och livsåskådningskunskap. De elever och studeranden som inte hör till religionssamfundet i fråga skall inte längre behöva kräva separat att bli befriade från den religionsundervisning som ges enligt elevernas och studerandenas majoritet. De kan dock, om de så önskar, delta i undervisningen i fråga efter att utbildningsanordnaren har informerats om detta av elevens vårdnadshavare eller av studeranden själv, om studeranden går i gymnasiet. Enligt förslaget kan även en elev som inte tillhör något religionssamfund delta i undervisningen i sin egen religion, om undervisningen uppenbart motsvarar elevens religiösa åskådning på basis av elevens fostran och kulturbakgrund. Elever som hör till något religionssamfund och för vilka skolan inte ordnar undervisning i deras egen religion, skall få delta i undervisningen av livsåskådningskunskap till skillnad från läget nu.

Det föreslås inga ändringar av skyldigheten för elever och studeranden som tillhör den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet att delta i undervisning i sin egen religion. Till denna del kan förslaget granskas med hänsyn till den senare meningen i 11 § 2 mom. grundlagen för en bedömning av huruvida denna skyldighet står i samklang med principen om att ingen är skyldig att delta i religionsutövning som strider mot det egna samvetet.

I motiveringarna till den regeringsproposition som gällde reformen av de grundläggande rättigheterna har man, vid bestämmelsen i fråga, konstaterat att ingen kan åläggas att mot sitt samvete delta i "en gudstjänst eller ett motsvarande religiöst evenemang". Å andra sidan har till den rätt att bekänna och utöva en religion som tryggas i 11 § också ansett höra religionsundervisning enligt trosbekännelse. Regeringspropositionen nämner till denna del att religionsfriheten förutsätter att individen har möjlighet att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap och att man i undervisningen och uppfostran även allmänt skall respektera individens övertygelse, barnets rättigheter och vårdnadshavarens rätt att ansvara för barnets utveckling (RP 309/1993 rd).

Grundlagsutskottet har år 1982 ansett att

religionsfriheten förutsätter att inte ens den, som hör till ett visst religionssamfund, skall tvingas att delta i sitt trossamfunds religionsutövning och inte heller i undervisning enligt denna trosbekännelse. Utskottet konstaterade dock att de dåvarande 8 och 9 § regeringsformen inte uttryckligen garanterade befrielse från religionsutövning. Dessutom gav utskottet betydelse åt att 8 § religionsfrihetslagen, som stiftades som undantagslag, begränsade befrielse från religionsundervisning endast till de elever som inte hör till det trossamfund vars trosbekännelse utgör grunden för den undervisning som ges i skolan. Utskottet såg därför inte något hinder för att genom lag stifta en skyldighet för elever som hör till den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet att delta i undervisningen i religionen i fråga (GrU 13/1982 rd).

Grunderna för läroplanerna för den grundläggande utbildningen och gymnasiet, som Utbildningsstyrelsen fastställer med stöd av lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen, anger att målsättningen med religionsundervisningen är att studeranden får en mångsidig allmänbildning i frågor som gäller religion och åskådning. Till detta hör att sätta sig in i den egna religionen och dess kulturarv så att eleven får impulser till att bilda en egen personlig livsåskådning. Vidare ingår orientering i andra religioner och världsåskådningar och deras traditioner för att växa till tolerans i ett mångkulturellt samhälle samt utvecklandet av en etiskt ansvarstagande livsinställning. Den ortodoxa religionsundervisningen nämner även beredskapen att verka som en aktiv församlingsmedlem som mål.

Till undervisningen hör inte längre enligt grunderna för läroplanen förkunnelse eller andaktsövning och undervisningen har inte heller på länge betytt bekännelse till en tro. Egentlig religionsutövning (deltagandet i en kult) hör inte enligt grunderna för läroplanen till religionsundervisningen. Lagstiftningen och grunderna för läroplanen förutsätter inte t.ex. att skolan ordnar gudstjänster i skolan, även om skolorna nog kan ordna sådana för sina elever och studeranden.

I framställningen föreslås att man avstår från begreppet "religionsundervisning enligt

troshälsning" i bestämmelserna om religionsundervisning i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen. Detta begrepp skall enligt förslaget ersättas med "undervisning i elevens eller studerandes egen religion", ett begrepp som bättre beskriver arten av och innehållet i dagens religionsundervisning. Religionsundervisningen grundar sig på lagstiftningen och på grunderna för läroplanerna och läroplaner som myndigheterna fastställer med stöd av lag. Läraren har en laglig skyldighet att följa dem oberoende av sin personliga övertygelse. Därför föreslås i denna framställning i motsats till det som gäller för närvarande att även andra personer än de som hör till kyrkan i fråga kan undervisa i den evangelisk-lutherska och den ortodoxa religionen i den grundläggande utbildningen och gymnasiet. Dessutom föreslås nya bestämmelser i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen uttryckligen om en elevs eller studerandes rätt att inte delta i gudstjänster samt andra religiösa evenemang och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning och som ingår i skolans verksamhet.

Även om religionsundervisning i sig är verksamhet som skyddas av religionsfriheten har utgångspunkten i förslaget varit att en religionsundervisning av det slag som föreslås inte skall anses som sådan religionsutövning som avses i 11 § 2 mom. sista stycket grundlagen. Denna bedömning beaktar målsättningarna och innehållet i dagens religionsundervisning samt de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om religionsundervisning. Sålunda har man ansett att det är möjligt att med en vanlig lag stifta om en elevs och studerandes skyldighet att delta i undervisningen i sin egen religion i den grundläggande utbildningen och gymnasiet när skyldigheten baserar sig på elevens eller den studerandes frivilliga medlemskap i det religionssamfund enligt vilket undervisningen ges.

Enligt regeringens uppfattning kan de lagar som ingår i propositionen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser dock att det finns skäl att hänskjuta propositionen till behandling i riksdagens grundlagsutskott.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Religionsfrihetslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att trygga utövan-
det av den religionsfrihet som föreskrivs i
grundlagen. Dessutom finns i lagen bestä-
mmelser om bildande av ett registrerat religi-
onssamfund och om grunderna för dess verk-
samhet.

På evangelisk-lutherska kyrkan och orto-
doxa kyrkosamfundet tillämpas detta kapitel
och 3 kap.

2 §

Religionssamfund

I denna lag avses med ett religionssamfund
evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyr-
kosamfundet och ett religionssamfund som
registrerats så som föreskrivs i 2 kap.

3 §

Medlemskap i ett religionssamfund

Var och en har rätt att besluta om sin reli-
giösa ställning genom att inträda i ett sådant
religionssamfund som antar honom eller
henne som medlem eller utträda ur det.

Om ett barns religiösa ställning beslutar
hans eller hennes vårdnadshavare gemen-
samt. Om vårdnadshavarna dock inte kom-
mer överens om barnets religiösa ställning
efter barnets födsel kan barnets mor, som är
vårdnadshavare, ensam besluta om barnets

inträde i ett religionssamfund inom ett år från
barnets födsel. Om en domstol har beslutat
något annat om uppgiftsfördelningen mellan
vårdnadshavarna med stöd av 9 § 3 mom. la-
gen angående vårdnad om barn och umgäng-
esrätt (361/1983) skall dock domstolens be-
slut följas.

Ett barn som fyllt femton år kan dock själv
inträda i eller utträda ur ett religionssamfund
med vårdnadshavarnas skriftliga samtycke.
Ett barn som fyllt tolv år kan anslutas till ett
religionssamfund eller anmälas ha utträtt ur
det endast med sitt eget skriftliga samtycke.

I lagstiftningen om evangelisk-lutherska
kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet kan
bestämmas och i samfundsordningen för ett
registrerat religionssamfund föreskrivas om
förutsättningarna för medlemskap i samfun-
det. Som en förutsättning för medlemskap
kan då bestämmas eller föreskrivas att perso-
nen i fråga inte samtidigt är medlem av något
annat religionssamfund.

4 §

*Förfarandet vid inträde i och utträde ur
ett samfund*

Den som önskar inträda som medlem i ett
religionssamfund skall meddela samfundet
om detta.

Den som önskar utträda ur ett religions-
samfund skall skriftligen anmäla om sitt ut-
träde till religionssamfundet eller till magi-
straten. Utträdet anses ha skett den dag när
samfundet eller magistraten har tagit emot
anmälan om utträdet.

Religionssamfundet skall omedelbart till
det befolkningsdatasystem som avses i be-
folkningsdatalagen (507/1993) anmäla dem
som antagits som medlemmar av samfundet

och dem som till samfundet lämnat en anmälan om utträde. Anmälan skall innehålla personens fullständiga namn, födelsetid eller personbeteckning samt dagen för inträdet eller utträdet. Anmälan till befolkningsdatasystemet kan göras skriftligt eller via datakommunikation eller i annan maskinläsbar form.

Den magistrat inom vars verksamhetsområde personen har sin hemkommun eller sin folkbokföringskommun, skall utan dröjsmål registrera uppgiften om inträdet i eller utträdet ur religionssamfundet i befolkningsdatasystemet och lämna en bekräftelse på utträdet ur religionssamfundet till den som utträtt. Magistraten skall utan dröjsmål informera religionssamfundet om de personer som har lämnat en anmälan om utträde till magistraten.

Om en anmälan om utträde har lämnats till en annan magistrat än den som avses i 4 mom. skall den magistrat som tagit emot anmälan utan dröjsmål lämna anmälan till den magistrat som avses i 4 mom.

De uppgifter som i denna paragraf föreskrivs för magistraten handhas i landskapet Åland av länsstyrelsen.

5 §

Ed och försäkran

Den som hör till ett religionssamfund och som med stöd av lag eller förordning är skyldig att avlägga en ed eller avge en försäkran på heder och samvete kan enligt eget val antingen avlägga eden eller avge försäkran. Den som hör till ett religionssamfund skall dock avge en försäkran om en sådan har föreskrivits som den enda formen för förpliktelse. Den som över huvud taget inte hör till något religionssamfund skall avge en försäkran. På krigsmannaed och krigsmanna-försäkran tillämpas dock vad som bestäms i värnpliktslagen (452/1950).

På det sätt som anges i 1 mom. skall förfaras också då ett vittne, en sakkunnig eller någon annan person kan höras eller förhöras på ed med stöd av lag eller förordning.

6 §

Religionsundervisning

Om rätten att åtnjuta religionsundervisning bestäms särskilt.

2 kap.

De registrerade religionssamfundet

7 §

Ett registrerat religionssamfunds syfte och verksamhetsformer

Ett registrerat religionssamfunds syfte är att ordna och stöda den individuella, gruppbase-rade samt offentliga verksamhet som hör till bekännandet och utövandet av religion och som baserar sig på trosbekännelsen, skrifter som betraktas som heliga eller på andra sådana särskilt angivna inarbetade grunder för verksamheten som betraktas som heliga.

Samfundet skall genomföra sitt ändamål med respekt för de grundläggande rättigheterna och för de mänskliga rättigheterna.

Samfundets syfte är inte att sträva efter ekonomisk vinst eller att i övrigt i huvudsak bedriva ekonomisk verksamhet. Samfundets verksamhet får inte vara av den arten att det inte är möjligt att grunda en förening enligt föreningslagen (503/1989) för att idka en sådan verksamhet eller sådan att en förening kan grundas endast med tillstånd.

8 §

Bildande av ett registrerat religionssamfund

Ett registrerat religionssamfund kan bildas av minst 20 personer. De som bildar ett samfund skall ha fyllt 18 år.

9 §

Stiftelseurkund

En stiftelseurkund skall uppgöras över bildandet av ett registrerat religionssamfund. Till urkunden skall fogas en samfundsordning för samfundet. Stiftelseurkunden skall

dateras och den undertecknas av de stiftare som avses i 8 §.

10 §

Samfundsordning

I samfundsordningen skall nämnas

- 1) samfundets namn och den kommun i Finland som är samfundets hemort,
- 2) samfundets syfte och verksamhetsformer enligt 7 §,
- 3) antagandet av medlemmar i samfundet,
- 4) utövandet av beslutanderätten i samfundet,
- 5) antalet medlemmar i samfundets styrelse och revisorer för samfundet eller minimi- och maximiantalet samt mandatperioden,
- 6) samfundets räkenskapsperiod, fastställandet av bokslutet och beviljandet av ansvarsfrihet,
- 7) skyldigheten att betala medlemsavgift och andra avgifter till samfundet,
- 8) förfarandet när samfundsordningen ändras och samfundet upplöses, samt
- 9) hur medlen skall användas när samfundet upplöses eller upplöses genom domstolsbeslut.

Om beslutanderätten inom samfundet enligt samfundsordningen skall utövas av medlemmarna vid samfundsmöte skall i samfundsordningen nämnas hur och inom vilken tid samfundsmötet skall sammankallas.

11 §

Medlemmar och medlemsregister

En enskild person kan vara medlem av ett registrerat religionssamfund. Samfundet skall föra register över sina medlemmar så som bestäms särskilt.

12 §

Styrelsen

Ett registrerat religionssamfund har en styrelse med en eller flera medlemmar. Den som är omyndig eller försatt i konkurs kan inte vara styrelsemedlem. Styrelsen har en ordförande. Ordföranden och minst hälften av sty-

relsens övriga medlemmar skall ha hemort i Finland om inte undervisningsministeriet beviljar tillstånd att avvika från detta.

Styrelsen skall i enlighet med lag, samfundsordningen och samfundets beslut sköta samfundets ärenden på ett omsorgsfullt sätt. Styrelsen företräder samfundet.

I samfundsordningen kan bestämmas att ett organ med något annat namn utövar den behörighet som styrelsen har.

13 §

Lokalsamfund

I samfundsordningen kan intas bestämmelser om en indelning av samfundet i församlingar eller andra lokalsamfund.

Ett lokalsamfund kan införas i registret över religionssamfund i anslutning till samfundet i fråga. Vad som bestäms om registrerade religionssamfund i 11, 12, 14, 24—26 och 28 § gäller i tillämpliga delar registrerade lokalsamfund.

Samfundsordningen skall innehålla de bestämmelser om registrerade lokalsamfund som avses i 10 § 1 mom. 1 och 4—9 punkten samt vid behov 10 § 2 mom.

I samfundsordningen kan dock föreskrivas att varje lokalsamfund utfärdar de föreskrifter som avses i 3 mom. eller en del av dem i sina egna lokala stadgar. I samfundsordningen skall då föreskrivas i vilken ordning de lokala stadgarna fastställs. De lokala stadgarna och ändringarna i dem skall underställas samfundet för godkännande i den ordning som föreskrivs i samfundsordningen.

14 §

Medlemmarnas betalningsskyldighet

Den som utträtt ur ett registrerat religionssamfund är skyldig att till samfundet betala en sådan avgift som baserar sig på samfundsordningen och som förfallit till betalning före utträdet. I samfundsordningen kan bestämmas att en medlem är skyldig att till samfundet betala en sådan avgift som baserar sig på samfundsordningen och som hänförs till det kalenderår under vilket medlem-

men har utträtt samt om vilken beslut har fattats före utträdet.

15 §

Registermyndigheten

Patent- och registerstyrelsen beslutar om registrering av ett religionssamfund och för registret över religionssamfund.

16 §

Registrering av ett religionssamfund

Ett religionssamfund skall registreras om samfundet har bildats enligt denna lag, samt om samfundets samfundsordning och förvaltning motsvarar bestämmelserna i denna lag och samfundets namn klart skiljer sig från namnen på de samfund som tidigare antecknats i registret och namnet inte är missvisande.

När samfundet har införts i registret över religionssamfund meddelar Patent- och registerstyrelsen detta till Befolkningsregistercentralen, som i befolkningsdatasystemet registrerar uppgiften om att samfundets stiftare har inträtt i samfundet. Till meddelandet fogas de i 4 § 3 mom. avsedda uppgifterna om stiftarna.

17 §

Registreringens rättsverkningar

Ett registrerat religionssamfund och dess registrerade lokalsamfund kan förvärva rättigheter och ingå förbindelser samt uppträda som part vid domstol och hos andra myndigheter.

Religionssamfundets medlemmar svarar inte personligen för samfundets förpliktelser.

18 §

Anmälan om bildande av ett samfund

Anmälan för registrering av ett religionssamfund skall göras skriftligen hos Patent- och registerstyrelsen.

Till anmälan skall fogas den stiftelseur-

kund som avses i 9 § samt samfundsordningen. I anmälan skall ingå fullständigt namn, adress, hemkommun och personbeteckning för styrelseordföranden och dem som tecknar samfundets namn, eventuella begränsningar enligt 36 § föreningslagen av rätten att teckna samfundets namn samt de uppgifter om samfundets stiftare som avses i 4 § 3 mom. Om en person inte har någon finsk personbeteckning skall födelsetiden uppges.

Samfundets styrelseordförande skall under-teckna anmälan och försäkra att de där givna uppgifterna är riktiga, att styrelsen motsvarar de krav som avses i 12 § 1 mom. och att namntecknarna är myndiga.

19 §

Anmälan om bildande av ett lokalsamfund

Anmälan för registrering av ett lokalsamfund skall göras skriftligen hos Patent- och registerstyrelsen.

Till anmälan skall fogas eventuella lokala stadgar. I anmälan skall ingå fullständigt namn, adress, hemkommun och personbeteckning för lokalsamfundets styrelseordförande och dem som tecknar lokalsamfundets namn samt eventuella begränsningar enligt 36 § föreningslagen av rätten att teckna lokalsamfundets namn. Om en person inte har någon finsk personbeteckning skall födelsetiden uppges.

Samfundets styrelseordförande skall under-teckna anmälan och ge en försäkran som avses i 18 § 3 mom.

I fråga om registreringen av ett lokalsamfund gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 16 § 1 mom. om registrering av ett religionssamfund.

20 §

Anmälan om ändring och upplösning

En ändring av samfundsordningen för ett registrerat religionssamfund eller av de lokala stadgarna för ett registrerat lokalsamfund samt utbyte av styrelseordföranden och namntecknare för samfundet eller det registrerade lokalsamfundet anmäls skriftligen

(*ändringsanmälan*) till Patent- och registerstyrelsen.

Till en anmälan om ändring av samfundsordningen eller de lokala stadgarna skall den ändrade samfundsordningen eller de ändrade lokala stadgarna fogas. En ändring av samfundsordningen eller de lokala stadgarna träder i kraft när ändringen antecknas i registret över registrerade religionssamfund.

Ett utbyte av dem som tecknar samfundets namn anses ha kommit till en utomståendes kännedom när Patent- och registerstyrelsen har antecknat ändringen i registret över religionssamfund, utom i det fall att det framgår att den utomstående inte har haft kännedom om och inte har varit skyldig att ha kännedom om ändringen. Innan ändringen antecknas i registret kan den återopas endast mot den som visas ha haft kännedom om ändringen.

Styrelseordföranden eller en likvidator för samfundet skall göra en anmälan om upplösning av samfundet eller ett registrerat lokalsamfund (*upplösningssamfundet*), av vilken anmälan skall framgå vem som har varit likvidatorer samt att likvidationsförfarandet har slutförts.

Om antecknandet av en ändrings- och upplösningssamfund i registret gäller i tillämpliga delar vad som bestäms om registrering av ett religionssamfund i 16 § 1 mom. I fråga om att göra och underteckna en ändringsanmälan och avge en försäkran gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 18 § om grundanmälan.

21 §

Förhandsgranskning

Patent- och registerstyrelsen kan på ansökan av ett samfund eller dess stiftare på förhand granska samfundsordningen eller en ändring av den, om det finns skäl till det med hänsyn till samfundets storlek, betydelsen av ändringen av samfundsordningen eller någon annan sådan omständighet. Ett beslut som har meddelats vid förhandsgranskningen är bindande, utom när samfundet har ändrat den förhandsgranskade samfundsordningen. Beslutet gäller i två år från att det meddelats.

I en etablerings- eller ändringsanmälan skall förhandsgranskningsbeslutet och de ändringar som har gjorts i samfundsordningen efter förhandsgranskningen nämnas.

Ändring får inte sökas genom besvär i ett beslut om att inte utföra förhandsgranskning.

22 §

Uppgifter som införs i registret över religionssamfund

Registret över religionssamfund omfattar de i denna lag avsedda anmälningarna med bilagor samt en förteckning som förs över religionssamfund och registrerade lokalsamfund.

I förteckningen antecknas

- 1) samfundets namn och hemkommun,
- 2) dagen för anmälan mottagande samt vilket slag av anmälan det är, registreringsdagen och registernumret,
- 3) samfundsordningens bestämmelse om tecknandet av samfundets namn samt det fullständiga namnet, adressen, hemkommunen och personbeteckningen eller födelsetiden i fråga om styrelseordföranden och andra personer som har rätt att teckna samfundets namn ensam eller tillsammans med någon annan,
- 4) förhandsgranskning av samfundsordningen eller en ändring av den,
- 5) överlämnandet av samfundets egendom till konkurs och avslutandet av konkursförfarandet, varning och ett tillfälligt verksamhetsförbud som har getts samfundet, likvidatorer eller gode män som har valts eller förordnats för samfundet,
- 6) de uppgifter som avses i 1—3 och 5 punkten för samfundets registrerade lokalsamfund, samt
- 7) övriga uppgifter som är nödvändiga för registerföringen.

23 §

Sakkunnignämnd

Undervisningsministeriet tillsätter i anslutning till ministeriet en sakkunnignämnd för

en mandatperiod om fyra år med uppgift att ge Patent- och registerstyrelsen utlåtanden om huruvida syftet och verksamhetsformerna för ett religionssamfund motsvarar kraven i 7 §. Patent- och registerstyrelsen skall före registreringen begära ett ovan avsett utlåtande om ett religionssamfunds etableringsanmälan, en anmälan om ändring av samfundsordningens bestämmelse om samfundets syfte och verksamhetsformer samt om ansökningar om förhandsgranskning motsvarande.

Nämnden har tre medlemmar. Av medlemmarna skall en företräda sakkunskap i fråga om religioner samt en samhällelig och en juridisk sakkunskap. Sekreterare för och föredragande i nämnden är en tjänsteman som undervisningsministeriet förordnar. Nämnden kan höra utomstående sakkunniga och begära av samfundet i fråga sådan utredning som behövs för att utreda ärendet.

I fråga om de arvoden och ersättningar som betalas till nämndens ordförande, medlemmar och sekreterare gäller vad som om dem bestäms i fråga om statliga kommittéer.

24 §

Avregistrering

Patent- och registerstyrelsen avregistrerar ett sådant samfund i registret över religionssamfund om vilket ingen anmälan har inkommit till registret under de senaste tio åren om det inte visas att samfundet alltjämt bedriver verksamhet.

Innan samfundet avregistreras skall det ges tillfälle att höras.

25 §

Upplösning av ett samfund genom domstolsbeslut samt varning

Underrätten på ett registrerat religionssamfunds hemort kan på talan av undervisningsministeriet, allmän åklagare eller en medlem av samfundet förklara samfundet upplöst om samfundet på ett väsentligt sätt verkar i strid med lag eller det syfte som anges i samfundsordningen.

Om det allmänna intresset inte kräver att samfundet skall upplösas kan samfundet i stället för att upplösas tilldelas en varning.

26 §

Tillfälligt verksamhetsförbud

När ett ärende som gäller upplösning av ett registrerat religionssamfund genom ett domstolsbeslut har blivit anhängigt kan domstolen vid behandlingen av ärendet på yrkande av en part tillfälligt förbjuda samfundets verksamhet om det är sannolikt att samfundet verkar på det sätt som avses i 25 § 1 mom.

Om domstolen har utfärdat ett tillfälligt verksamhetsförbud skall den varje gång den behandlar ärendet besluta om förbudets giltighet. I ett beslut om verksamhetsförbud får ändring inte sökas separat genom besvär.

27 §

Olagligt fortsättande av verksamheten inom ett religionssamfund

Den som i strid med denna lag fortsätter verksamheten inom ett religionssamfund eller ett registrerat lokalsamfund som har förklarats upplöst eller har påförts ett tillfälligt verksamhetsförbud, genom att företräda samfundet eller handla på dess vägnar eller anta nya medlemmar av samfundet eller ordna samfundsmöte eller på något annat sådant sätt fortsätter verksamheten skall, om inte strängare straff bestäms någon annanstans i lag, *för bedrivande av olaglig verksamhet inom ett religionssamfund* dömas till böter.

28 §

Tillämpning av föreningslagen

Förutom vad som bestäms i denna lag tillämpas på ett registrerat religionssamfund i tillämpliga delar följande bestämmelser om registrerade föreningar i föreningslagen:

1) bestämmelserna om ekonomisk verksamhet i 5 §,

- 2) bestämmelserna om tvåspråkighet i 9 §
- 3) bestämmelserna om uteslutning ur en förening och förfarandet vid uteslutning i 14 och 15 §,
- 4) bestämmelserna om klanderbara föreningsbeslut, ogiltiga beslut och verkställighetsförbud i 32—34 §,
- 5) bestämmelserna om dem som får teckna föreningens namn i 36 §,
- 6) bestämmelserna om jäv i 37 §,
- 7) bestämmelserna om revision i 38 §,
- 8) bestämmelserna om skadeståndsskyldighet i 39 §,
- 9) bestämmelserna om upplösning av en förening i 40—42 §,
- 10) bestämmelserna om avslutande av verksamheten och om likvidatorer i 45 §,
- 11) bestämmelserna om laga forum i 46 §,
- 12) bestämmelserna om ansvar för förpliktelser i 58 §,
- 13) bestämmelserna om anmälningsplikt för domstolarna i 60 §, samt
- 14) bestämmelserna om överlämnande av egendom till konkurs i 61 §.

Om beslutanderätten i ett registrerat religionssamfund utövas av medlemmarna vid samfundsmötet, vid särskilda omröstningstillfällen eller med anlitan av posten, eller av samfundets fullmäktige, gäller om beslutanderätten och beslutsfattandet dessutom i tillämpliga delar vad som bestäms i 20 § 1 och 2 mom., 21 § samt 23—31 § föreningslagen, om inte något annat föreskrivs i samfundsordningen.

Om styrelsen inte har sammankallat samfundsmötet inom den i samfundsordningen föreskrivna tiden eller sört för något annat beslutsfattande som föreskrivs i samfundsordningen tillämpas 20 § 3 mom. och 22 § föreningslagen i tillämpliga delar på rätten för en medlem av samfundet att kräva att beslutsfattandet ordnas.

I fråga om samfundsordningen gäller vad som i fråga om en registrerad förenings stadgar föreskrivs i de bestämmelser som nämns i 1 och 2 mom. I fråga om registret över registrerade religionssamfund gäller vad som i fråga om föreningsregistret föreskrivs i de bestämmelser som nämns i 1 och 2 mom.

3 kap.

Särskilda bestämmelser

29 §

Tillämpning av lagen om sammankomster vid offentligt religionsutövande

I fråga om tillställningar där det förekommer offentlig religionsutövning gäller vad som i lagen om sammankomster (530/1999) bestäms om allmänna sammankomster om inte tillställningen ingår i en verksamhet som är typisk för religionssamfundet och den ordnas i samfundets egna utrymmen eller med dem jämförbara lokaler.

30 §

Försummelse av skyldighet att anmäla ett religionssamfunds medlemsuppgifter

Den som försummar den anmälningskyldighet som avses i 4 § 3 mom. skall, om inte strängare straff för gärningen bestäms någon annanstans i lag, dömas för försummelse av skyldighet att anmäla ett religionssamfunds medlemsuppgifter till böter.

För försummelse av skyldighet att anmäla ett religionssamfunds medlemsuppgifter behövs anmälan inte göras, åtal inte väckas eller straff inte dömas, om den anmälningskyldiga efter uppmaning har fullgjort sin skyldighet eller om förseelsen i övrigt är ringa.

4 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

31 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .
Genom denna lag upphävs följande lagar:
1) religionsfrihetslagen av den 10 november 1922 (267/1922) jämte ändringar,
2) lagen den 10 juni 1921 om finsk medborgares rätt att, utan avseende å sin trosbe-

känne, nyttjas i landets tjänst (173/1921), jämte ändringar,

3) lagen den 31 december 1986 om tillämpning av stadgandena om ed (1051/1986).

Det förbud mot att höra till flera än ett trossamfund vilket föreskrivs i 5 § 5 mom. i den upphävda religionsfrihetslagen skall tillämpas under fem år från det att denna lag träder i kraft.

Vad som bestäms om trossamfund annanstans i lag gäller religionssamfund efter att denna lag trätt i kraft.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

32 §

Lagstridiga bestämmelser

Om det i samfundsordningen för ett religionssamfund som registrerats innan denna lag träder i kraft finns bestämmelser som strider mot denna lag skall i stället för dem bestämmelserna i denna lag iakttas.

33 §

Ändring av samfundsordningen

Ett religionssamfund, som registrerats in-

nan denna lag träder i kraft, skall i sin samfundsordning införa de bestämmelser om revisorer, som avses i 10 § 1 mom. 5 punkten och om räkenskapsperiod, bokslut och beviljande av ansvarsfrihet som avses i 6 punkten i nämnda paragraf samt göra en ändringsanmälan om dessa inom tre år från lagens ikraftträdande, om sådana bestämmelser inte redan finns i samfundsordningen.

34 §

Behandling av ett ärende som är anhängigt när lagen träder i kraft

De anmälningar som är anhängiga när denna lag träder i kraft och som gäller registrering av ett religionssamfund och ändring av samfundsordningen, trosbekännelsen eller formen för religionsutövning behandlas enligt tidigare lag av undervisningsministeriet. Undervisningsministeriet meddelar dock beslut till Patent- och registerstyrelsen i stället för till Befolkningsregistercentralen.

Utän hinder av 1 mom. kan ett samfund efter att denna lag stadfästs ändra sin samfundsordning med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och lämna en ändringsanmälan om det till Patent- och registerstyrelsen innan lagen trätt i kraft. En sådan ändring i samfundsordningen införs i registret efter att lagen har trätt i kraft.

2.

Lag**om ändring av lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998) 13 § samt
fogas till lagen en ny 13 a § som följer:

13 §

Undervisning i religion och livsåskådningskunskap

Den som ordnar grundläggande utbildning skall meddela religionsundervisning enligt den religion som flertalet av eleverna omfattar. Undervisningen ordnas då i enlighet med till vilket religionssamfund flertalet av eleverna hör. De elever som hör till nämnda religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. En elev som inte hör till detta religionssamfund kan efter att vårdnadshavaren meddelat saken till utbildningsanordnaren delta i nämnda religionsundervisning.

För minst tre elever som hör till evangelisk-lutherska kyrkan eller för minst tre elever som hör till ortodoxa kyrkosamfundet vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion.

För minst tre elever som hör till andra religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion om deras vårdnadshavare begär detta.

Om en elev hör till flera än ett religionssamfund beslutar elevens vårdnadshavare enligt vilken religion eleven skall undervisas.

En elev som inte hör till något religionssamfund och som inte deltar i religionsundervisning enligt 1 mom. skall undervisas i livsåskådningskunskap. En elev som hör till ett religionssamfund och för vilken inte ordnas undervisning i hans eller hennes egen re-

ligion skall på begäran av vårdnadshavaren undervisas i livsåskådningskunskap. Den som ordnar grundläggande utbildning skall ordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns minst tre elever som har rätt till sådan undervisning.

En elev som inte hör till något religionssamfund kan på begäran av vårdnadshavaren delta även i sådan av den som anordnar grundläggande utbildning ordnad religionsundervisning som på basis av den fostran som eleven åtnjutit och elevens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvarar elevens religiösa åskådning.

13 a §

Deltagande i religionsutövning

Den som anordnar grundläggande utbildning skall på förhand informera elevernas vårdnadshavare om gudstjänster och andra tillfällen och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning och som ingår i skolans verksamhet. Därtill skall vårdnadshavarna informeras om hur de kan meddela att eleven inte deltar i tillfällen i fråga.

För en elev som inte deltar i religionsutövningen skall i stället ordnas annan verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av gymnasielagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen av den 21 augusti 1998 (629/1998) 9 § samt
fogas till lagen en ny 9 a § som följer:

9 §

*Undervisning i religion och
livsåskådningskunskap*

Utbildningsanordnaren skall meddela religionsundervisning enligt den religion som flertalet av de studerande omfattar. Undervisningen ordnas då i enlighet med till vilket religionssamfund flertalet av de studerande hör. De studerande som hör till nämnda religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. En studerande som inte hör till detta religionssamfund kan om han eller hon så önskar delta i nämnda religionsundervisning.

För minst tre studerande som hör till evangelisk-lutherska kyrkan eller för minst tre studerande som hör till ortodoxa kyrkosamfundet vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion.

För minst tre studerande som hör till andra religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion om de studerande begär detta.

Om en studerande hör till flera än ett religionssamfund beslutar studeranden enligt vilken religion han eller hon skall undervisas.

En studerande som inte hör till något religionssamfund och som inte deltar i religionsundervisning enligt 1 mom. skall undervisas i livsåskådningskunskap. En studerande som hör till ett religionssamfund och för vilken inte ordnas undervisning i hans eller hennes

egen religion skall på begäran av studeranden undervisas i livsåskådningskunskap. Utbildningsanordnaren skall ordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns minst tre studerande som har rätt till sådan undervisning.

En studerande som inte hör till något religionssamfund kan delta även i sådan av utbildningsanordnaren ordnad religionsundervisning som på basis av den fostran som studeranden åtnjutit och studerandens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvarar hans eller hennes religiösa åskådning.

En studerande som inleder gymnasieutbildningen efter att ha fyllt 18 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

9 a §

Deltagande i religionsutövning

Utbildningsanordnaren skall på förhand informera studerandena om gudstjänster och andra tillfällen och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning och som ingår i läroinrättningens verksamhet. Därtill skall studerandena informeras om hur de kan meddela att de inte deltar i tillfällen i fråga.

För en studerande som inte deltar i religionsutövningen skall i stället ordnas annan verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

4.

Lag**om ändring av 1 kap. 1 § bokföringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 1 kap. 1 § 1 mom. bokföringslagen av den 30 december 1997 (1336/1997), sådant
 det lyder delvis ändrat i lag 529/1998, en ny 5 a-punkt som följer:

1 kap.

5 a) ett registrerat religionssamfund och
 dess registrerade lokalsamfund,**Allmänna bestämmelser**

1 §

Bokföringskyldighet

Var och en som driver rörelse eller utövar
 yrke är skyldig att föra bok över denna verk-
 samhet. Bokföringskyldiga är dock alltid

Denna lag träder i kraft den 20 Bokfö-
 ringsskyldighet enligt denna lag gäller första
 gången för den första räkenskapsperiod som
 börjar efter att lagen har träder i kraft.

Åtgärder som verkställigheten av lagen
 förutsätter får vidtas innan lagen träder i
 kraft.

Helsingfors den 4 oktober 2002

Republikens President**TARJA HALONEN**Kulturminister *Kaarina Dromberg*

2.

Lag**om ändring av lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998) 13 § samt
fogas till lagen en ny 13 a § som följer:

Gällande lydelse

13 §

*Undervisning i religion och livsåskådnings-
kunskap*

Den som ordnar grundläggande utbildning skall meddela religionsundervisning enligt trosbekännelsen i det religionssamfund som flertalet av eleverna tillhör.

Om minst tre elever som hör till *den* evangelisk-lutherska kyrkan eller minst tre elever som hör till *det* ortodoxa kyrkosamfundet med stöd av religionsfrihetslagen (267/1922) har befriats från religionsundervisning som avses i 1 mom., skall för dem ordnas undervisning enligt deras egen trosbekännelse.

Om minst tre elever hör till något annat religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och har befriats från religionsundervisning, skall för dem ordnas undervisning enligt deras egen trosbekännelse ifall deras vårdnadshavare kräver det.

Föreslagen lydelse

13 §

*Undervisning i religion och livsåskådnings-
kunskap*

Den som ordnar grundläggande utbildning skall meddela religionsundervisning enligt *den religion* som flertalet av eleverna omfattar. Undervisningen ordnas då i enlighet med till vilket religionssamfund flertalet av eleverna hör. De elever som hör till nämnda religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. En elev som inte hör till detta religionssamfund kan efter att vårdnadshavaren meddelat saken till utbildningsanordnaren delta i nämnda religionsundervisning.

För minst tre elever som hör till evangelisk-lutherska kyrkan eller för minst tre elever som hör till ortodoxa kyrkosamfundet vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion.

För minst tre elever som hör till andra religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion om deras vårdnadshavare begär detta.

Om en elev hör till flera än ett religionssamfund beslutar elevens vårdnadshavare enligt vilken religion eleven skall undervisas.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om minst tre elever, som inte hör till något religionssamfund, har befriats från religionsundervisning, skall de undervisas i livsåskådningskunskap.

En elev som inte hör till något religions-samfund och som inte deltar i religionsundervisning enligt 1 mom. skall undervisas i livsåskådningskunskap. En elev som hör till ett religionssamfund och för vilken inte ordnas undervisning i hans eller hennes egen religion skall på begäran av vårdnadshavaren undervisas i livsåskådningskunskap. Den som ordnar grundläggande utbildning skall ordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns minst tre elever som har rätt till sådan undervisning.

En elev som inte hör till något religions-samfund kan på begäran av vårdnadshavaren delta även i sådan av den som anordnar grundläggande utbildning ordnad religionsundervisning som på basis av den fostran som eleven åtnjutit och elevens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvarar elevens religiösa åskådning.

13 a §

Deltagande i religionsutövning

Den som anordnar grundläggande utbildning skall på förhand informera elevernas vårdnadshavare om gudstjänster och andra tillfällen och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning och som ingår i skolans verksamhet. Därtill skall vårdnadshavarna informeras om hur de kan meddela att eleven inte deltar i tillfällen i fråga.

För en elev som inte deltar i religionsutövningen skall i stället ordnas annan verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av gymnasielagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen av den 21 augusti 1998 (629/1998) 9 § samt
fogas till lagen en ny 9 a § som följer:

Gällande lydelse

9 §

*Undervisning i religion och livsåskådnings-
kunskap*

Utbildningsanordnaren skall meddela religionsundervisning enligt trosbekännelsen i det religionssamfund som flertalet av de studerande tillhör.

Om minst tre studerande som hör till *den* evangelisk-lutherska kyrkan eller minst tre studerande som hör till *det* ortodoxa kyrkosamfundet *med stöd av religionsfrihetslagen (267/1922) har befriats från den religionsundervisning* som avses i 1 mom., *skall för dem* ordnas undervisning enligt deras egen trosbekännelse.

Om minst tre studerande hör till något annat religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och *har befriats från religionsundervisning*, skall för dem ordnas undervisning enligt deras egen trosbekännelse om deras vårdnadshavare kräver det.

Om minst tre studerande, som inte hör till något religionssamfund, *har befriats från*

Föreslagen lydelse

9 §

*Undervisning i religion och livsåskådnings-
kunskap*

Utbildningsanordnaren skall *meddela* religionsundervisning enligt *den religion* som flertalet av de studerande *omfattar*. *Undervisningen ordnas då i enlighet med till vilket religionssamfund flertalet av de studerande hör. De studerande som hör till nämnda religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. En studerande som inte hör till detta religionssamfund kan om han eller hon så önskar delta i nämnda religionsundervisning.*

För minst tre studerande som hör till evangelisk-lutherska kyrkan eller *för* minst tre studerande som hör till ortodoxa kyrkosamfundet *vilka inte deltar i den religionsundervisning* som avses i 1 mom. ordnas undervisning *i deras egen religion.*

För minst tre studerande som hör till *andra* religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och *vilka inte deltar i den religionsundervisning* som avses i 1 mom. ordnas undervisning *i deras egen religion om de studerande begär detta.*

Om en studerande hör till flera än ett religionssamfund beslutar studeranden enligt vilken religion han eller hon skall undervisas.

En studerande som inte hör till något religionssamfund och som inte deltar i religi-

Gällande lydelse

religionsundervisning, skall *de* undervisas i livsåskådningskunskap.

En studerande som inleder gymnasieutbildning sedan han fyllt 18 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

Föreslagen lydelse

onsundervisning enligt 1 mom. skall undervisas i livsåskådningskunskap. *En studerande som hör till ett religionssamfund och för vilken inte ordnas undervisning i hans eller hennes egen religion skall på begäran av studeranden undervisas i livsåskådningskunskap. Utbildningsanordnaren skall ordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns minst tre studerande som har rätt till sådan undervisning.*

En studerande som inte hör till något religionssamfund kan delta även i sådan av utbildningsanordnaren ordnad religionsundervisning som på basis av den fostran som studeranden åtnjuter och studerandens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvarar hans eller hennes religiösa åskådning.

En studerande som inleder gymnasieutbildning *efter att ha* fyllt 18 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

9 a §

Deltagande i religionsutövning

Utbildningsanordnaren skall på förhand informera studerandena om gudstjänster och andra tillfällen och förrättningar som bör betraktas som religionsutövning och som ingår i läroinrättningens verksamhet. Därtill skall studerandena informeras om hur de kan meddela att de inte deltar i tillfällena i fråga.

För en studerande som inte deltar i religionsutövningen skall i stället ordnas annan verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 . Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.